

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий медичний інститут

Сергієнко В. М., Король С. А.

ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Конспект лекцій

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2024

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий медичний інститут

ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Конспект лекцій

для здобувачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
очної форми здобуття вищої освіти

У двох частинах

Частина 2

Затверджено на засіданні
кафедри фізичного виховання і спорту
як конспект лекцій
із дисципліни «Олімпійський спорт».
Протокол № 5 від 12.11.2023.

Суми
Сумський державний університет
2024

Олімпійський спорт : конспект лекцій : у 2 ч. / укладачі:
В. М. Сергієнко, С. А. Король. – Ч. 2. – Суми : Сумський
державний університет, 2024. – 129 с.

Кафедра фізичного виховання і спорту НН МІ

ЗМІСТ

	С.
Передмова	4
Лекція 9–10. Міжнародна олімпійська система.....	5
Лекція 11. Керівництво Олімпійським рухом.....	35
Лекція 12–13. Сучасний олімпізм та основні проблеми в Олімпійському русі.....	51
Лекція 14. Економічні основи Олімпійського спорту.....	70
Лекція 15. Спортивні споруди і охорона довкілля в Олімпійському спорті.....	85
Лекція 16. Спортсмени-українці на Олімпійських іграх.....	96

ПЕРЕДМОВА

Олімпійський спорт на сьогодні розглядають як багатофункціональне суспільного явища, що включає в себе цілісну систему поглядів та дає уявлення про історію розвитку Олімпійського спорту, його сутність, поняття, принципи й закономірності, місце та функціонування в суспільстві, проблеми організації та проведення Олімпійських ігор, функціонування Міжнародної олімпійської системи тощо.

Крім того, олімпійський спорт – найважливіша складова міжнародного спортивного руху, що є невід’ємною частиною сучасного життя і міжнародних відносин та відповідно до концепції олімпізму спрямована на пропаганду загальнолюдських гуманістичних цінностей.

Олімпійський рух в Україні – громадський рух, який базується на добровільному об’єднанні громадян та організацій з метою пропаганди ідей здорового способу життя, розвитку фізичної культури та спорту, що координується Національним олімпійським комітетом України (НОК України).

Популярність та престижність Олімпійських ігор невинно зростає, про що свідчить постійний ріст кількості країн та спортсменів, які беруть участь в олімпійських змаганнях, що вимагає відповідної підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

Представлений лекційний матеріал дозволить досягнути здобувачам вищої освіти сучасного конструктивного, фундаментального мислення та сформуванню системи спеціальних знань зі становлення та розвитку Олімпійського руху у світі, в Україні з найдавніших часів до сьогодення, спрямованої на пропаганду загальнолюдських і гуманістичних цінностей відповідно до концепції олімпізму.

Лекція 9–10

Міжнародна олімпійська система

План

1. Загальна структура Міжнародної олімпійської системи.
2. Міжнародний олімпійський комітет та основи його діяльності.
3. Міжнародні спортивні федерації.
4. Національні олімпійські комітети.
5. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети та спортивні ігри.

1. Загальна структура Міжнародної олімпійської системи

Принципи олімпійського спорту, його структуру та основи діяльності були розроблені ще наприкінці XIX століття П'єром де Кубертенем та його однодумцями, основні його риси збереглися до наших часів, що свідчить про їх обґрунтованість та життєздатність.

І це цілком природно, оскільки основою Олімпійського спорту Кубертен заклав принесені ним із Давньої Греції ідеологію та прагнення, які базуються на таких **фундаментальних принципах олімпізму**, як *культурні, етичні, гуманістичні цінності та використання спорту як засобу гармонійного розвитку людини*.

У той самий час зміни, що відбувалися у світі, потребували постійного вдосконалення Міжнародної олімпійської системи, приведення її вимог до вимог сучасного світу та спорту вищих досягнень.

Таким чином, на сьогодні **Олімпійська хартія – основний документ Олімпійського руху, у якому викладено основні принципи олімпізму, правила та офіційні роз'яснення МОКу та правові основи Олімпійського спорту**.

За останньою редакцією (2007 року) в Олімпійській хартії існує шість основних **принципів олімпізму**:

1. Олімпізм представляє політичну, гуманістичну та філософсько-педагогічну концепцію життя, що об'єднує в єдине ціле тіло, волю та розум, та таким, що об'єднує спорт, культуру і освіту, а також прагне до такого способу життя, який спонукає до занять фізичними вправами.

2. Метою олімпізму є становлення спорту на службу гармонійного розвитку людини та сприяє створенню мирного суспільства, яке піклується про збереження людської гідності.

3. Олімпійський рух бере початок у сучасному олімпізмі та під керівництвом МОКу об'єднує організації та спортсменів, які керуються Олімпійською хартією. Критерієм належності до Олімпійського руху є визнання Міжнародного олімпійського комітету. А вершиною його діяльності є об'єднання спортсменів на головному спортивному святі – Олімпійських іграх.

4. Мета Олімпійського руху – сприяти будівництву мирного та кращого світу, засобами виховання молоді та заняттям спортом усіх бажаючих, без будь-якої дискримінації, а організація та керівництво спортом повинні контролюватися незалежними спортивними організаціями.

5. Будь-яка форма дискримінації стосовно країни чи окремої людини – расового, релігійного чи політичного характеру або за статевою ознакою – несумісна з належністю до Олімпійського руху.

6. Належність до Олімпійського руху потребує обов'язкового виконання положень Олімпійської хартії та визнання МОК.

Крім передмови та розділу, присвяченого основним принципам олімпізму Олімпійська хартія включає в себе **п'ять розділів**:

1. Олімпійський рух – викладені склад та загальна організація олімпійського руху, завдання, функції та роль МОК, визначена причетність спортивних організацій до олімпійського руху, їх визнання МОК, структура Олімпійського конгресу, показані цілі та завдання програми «Олімпійська солідарність», визначено поняття «Олімпійські ігри», роз'яснені права на Олімпійські ігри та олімпійську власність, уточнені основні

олімпійські терміни. Особливо підкреслюється, що Олімпійські ігри – це змагання не країн, а спортсменів в індивідуальних та командних видах спорту. А самих спортсменів на Ігри відбирають відповідні Національні олімпійські комітети, заявки на яких були затверджені МОК.

2. *Міжнародний олімпійський комітет* – дається роз'яснення його юридичного статусу, членства, включно питання комплектування МОКу та обов'язки його членів, викладені міри та санкції, які можуть бути застосовані сесією МОКу, виконкомом МОКу або Дисциплінарним комітетом МОКу в разі порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу, або іншого нормативного акта у відношенні будь-якого із членів МОКу, організаційній структурі: сесія, конгрес, виконком, президент – їхніх процедурних питаннях та обов'язках. Зазначено, що офіційними мовами МОКу є англійська та французька, та відмічено, що на сесіях МОКу повинен бути забезпечений синхронний переклад англійською, французькою, німецькою, іспанською, російською та арабською мовами.

3. *Міжнародні спортивні федерації* – опис ролі МСФ в Олімпійському русі, їх місії та умови визнання МОКу.

4. *Національні олімпійські комітети* – матеріали про місії та ролі НОКу, їх склад, назви, права, обов'язки та атрибутику.

5. *Олімпійські ігри* – включає питання, пов'язані з проведенням та участю в Олімпійських іграх, їх організація та адміністрування, програма, «Протокол», «Арбітраж». Особливо відмічаються строки і порядок проведення Ігор, вибори міста-організатора, завдання оргкомітету та порядок його діяльності, функції Координаційної комісії МОКу з Олімпійських ігор, а також взаємодія між МОКом, оргкомітетами Ігор, міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами, питання, пов'язані з організацією олімпійського селища.

До Міжнародної олімпійської системи входять: Міжнародний олімпійський комітет (МОК), Міжнародні спортивні федерації (МСФ), Національні олімпійські комітети

(НОК), регіональні олімпійські комітети (РОК), організаційні комітети з проведення Олімпійських ігор (ОКОІ), національні асоціації, клуби та особи, які до них належать, та особливо спортсмени, а також судді, рефері, тренери та інші офіційні особи й технічні спеціалісти.

До Олімпійської системи можуть належати й інші організації, якщо вони сприяють Олімпійському руху та визнаються МОК, а також різні не урядові організації, що пов'язані зі спортом та діють на міжнародному рівні.

Упродовж свого розвитку Міжнародна олімпійська система набула досить складної багаторівневої структури, що включає в себе велику кількість організацій, які виконують визначені функції в системі олімпійського спорту.

Виділяють два основних напрями з чітко розподіленими функціями:

– перший пов'язаний із діяльністю національних олімпійських комітетів або організацій, які виконують їх роль на всіх рівнях *Олімпійського спорту*;

– другий базується на діяльності *міжнародних спортивних федерацій*, що займаються розвитком різноманітних видів спорту.

Олімпійський спорт

1-й напрям – МОК – НОК – Асоціація НОКу (АНОК), Асоціація НОКу Африки (АНОКА), Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА), Олімпійська рада Азії (ОРА), НОК Океанії (ОНОК), Асоціація європейських НОКів (АЄНОК).

2-й напрям – МСФ – Регіональні федерації з міжнародних видів спорту – Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій (АГФІС), Асоціація міжнародних федерацій при МОКу (АРІСФ), Асоціація міжнародних Олімпійських федерацій із літніх видів спорту (АСОІФ), Асоціація міжнародних олімпійських асоціацій із зимових видів спорту (АІВФ).

Однак це лише загальна схема, що характеризує структуру Міжнародної олімпійської системи. У практиці Олімпійського спорту ситуація набагато складніша. Олімпійська система з її

структурою є частиною міжнародної системи, та пов'язана з нею через спільні інтереси.

Сфери діяльності її перетинаються з діяльністю різноманітних міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО та інших. Взаємодія з ними дає можливість Міжнародній олімпійській системі оперативно реагувати на ту політичну ситуацію, що склалася. А також укріплювати організаційну, матеріально-технічну та фінансову сторону Олімпійського спорту.

Утім уся історія сучасного Олімпійського спорту показує, що успішність діяльності Міжнародної олімпійської системи значною мірою залежить від її автономності – самостійності в ухваленні рішень, незалежності від політичних, економічних та інших впливів.

Проте сучасний Олімпійський спорт знаходиться у складному положенні. З одного боку, він намагається бути самостійним і всіма способами намагається відстояти цю позицію, а з іншого – розвиток Олімпійського спорту, його успіхи у тій чи іншій країні залежать від можливостей та діяльності держави, а також різноманітних комерційних структур.

Та все-таки Міжнародна олімпійська система постійно розвиваючись, сприяє більш широкому поширенню Олімпійського спорту у світі, впливає на появу нових видів спорту та спортивних дисциплін, а також створенню нових спортивних організацій.

Велику роль відіграють і особливості розвитку спорту в різних регіонах світу, що проявляється насамперед в особливих характерних рисах поширених окремих видів у цих регіонах.

2. Міжнародний олімпійський комітет та основи його діяльності

Міжнародний олімпійський комітет – найвища керівна організація Олімпійського руху у світі, володіє всіма правами на Олімпійські ігри. Створений 23 червня 1894 року в Парижі під час Першого всесвітнього конгресу. Це постійно діюча неурядова

організація, створена не для набуття прибутку, у формі асоціації, зі статусом юридичної особи та наступністю влади.

З 1915 року штаб-квартира МОКу розміщується у швейцарській Лозанні, на вулиці Плас дю Пале – Палацової площі.

Відповідно до Олімпійської хартії МОКу має такі цілі та завдання:

- стимулювати координацію, організацію й розвиток спорту та спортивних організацій;
- співпраця з компетентними громадськими та приватними організаціями з метою поставити спорт на службу людству;
- забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор;
- боротьба з будь-якими формами дискримінації в Олімпійському русі;
- підтримка дотримання спортивної етики;
- сприяння духу чесної гри та викорінення насильства;
- боротьба з допінгом у спорті;
- забезпечення безпеки та здоров'я спортсменів;
- протистояння політичним та комерційним зловживанням у спорті;
- підтримка Міжнародної олімпійської академії (МОА);
- підтримка інших організацій, діяльність яких присвячена олімпійській освіті.

Згідно зі своїм уставом МОК сам обирає своїх нових членів з осіб, які досягли 18-річного віку, та які, на його думку, більш достойні цієї посади як шанувальники спорту.

Усі вони є фізичними особами, а їх загальна кількість не повинна перевершувати *115 осіб*.

Крім того, вони повинні мати відповідну кваліфікацію, бути громадянами своєї країни, у якої існує визнаний НОК, та володіти однією з офіційних мов – *французькою чи англійською*.

Обрати новим членом МОКу має право лише сесія, голосування на якій проводять таємно, а рішення ухвалюють більшістю голосів. Під час церемонії, присвяченій прийому в

МОК її нових членів, кожний із них підтверджує свою згоду виконувати обов'язки члена, та складає клятву.

Такий принцип поповнення МОКУ свого складу закладений ще ініціатором відродження Олімпійського руху П'єром де Кубертенем, і існуючий до цього часу повинен захистити МОК від утиску з боку державного апарату та забезпечити його незалежність.

Цікаво, що прикладами для організаційної структури МОКу, зокрема, були: католицька церква, Орден мальтійських лицарів, Французька академія. Подібну структуру має і Міжнародний комітет Червоного хреста.

У перші 50 років діяльності МОКу велику увагу під час обрання нових членів звертали на аристократичне походження. Така присутність аристократів повинна була забезпечувати Комітету високу соціальну позицію.

Однак у міру досягнення і зміцнення свого авторитету МОК почав відходити від політики просування аристократів, змінюючи їх на представників інших станів.

Обов'язки членів МОКу:

- забезпечення представництва МОКу у своїй країні;
- участь у роботі комісії МОКу;
- допомога розвитку Олімпійського руху у своїй країні;
- контроль за реалізацією програми МОКу на місцях;
- не менше одного разу на рік інформувати президента МОКу про хід розвитку Олімпійського руху та його потреби у своїй країні;

- у той самий час інформувати президента про події, що можуть заважати дотриманню Олімпійської хартії або іншим чином відбитися на Олімпійському русі;

- виконання завдання президента, включаючи за необхідності представництво МОК в іншій країні.

Члени МОКу, які йдуть у відставку мінімум після 10 років роботи, стають почесними членами.

Вони продовжують діяльність як представники МОКу, та зберігають свій статус без змін, а єдине, що вони втрачають, – це право голосу.

Основними органами МОКу є сесія, виконком, президент та конгрес.

Сесія – загальні збори, проводяться не рідше одного разу на рік. Позачергова сесія може скликатися за ініціативою президента або за письмовою вимогою не менше ніж третина членів МОКу. Сесія є верховним органом, її рішення кінцеві.

Вона має такі повноваження: ухвалювати та вносити поправки до Олімпійської хартії; за пропозицією виконкому обирати та затверджувати членів і почесних членів МОКу; обирає президента, віцепрезидента та всіх членів виконкому МОКу; ухвалює рішення про вибір місця проведення наступних Олімпійських ігор; обирає місто, де буде проводитися наступна сесія МОКу; кожного року затверджувати бюджет, витрати МОКу та звіти комісій; призначати аудитора МОК; ухвалювати рішення про визнання або позбавляти визнання Національних олімпійських комітетів, їх асоціацій, міжнародних спортивних федерацій та інших організацій; ухвалювати рішення про зміни у програмі Олімпійських ігор та інших питаннях, пов'язаних з Олімпійською хартією.

Необхідний кворум на сесії МОКу становить половина усіх членів плюс один, кожний із присутніх має один голос, а рішення ухвалюють простою більшістю. Однак для змін основних положень олімпізму та Олімпійської хартії обов'язкова присутність не менше ніж двох третин членів МОКу.

Виконком – до його складу входить 15 осіб: президент, 4 віцепрезиденти та 10 інших осіб. Усіх їх обирають на сесії таємним голосуванням. Термін мандатів кожного з членів виконкому, крім президента, складає чотири роки. Крім того, кожного з них можна обирати на два терміни підряд, після цього знову можна обирати через два роки.

До функцій виконкому входять: спостереження за дотриманням Олімпійської хартії; відповідальність за адміністративну МОКу; складання фінансових звітів МОКу; надання сесії МОКу звітів стосовно змін в Олімпійській хартії; встановлення та курирування процедури допуску та обрання кандидатур для організації Олімпійських ігор; складання

повідки дня для сесії МОКу; за пропозицією президента призначення або звільнення генерального директора МОКу; стеження за збереженням протоколів, звітів та архівів МОКу; ухвалювання та видання кодексів, актів, директив, підручників, інструкцій; організація, не менше ніж один раз на два роки, зібрання з Міжнародними спортивними федераціями та Національними олімпійськими комітетами; розроблення та присудження почесних знаків МОКу; а також має інші права та обов'язки, які за Олімпійською хартією не передані сесії МОКу та президенту.

Президент – обирають із членів МОКу таємним голосуванням на 8-річний період та можуть повторно обирати ще на наступні 4-річчя. Він головує на всіх заходах МОКу та може, у разі якщо сесія або виконком не можуть це зробити, діяти й ухвалювати рішення від імені МОКу, яке повинно бути терміново передане на затвердження відповідного органу. Якщо президент не може виконувати свої обов'язки, його замінює старший віцепрезидент, якого обирають на чотири роки.

Також президент, коли вважає за необхідне, створює комісії або робочі групи для вивчення специфіки того чи іншого питання. Крім того, також існують постійні та створені на деякий час комісії та робочі групи, які вивчають дорученні їм питання та виносять їх на розгляд виконкому з подальшим затвердженням сесією МОКу. Комісії призначає президент МОКу. Деякі з них існують багато років, інші формують для вирішення якогось тимчасового питання. Інколи вони з'єднуються одна з іншою або роз'єднуються на дві-три, деякі припиняють своє існування, а деякі з'являються знову і т. ін.

Олімпійські конгреси – проводять один раз на 8 років за рішенням МОКу та його президента. Для обговорення на конгрес виносять найактуальніші проблеми Олімпійського руху, що визначають перспективи його розвитку. Діяльність конгресів, у яких беруть участь представники трьох головних партнерів з Олімпійському руху – МОК, НОК та МСФ, має консультативний характер.

За всю історію сучасного Олімпійського руху було

проведено 13 конгресів: I – 1894 рік у Парижі; II – 1897 рік у Гаврі; III – 1905 рік у Брюсселі; IV – 1906 рік у Парижі; V – 1913 рік у Лозанні; VI – 1914 рік у Парижі; VII – 1921 рік у Лозанні; VIII – 1925 рік у Празі; IX – 1930 рік у Берліні; X – 1973 рік у Варні; XI – 1981 рік у Баден-Бадені; XII – 1994 рік у Парижі; XIII – 2009 рік у Копенгагені.

3. Міжнародні спортивні федерації

Згідно з Олімпійською хартією з метою сприяння Олімпійському руху МОКу визнає як Міжнародну спортивну федерацію (МСФ) міжнародні неурядові організації, які керують одним або кількома видами спорту на всесвітньому рівні та включають до свого складу організації, що керують цими видами на національному рівні.

Що стосується МСФ, то їх устава, порядки та діяльність повинні визнавати Олімпійську хартію й відповідати її вимогам. Зважаючи на це, кожна МСФ зберігає свою самостійність та автономію в керуванні своїм видом спорту.

Необхідно зауважити, що деякі міжнародні федерації з олімпійських видів спорту офіційно сформувалися раніше від МОК. Наприкінці XIX століття у зв'язку з пробудження масового інтересу до спорту почали проводити міжнародні змагання з різних видів спорту серед спортсменів європейських країн та США.

Найбільшу популярність здобули змагання з велосипедного спорту, легкої атлетики, гімнастики, конькобіжного спорту, боксу, тенісу.

Однак уже під час перших міжнародних зустрічей організатори змагань, спортсмени та тренери дійшли висновку в тому, що відсутність єдиних правил та норм, які регламентують проведення змагань, гальмує розвиток інтернаціональних спортивних зв'язків.

Це стало поштовхом до формування міжнародних об'єднань із різних видів спорту. *Першим таким об'єднанням стала у 1881 році Міжнародна федерація гімнастики.*

У 1892 році був створений Міжнародний союз ковзанярів

та Міжнародна федерація теслярських товариств.

Так, уже наприкінці XIX століття деякі міжнародні спортивні об'єднання провели роботу з упорядкування системи міжнародних змагань та порівняння результатів, показаних на них. Необхідно зазначити, що ще в останній чверті XIX століття проводили велику кількість неофіційних змагань, господарі яких намагалися надати їм статусу чемпіонатів світу та Європи.

Деякі, як турнір із тенісу, що проводиться з 1877 року в англійському Уїмблдоні, стали традиційними, але більшість із них проходили з конфліктами, спорами, без чітких, узгоджених правил. Часто господарі творили свавілля, як у суддівстві, так і в організації, що не сприяло зростанню авторитету спорту.

Поступово був зроблений висновок, що спортивну цінність можуть мати лише ті світові змагання, правила й умови, проведення яких заздалегідь узгоджуються на міжнародних форумах.

Таким чином, проведення чемпіонатів світу та Європи в окремих видах спорту почало переходити у ведення створених міжнародних спортивних федерацій.

І вже у 1891 році в Гамбурзі був проведений перший офіційний чемпіонат Європи з фігурного катання на ковзанах.

У Відні в 1892 році пройшов чемпіонат Європи зі швидкісного бігу на ковзанах, а через рік, у 1893 році в Амстердамі, – чемпіонат світу з цього виду спорту та інші. Поступово такі змагання стали нормою у світовому спортивному житті.

Створення Міжнародного олімпійського комітету та проведення перших Олімпійських ігор стимулювало організацію Міжнародних спортивних федерацій.

З 1900 р. до 1913 р. було створено кілька міжнародних спортивних федерацій: Міжнародний союз велосипедистів у 1900 році; Міжнародну федерацію футбольних асоціацій у 1904 році; Міжнародну федерацію автомобільного спорту в 1904 році; Міжнародний союз стрілецького спорту в 1907 році; Міжнародний союз парусного спорту в 1907 році; Міжнародну

федерація хокею на льоду в 1908 році; Міжнародну любительську федерацію плавання в 1908 році; Міжнародну аматорську легкоатлетичну федерацію в 1912 році; Міжнародну федерацію фехтування.

Під час проведення декількох перших Олімпійських ігор сучасності Міжнародні спортивні федерації ще не брали участі у формуванні програми змагань, правил та суддівства.

Уся відповідальність за вирішення цих питань лягала на спортивні організації країн-організаторів Ігор. Однак після того, як у 1908 році під час Олімпіади в Лондоні виникли розбіжності між представниками США та Великої Британії, багато членів МОКу висловлювали думку, що національні спортивні органи повинні бути позбавлені права на формування програми Олімпійських ігор.

У 1914 році в Парижі відбулася зустріч членів МОКу з представниками міжнародних спортивних федерацій. Саме на ній МОК передав право МСФ контролю за відповідними видами спорту, що входять у програму Олімпійських ігор. МСФ уніфікував правила окремих видів спорту, що зробило можливим розвиток міжнародного спортивного обміну.

У наш час налічується близько сотні Міжнародних спортивних федерацій, більшість із яких є олімпійськими.

Сьогодні Олімпійська хартія визначає роль МСФ в олімпійському русі:

- розробляти та забезпечувати відповідно з духом олімпізму виконання правил змагань свого виду спорту;
- забезпечувати розвиток свого виду спорту у світі;
- сприяти реалізації цілей, закладених в Олімпійській хартії;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор, особливо, що стосується технічних аспектів місць проведення змагань із відповідних видів спорту;
- встановлювати свої критерії допуску до змагань на Олімпійські ігри та представляти їх на затвердження МОКу;
- брати на себе відповідальність за технічний контроль та

керівництво своїми видами спорту на Олімпійських іграх;
– технічно забезпечувати спортсменів.

Крім того, як складова частина міжнародної Олімпійської системи МСФ можуть вносити пропозиції МОКУ з удосконалення Олімпійської хартії та Олімпійського руху; брати участь у підготовці Олімпійських конгресів та діяльності різних комісій МОК.

Найбільш значущою організацією світового масштабу, яка об'єднує різні міжнародні федерації (як з олімпійських, так і не олімпійських видів спорту), є створена в 1967 році генеральна Асоціація інтернаціональних федерацій.

У 1976 році вона була перетворена на Генеральну асоціацію міжнародних спортивних федерацій – АГФІС, зі штаб-квартирою в Лозанні.

Це найбільша з міжнародних спортивних організацій, до складу якої входить 101 міжнародна організація. Президентом якої є голландець Хайн Вербрюгген. Крім АГФІС, існує ще три об'єднання МСФ. Це – Асоціація міжнародних федерацій, визнаних МОКом (АРІСФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій із літніх видів спорту (АСОІФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій із зимових видів спорту (АІВФ). Існує думка, що ці об'єднання були спеціально створені за бажанням МОКУ, щоб ослабити вплив АГФІС.

Проте АГФІС розповсюджує технічну документацію та надає консультативну допомогу, збирає інформаційні бюлетені, устави та регламенти федерацій, що входять до її складу, координують термін проведення великих міжнародних змагань, календар яких регулярно публікується. Завдяки АГФІС міжнародні федерації мають можливість виступати єдиним фронтом, зберігаючи свою автономію стосовно МОКУ та урядовим об'єднанням, розвиває співпрацю з іншими міжнародними організаціями.

Вищим керівним органом АГФІС є *Генеральна Асамблея*, яка раз на рік збирається в травні. Її політику здійснює Рада, яку обирають кожні чотири роки. Вона складається з президента, трьох віцепрезидентів та трьох делегованих представників, один

з яких представляє Асоціацію з літніх олімпійських федерацій, другий – Асоціацію зимових олімпійських федерацій, третій – Асоціацію визнаних МОКом міжнародних федерацій та інших спортивних організацій.

4. Національні олімпійські комітети

Національний олімпійський комітет (НОК) є однією з найважливіших структур у системі Олімпійського спорту.

Без визнання НОКу країни Міжнародним олімпійським комітетом спортсмени даної країни не можуть брати участі в Олімпійських іграх.

Першими НОКом, які були визнані МОКом ще наприкінці ХІХ століття, під час підготовки до Олімпійських ігор в Афінах стали в 1894 році НОКи Греції та Франції.

Через рік у 1895 році були визнані НОКи Угорщини, Австрії та Австралії. У 1896 році – НОК Чилі.

З тих часів кількість створених НОКів постійно зростає. *І на сьогодні МОКом визнано 205 Національних олімпійських комітетів*, що є більше ніж кількість членів Організації об'єднаних націй.

Це пов'язано з тим, що МОК визнає не лише незалежні держави, а й деякі території з іншим статусом, що не є формально незалежними. Так, ще до Першої світової війни на території Австро-Угорщини, що була єдиною країною, діяли окремо НОКи Австрії, Угорщини та Богемії (Чехії).

У кількості збільшення Національних олімпійських комітетів виділяють чотири етапи:

– перший – *закінчення ХІХ початок ХХ століття*, коли були визнані більшість національних комітетів країн Європи та Південної Америки;

– другий – *двадцять-тридцять роки ХХ століття*, коли МОКом були визнані велика кількість країн Латинської Америки;

– третій – *шістдесяті-сімдесяті роки ХХ століття*, коли визнання отримала переважна більшість країн Азії та Африки;

– четвертий – *початок дев'яностих років ХХ*, коли з

розпадом Радянського Союзу та Югославії, членство у МОКУ отримала велика кількість нових країн.

Згідно з Олімпійською хартією основною метою НОКУ є розвиток та захист Олімпійського руху в своїх країнах.

Крім того, роллю НОКУ є:

– *пропаганда на національному рівні, у рамках спортивної діяльності, основних принципів олімпізму, та поширення його в навчальних програмах із фізичної культури та спорту у школах та вузах, а також стежити за інститутами, які присвячують себе олімпійському вихованню, тобто стежать за створенням та діяльністю національних олімпійських академій, олімпійських музеїв та культурних програм, пов'язаних з Олімпійським рухом;*

– *стежити за дотриманням Олімпійської хартії у своїх країнах;*

– *сприяти розвитку спорту вищих досягнень та масового спорту;*

– *сприяти підготовці спортивних кадрів, організовуючи навчальні курси;*

– *боротися з проявом будь-яких форм дискримінацій та насильства у спорті;*

– *ухвалювати та використовувати Всесвітній антидопінговий кодекс.*

Національні олімпійські комітети мають виключні права представляти свої країни на Олімпійських іграх, більше того зобов'язані брати участь в Олімпійських іграх, посилаючи туди своїх спортсменів, а також континентальних, регіональних та інших іграх і змаганнях, які проводять під егідою МОК.

Мають повноваження обирати місто, яке може подати заявку на організацію Олімпійських ігор у своїх країнах.

НОК має й інші права та завдання.

Серед основних прав:

– *ідентифікувати та називати себе Національними олімпійськими комітетами;*

– *відправляти спортсменів та інших офіційних осіб своєї країни на Олімпійські ігри;*

- використовувати допомогу «Олімпійської солідарності»;
- користуватися деякою олімпійською власністю – під контролем МОК;
- брати участь у діяльності під патронатом МОКу, включаючи регіональні Ігри;
- входити в асоціації НОКу, визнанні МОКом;
- формувати пропозиції, адресовані МОКу – у відношенні Олімпійської хартії та Олімпійського руху, включаючи організацію Олімпійських ігор;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор;
- брати участь, за пропозицією МОКу, у діяльності комісії МОКу;
- співпрацювати в підготовці олімпійських конгресів;
- користуватися іншими правами, які НОК надає Олімпійська хартія та МОК.

Завдання НОК:

- складати, організувати та керувати своїми делегаціями на Олімпійських іграх та інших змаганнях під егідою МОКу, *брати рішення із заявками на спортсменів;*
- *забезпечувати екіпіровку, транспортування та розміщення членів делегацій,* укладати страхові контракти та нести відповідальність за поведінку членів своєї делегації;
- наділені виключним правом та повноваженнями з визначення одягу, уніформи та екіпіровки, крім спеціальної, на всіх членів їхньої делегації на Олімпійських іграх та на всіх пов'язаних із ними змаганнях і церемоніях.

Назва НОКу повинна чітко відповідати його територіальним кордонам, традиціям країни та бути затвердженою МОКом. Водночас, незважаючи на несхожість один на одного, всі НОК повинні спиратися на єдині принципи Олімпійського руху, що забезпечує їм значну незалежність.

Головою НОКу є президент, якого обирають зі своїх членів терміном на чотири роки, та його можна обирати повторно.

До складу НОКу обов'язково входять усі члени МОКу цієї країни, якщо вони є, представники всіх національних федерацій з олімпійських видів спорту, діючі або колишні спортсмени – учасники Олімпійських ігор. Крім того, особливо наголошено, що урядові та інші громадські органи не мають права призначати членів НОКу. Однак НОК, на свій розсуд, може ухвалити рішення про призначення як членів представників влади.

З метою координації діяльності розвитку Олімпійського спорту НОК об'єднує різні асоціації, сформовані на всесвітньому чи континентальному рівнях.

Організацією всесвітнього рівня є Асоціація національних олімпійських комітетів (АНОК), офіційно утворена в 1979 році, після цього зв'язки між МОКом та НОКом активізувалися, а саме, Національні олімпійські комітети стали більш активно впливати на розвиток Олімпійського руху.

Основними напрямками роботи АНОКу є:

- забезпечення тісного співробітництва між МОКом та НОКом;
- поширення передового досвіду роботи та обмін інформацією;
- розроблення та внесення в МОКом проєктів та пропозицій, спрямованих на вдосконалення Олімпійського руху;
- посилення ролі НОКу в спортивному русі країн;
- широка технічна допомога НОКу в організаційних питаннях, підготовці кадрів, будівництві спортивних споруд та інше.

МОК визнає також континентальні об'єднання НОК, призначені розвивати Олімпійський спорт на континентальному та регіональному рівнях.

Основними організаціями подібного рівня є Асоціація НОКу Африки (АНОКА), Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА), Олімпійська рада Азії (ОРА), НОК Океанії (ОНОК), Асоціація європейських НОКів (АСНОК).

Основним завданням цих організацій, устами яких відповідають Олімпійській хартії та затверджені МОКом, є розвиток Олімпійського спорту на різних континентах та

регіонах світу.

Найбільшими спортивними заходами, які проводять ці організації є регіональні та континентальні ігри, ідея яких належить барону П'єру де Кубертену, та впливає з історії ігор Давньої Греції, де поряд з Олімпійськими іграми існувала велика кількість ігор, присвячених багатьом грецьким богам – Істмійські, Піфійські, Немійські та інші ігри.

5. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети і спортивні ігри

У наш час у світі проводять близько двохсот міжнародних спортивних змагань, більшість із яких перебувають під патронатом МОК.

Їх проводять із частотою від одного до чотирьох років. Це насамперед ***Всесвітні ігри*** – спортивні змагання з видів спорту, які не внесені до програми Олімпійських ігор; ***континентальні ігри*** – Панамериканські, Азійські, Африканські, в яких беруть участь спортсмени одного материка; ***регіональні ігри*** за участі команд якогось географічного регіону – Балканські, Середземноморські, Центральноамериканські, Тихоокеанські, Панарабські, Ігри країн малої Європи та інші.

Крім того, існують комплексні міжнародні спортивні змагання: *Ігри співдружності Британської імперії, етнічні, релігійні, жіночі, для людей із малим зростом та інші.*

Умовно всі ці змагання можна поділити на п'ять груп.

1. Параолімпійські ігри

Розвиток спорту інвалідів має більше ніж столітню історію. Ще в XVIII та XIX століттях встановлено, що рухова активність є одним з основних факторів реабілітації інвалідів.

Перші спроби прилучення інвалідів до спорту були розпочаті наприкінці XIX століття, коли в 1888 році в Берліні сформувався перший спортивний клуб для глухих. Уперше «Олімпійські ігри для глухих» були проведені в Парижі 10–17 серпня 1924 року. У них брали участь спортсмени – представники офіційних національних федерацій: Бельгії, Великої Британії, Нідерландів, Польщі, Франції та

Чехословаччини, а також з Італії, Румунії та Угорщини, у яких таких федерацій не було. Програма Ігор передбачала змагання з легкої атлетики, велоспорту, футболу, стрільби та плавання.

Відповідно до дозволу МОКу з 2001 року Всесвітні ігри глухих офіційно мають назву Дефолімпійські ігри. Основою допуску спортсменів до участі в цих змаганнях є втрата слуху більше ніж на 55 децибел. Для організаторів змагань має значення факт, а не міра втрати слуху.

Інвалідів з ушкодженням опорного та рухового апарату почали активно залучати до занять спортом лише після Другої світової війни.

У 1944 році в центрі реабілітації хворих зі спинномозковими травмами в Сток-Мандевілі, який розташований неподалік від Лондона, була розроблена спортивна програма, як обов'язкова частина комплексного лікування тяжко поранених під час Другої світової війни. Її творець, німецький професор Людвіг Гуттман, організував лікування інвалідів з ушкодженням опорного-рухового апарату.

У наступні роки збільшилася не лише кількість учасників, а й кількість видів спорту. Ідея проведення змагань інвалідів була підтримана міжнародною громадою. Ігри стали щорічним міжнародним спортивним святом із 1952 року, коли на Ігри прибули спортсмени-інваліди з Нідерландів, ФРН, Швеції, Норвегії, та почали регулярно брати в них участь. Відсутність необхідного керівного органу, який би координував і визначав напрямки розвитку змагань інвалідів, привело до створення Міжнародної федерації Сток-Мандевільських ігор, що встановила тісні взаємини з Міжнародним олімпійським комітетом.

У 1960 році в Римі, через тиждень після завершення XVII Олімпійських ігор, були проведені міжнародні змагання інвалідів. У них брали участь 400 спортсменів із 23 країн. Під час цих змагань уперше у світовій історії фізично здорових атлетів на спортивних олімпійських аренах змінили люди з фізичними вадами. Церемонія відкриття Ігор пройшла 18 вересня на стадіоні «Акваацетоса», де були присутні п'ять тисяч глядачів.

Побачивши на площі біля собору Святого Петра у Ватикані інвалідів на колясках, Папа Римський Іоанн XXIII вигукнув: «Доктор Гутман, Ви – Кубертен паралізованих». Програма Ігор включала вісім видів спорту, серед яких були: легка атлетика, плавання, фехтування, баскетбол, стрільба з лука, настільний теніс, дартс та снукер. Нагороди розігрували в 57 дисциплінах.

Фактично це були перші Параолімпійські ігри. Однак поняття «параолімпійський спорт» увійшло в спортивну практику лише в 1964 році, коли на іграх у Японії вперше використовувалася параолімпійська атрибутика – символ, гімн, прапор. У цьому терміні використовується латинський префікс «para» – що приєднаня. Таким чином, термін «параолімпійські» означає, що Ігри інвалідів приєднуються до Олімпійських, організуються та проводяться разом із ними. Утім, із 1968 р. до 1984 р. Параолімпійські ігри з різних причин проходили не в містах проведення ігор Олімпіади.

У 1988 році на Міжнародних іграх у столиці Південної Кореї в Сеулі, де вперше виступали представники всіх чотирьох груп інвалідності, спортсмени-інваліди вперше одержали право доступу до спортивних олімпійських споруд. Саме з цього часу Ігри одержали статус «параолімпійських», і саме з цих Ігор у русі почали брати участь спортсмени СРСР. Графічним символом світового параолімпійського руху стала червона, синя та зелена півсфери, що символізують розум, тіло та непокірливий дух.

З 1976 року почали проводити й Зимові ігри для інвалідів, а з 1992 року їх проводять на тих самих майданчиках, що й Ігри здорових спортсменів.

У 1982 році з'явилася організація, яка сприяла поширенню Параолімпійських ігор – Міжнародний координаційний комітет Всесвітньої організації спорту інвалідів.

У 1989 році відбулися Перші міжнародні змагання людей з пересадженим серцем, а через рік, у 1990 році у венесуельському Каракасі, спортсмени з чужим серцем здолали марафонську дистанцію.

Однією з основних подій у розвитку спорту інвалідів стала

перша *Генеральна асамблея міжнародних спортивних організацій*, яка була заснована 21 вересня 1989 року в німецькому Дюссельдорфі, та Міжнародний параолімпійський комітет (МПК).

Його основні завдання – організація та проведення Параолімпійських та інших Всесвітніх ігор для інвалідів, співпраця з МОК, сприяння розвитку спорту інвалідів без дискримінації.

На сьогодні Параолімпійський спорт займає досить важливе місце в житті суспільства.

В Іграх беруть участь більше ніж 4 000 спортсменів, що представляють понад 129 країн світу.

Змагання відбуваються в *двадцяти літніх видах*: важка та легка атлетика, стрільба з лука, плавання, дзюдо, велоспорт, теніс, фехтування, футбол 5×5 та 7×7, баскетбол, виїздка, стрільба, волейбол, регбі, танці на колясках, голбол, настільний теніс, гребля та парусний спорт, на яких розігрують е ніж 470 комплектів нагород; та *п'яти зимових*: лижні перегони, біатлон, гірські лижі, керлінг та хокей, де виборюють понад 60 комплектів.

Усе це дає можливість людям із вадами здоров'я відчувати себе повноцінними членами суспільства та вести здоровий спосіб життя.

Крім Параолімпійських ігор, проводять і Спеціальні олімпійські ігри для розумово відсталих людей. «Спешиал Олімпікс» – громадська організація, у якій відсутні гонорари та не продаються квитки на змагання, а її фінансування здійснюється за рахунок добровільних внесків і пожертвувань.

У змаганнях, що вперше були проведені в 1968 році у США, виявляються лише індивідуальні можливості спортсменів, регламентуються лише особисті досягнення, а нагороди окремих країн не підраховуються.

Ці Ігри відкриті для спортсменів практично будь-якого віку, від 8 років до 80 років, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Змагання з програми рухової активності проводять на всіх рівнях, зокрема Спеціальні олімпійські ігри для дітей та

дорослих, які страждають розумовою відсталістю – олігофренів.

Кожен учасник має шанс для перемоги, оскільки змагання проходять у групах спортсменів із практично однаковими можливостями.

2. Континентальні ігри

Панамериканські ігри – комплексні змагання, які проводять під патронатом МОКу для країн Америки.

Ідею проведення цих ігор висунув президент МОКу Анрі де Байе-Латур, після успішного проведення в 1926 році в Мексиці Ігор Центральної Америки. Але лише в 1937 році представники дев'яти країн зустрілися в Далласі, щоб обмінятися думками, однак єдиного рішення не ухвалили.

І лише в 1940 році за ініціативи НОКу Аргентини в Буенос-Айресі був скликаний конгрес країн Західної півкулі, на якому були присутні представники шістнадцяти країн, та був створений Панамериканський спортивний комітет, який ухвалив рішення про проведення, починаючи з 1942 року, Панамериканських ігор. Та Друга світова війна, яка розпочалася незабаром, відсунула цю ідею.

Перші Панамериканські ігри відбулися в 1951 році у аргентинському Буенос-Айресі. Вони зібрали близько двох із половиною тисяч атлетів із двадцяти однієї країн Західної півкулі. У подальшому їх популярність лише збільшувалася.

Якщо спочатку програма ігор складала не менше ніж 15 видів спорту, то в останні роки вона вже налічувала більше ніж 35 видів спорту, а кількість спортсменів – більше ніж п'ять тисяч. Панамериканські ігри проводять один раз на чотири роки, у рік, що передує проведенню Олімпіад.

У 1990 році були проведені Перші зимові панамериканські ігри, у яких взяли участь спортсмени десяти країн. Проте наступні зимові змагання, які планувалося провести в 1993 році в Чилі, не відбулися через відсутність снігу. І в подальшому Зимові панамериканські ігри не проводили.

До програми Панамериканських ігор входять як традиційні види спорту – боротьба, бокс, волейбол, легка атлетика, плавання, футбол та інші, так і досить екзотичні –

софбол, сквош, пелота та інші.

Якщо на перших порах значну перевагу мали атлети Сполучених Штатів Америки, то останніми роками ця перевага майже зникла. Ще в середині 70-х років ХХ ст. на перший план у Панамериканських іграх вийшли спортсмени Куби, які виборювали в найкращі свої часи до 50 % нагород. Останніми роками досить високі результати показують представники Канади, Бразилії, Аргентини, Мексики та Венесуели.

***Африканські ігри** – комплексні змагання, які проводять під патронатом МОКУ для країн Африки.*

Уперше проведення Африканських ігор запропонував П'єр де Кубертен ще в 1912 році. Він висловив думку, що такі ігри можна провести в 1925 році в Алжирі. Утім через неготовність країни тоді вони не відбулися.

Через чотири роки, у 1929 р., єгипетська Александрія була вже повністю готова до проведення таких змагань. Але британська влада, яка побоювалася, що такі ігри спонукають африканців до здобуття незалежності, не дозволила втілити цю ідею в життя.

Так, проведення Африканських ігор стало можливим лише в середині 60-х років ХХ ст., коли майже закінчилася колоніальна епоха, та більшість країн континенту отримали незалежність.

У 1964 році відбулася конференція, на якій представники 32 країн створили постійно діючий комітет Африканських ігор, який вирішив проводити такі Ігри кожні чотири роки, а перші змагання повинні були відбутися в 1965 році у столиці Конго – Браззавілі. Уже на цих змаганнях брало участь близько 2 500 атлетів із 25 країн.

Втім, на цих Іграх, так і в подальшому, африканські країни стикалися з великими організаційними та фінансовими труднощами. Саме через такі проблеми змагання декілька разів переносили, а наступні Ігри відбулися лише в 1973 році.

Крім того, існує багато гострих проблем, серед яких – відтік талановитих спортсменів у розвинені країни, вживання допінгу, прояв апартеїду в спорті ПАР. Проте необхідно

відмітити, що поступово популярність Ігор збільшується. Серед найбільш успішних країн – Єгипет, Нігерія, Алжир, Кенія, Туніс.

Азіатські ігри – комплексні змагання, які проводять під патронатом МОКу для країн Азії, крім Ізраїлю.

Основою цих Ігор стали чемпіонати Далекого Сходу, змагання між Японією, Китаєм та Філіппінами, які проводили з 1913 р. до 1934 р.

Під час першої післявоєнної Олімпіади в Лондоні в 1948 році представники азійських країн, які брали участь в Іграх, домовились про створення спортивної асоціації країн Азії, яка й була створена в 1949 році в Делі.

Представники 8 країн ухвалили рішення про проведення перших континентальних Ігор у 1951 році в столиці Індії. У них взяли участь близько 500 спортсменів із 11 країн регіону.

У подальшому Азійські ігри набули досить широкої популярності, та їх проводять кожні чотири роки, за два роки до проведення Олімпіад. Якщо на початку програма Ігор містила змагання лише з шести видів спорту, то останніми роками кількість змагань значно розширилася та містить уже понад 35 видів. Багато в чому це пов'язано з тим, що цей регіон вважається найбільш прогресуючим у світі.

Велика кількість населення та швидко зростаюча економіка дозволяє країнам цього регіону вже майже на рівних конкурувати з передовими країнами світу, зокрема і в спорті. З 1986 року проводять і зимові Азійські ігри, які щоправда за кількістю країн та спортсменів, які беруть у них участь, набагато поступаються літнім.

Серед особливостей цих Ігор необхідно відзначити просування таких видів спорту, що є традиційними для азійських країн – ушу, каббаді, сепактакрав та інші. Якщо на перших Азійських іграх домінували представники Японії, то в подальшому значно зросла майстерність таких країн, як Південна Корея, та особливо останнім часом – Китаю.

Спортсмени цієї країни знаходяться вже не лише на передових позиціях у своєму регіоні, а й змогли вибороти перше командне місце на Олімпійських іграх, що проходили в них

вдома в 2008 році. З 1994 року до Ігор приєдналися й наші колишні співвітчизники – Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменія та Киргизія, що ще збільшило конкуренцію на цих змаганнях.

3. Регіональні ігри

Велику популярність мають і регіональні ігри, серед яких найбільш відомими є:

Середземноморські ігри – змагання, у яких беруть участь спортсмени європейських, африканських та азійських країн, що прилягають до басейну Середземного моря. Засновником цих Ігор був член МОКу для Єгипту Мохамед Тахер Паша. Перші змагання відбулися в 1951 році в Александрії, та зібрали близько 750 спортсменів із 10 країн.

У подальшому популярність Ігор істотно збільшилася. Їх проводять кожні чотири роки за один рік до наступної Олімпіади. Серед лідерів є команди Італії, Франції, Туреччини, Іспанії, Греції.

Панарабські ігри – засіб культурної єдності між арабськими народами. Ці Ігри істотно відрізняються від інших тим, що не проходять під патронатом МОК. Перші змагання відбулися в 1953 році в Єгипті, як центру визвольної боротьби проти колоніалізму на арабських землях.

У них взяли участь 650 спортсменів із 8 країн. У подальшому, незважаючи на те, що програма та кількість країн істотно збільшилася, Панарабські ігри не набули всесвітньої популярності.

Багато в чому це залежить від того, що на цих змаганнях відсутні кваліфікаційна система нормативів, що дозволяє брати участь великої кількості спортсменів із низьким рівнем підготовки. Проте, незважаючи на мусульманські традиції, в Іграх беруть участь і жінки.

Ігри співдружності – змагання, що трунтуються на прагненні країн, які входили до тієї чи іншої колоніальної системи, зберегти культурні, мовні та інші, зокрема і спортивні зв'язки між собою.

До найбільш значущих відносяться: Ігри Нідерландської

співдружності, які проводили з 1966 року, для Нідерландів, Кюрасао, Аруби та Суринаму (до 1975 року, коли країна стала незалежною); Ігри франкомовних країн, проводять із 1989 року, коли перші змагання відбулися в Марокко.

У 1911 році спортивні змагання стали частиною Фестивалю Британської імперії в Лондоні, де брали участь спортсмени Англії, Канади, Південної Африки та Австралії. І лише в 1930 році в канадському Гамільтоні відбулися перші такі Ігри.

У них взяли участь 400 спортсменів із 11 країн. Змінюючи декілька разів свою назву, з 1978 року – Ігри Співдружності, змагання проводять кожні чотири роки.

Незважаючи на те, що добровільний союз об'єднує більше ніж 1,7 мільярда жителів планети, в Іграх не беруть участі спортсмени країн, які є лідерами в Олімпійському спорті, що надає перевагу маленьким країнам. У наш час Ігри користуються величезною популярністю.

На даний час у них беруть участь близько п'яти тисяч спортсменів із 50 країн. Цікаво, що програму Ігор визначає країна-організатор, яка обирає не менше ніж десять видів спорту, а окремими командами є не лише Англія, Ірландія, Шотландія, Уельс, а й маленькі країни – острови Мен, Джерсі, Гернсі та інші.

Всесвітні ігри – комплексні змагання для спортсменів, які виступають у тих видах спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор. Ідея проведення таких змагань виникла в 1980 році, коли 12 міжнародних спортивних федерацій вирішили сформувати керівний орган – Міжнародну асоціацію Всесвітніх ігор.

Змагання проводять кожні чотири роки, на наступний рік після проведення Олімпійських ігор. Спортсмени представляють не країну, яка їх делегувала, а ті чи інші міжнародні спортивні федерації.

Серед інших регіональних Ігор необхідно виділити:

– *Ігри Центральної Америки та Карибського басейну* – Мексики, Куби, Панам, Гватемали, Ямайки, Панам та інших.

Ці Ігри є одними з найбільш найдавніших, їх проводять із 1926 року;

– *Балканські*, проводять, починаючи з 1938 року, серед країн Балканського регіону – Туреччини, Болгарії, Румунії, Греції, республіки колишньої Югославії та інших;

– *Ігри Південно-Східної Азії*, проводять із 1959 року, для країн регіону – Таїланду, В'єтнаму, Лаосу, Малайзії, Сінгапуру та інших;

– *Боліварські ігри*, проводять із 1938 року для низки країн Латинської Америки – Болівії, Перу, Венесуели, Еквадору, Колумбії;

– *Тихоокеанські*, проводять із 1963 року серед країн Південної частини Тихого океану – Нової Каледонії, Фіджі, Тонги, Папуа Нової Гвінеї, Самоа та інших;

– *Ігри малих країн Європи*, проводять із 1985 року серед країн із населенням менше ніж один мільйон осіб – Монако, Андорри, Ліхтенштейну, Сан-Марино, Мальти, Кіпру та інших.

4. Ігри молоді

До таких Ігор можна віднести змагання для дітей, підлітків, юнаків та молоді, які проводять у різних регіонах планети.

Юнацькі ігри – вперше пройшли в 2010 році в Сінгапурі. Ідею проведення цих Ігор, ще в 1991 році висунув теперішній президент МОКу Жак Рогге. Змагання, *віковий ценз у яких із 14 років до 18 років*, проводяться кожні чотири роки – літні в рік проведення Зимових олімпіад, зимові – у рік проведення Літніх олімпіад.

Студентські ігри (Універсиади) – комплексні всесвітні змагання студентів, як на Літніх, так і на Зимових іграх.

Фундамент цих Ігор був закладений ще в 1923 році Жаном Петітжаном. З 1923 р. до 1939 р. змагання мали назву Міжнародних університетських ігор. Після закінчення Другої світової війни Франція в 1947 році відновила Всесвітні студентські змагання. Однак протистояння між країнами Східного та Західного блоків привело до того, що кожний із них проводив свої особисті змагання.

З 1960 року проводять і Зимові універсиади. З того часу змагання, як на Літніх, так і на Зимових іграх відбувається кожні два роки.

В Універсиадах мають право брати участь усі студенти з 17 років до 28 років, які не переривали заняття у вищих навчальних закладах на період не більше ніж один рік.

Популярність Універсіад постійно зростає, про що свідчить і участь у них таких визначних атлетів, як Валерій Брумель, Сара Сімеоні, Хав'єр Сотомайор, Іван Педросо, Яна Клочкова та інші.

Ігри, об'єднані за національними, релігійними, професійними та іншим ознаками

З Олімпійським спортом тісно пов'язані і різні змагання, які проводять за національним, релігійним, професійним та іншими ознаками.

Ігри за національним ознаками

Ігри корінних мешканців Північної Америки – проводяться з метою залучення до спорту та культури корінних мешканців США та Канади. Уперше змагання відбулося в 1990 році.

Релігійні ігри: Макабські (Єврейські) ігри – вперше пройшли в 1932 році. Після Другої світової війни проводять в Ізраїлі раз на чотири роки, через один рік після проведення Олімпійських ігор.

Католицькі ігри – проводять із 1948 року. В них беруть участь, ті, що вчаться в католицьких школах, віком із 14 років до 17 років.

Мусульманські ігри – були організовані для жінок-мусульманок, починаючи з 1993 року, для того, щоб спортсменки ісламських країн, де діють суворі релігійні канони, могли брати участь у міжнародних змаганнях, не порушуючи ісламських законів.

5. Професійні ігри

Серед великої кількості вирізняють: Всесвітні ігри медиків, Всесвітні ігри журналістів, Всесвітні ігри поліцейських та пожежників, Всесвітні ігри працівників

залізної дороги, Всесвітні ігри військовослужбовців та інші.

Серед інших ігор особливо необхідно виділити ігри комерційної спрямованості. Ігри доброї волі, які проходили з 1986 року до 2001 року, та Ігри для людей із малим зростом – Всесвітні ігри карликів, уперше відбулися в 1993 році в Чикаго.

Список літератури

1. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 1. – 640 с.
2. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 2. – 672 с.
3. Булатова М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М. Булатова. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 400 с.
4. Таран Л. М. Олімпійський спорт, професійний спорт, загальна теорія підготовки спортсменів: у запитаннях та відповідях. Довідник / Л. М. Таран, М. В. Мішин. – Харків : ХДАФК, 2021. – 306 с.
5. Інші.

Завдання для самостійної роботи

1. Ким була розроблена структура та принципи сучасного Олімпійського спорту?
2. Який основний документ регламентує проведення Олімпійських ігор та роботу МОК?
3. У якому році була прийнята остання редакція Олімпійської хартії?
4. Що включає в себе Міжнародна олімпійська система?
5. Яку мету і завдання вирішує Міжнародний олімпійський комітет?
6. Що спонукало створенню міжнародних спортивних федерацій з окремих видів спорту?
7. Яка роль міжнародних спортивних федерацій у сучасному Олімпійському русі?

8. У чому полягає роль Національного олімпійського комітету в сучасному Олімпійському русі?

9. Скільки великих етапів виділяють у збільшенні кількості Національних олімпійських комітетів?

10. Який рік утворення Національного олімпійського комітету України?

Лекція 11

Керівництво Олімпійським рухом

План

1. Президенти Міжнародного олімпійського комітету: життя та діяльність.
2. Президенти Національного олімпійського комітету України.
3. Вибір міста – організатора Олімпійських ігор.

1. Президенти МОК: життя та діяльність

Розвиток сучасного Олімпійського спорту багато в чому визначався поглядами і практичною діяльністю президентів Міжнародного олімпійського комітету.

Існують численні докази того, що планомірний розвиток Олімпійського руху, його стабільність та авторитет обумовлений тим, що президентами МОКу були видатні авторитетні діячі, які вирізнялися високими цивільними та професійними якостями, відповідальними за долю Олімпійського спорту.

Деметріус Вікелас (1894–1896 роки), Греція

Народився 15 лютого 1835 року в місті Ермуполіс. За запрошенням друга Кубертена брав участь у 1894 році в роботі Першого міжнародного спортивного конгресу в Парижі. Під час обговорення рішення про організацію сучасних Олімпійських ігор він висунув та відстоював пропозицію про проведення перших Ігор у 1896 році в Афінах.

Згідно з Олімпійською хартією, затвердженою на цьому конгресі, президент МОКу повинен представляти країну, яка проводить Олімпіаду. Тому на цьому самому конгресі Вікелас у 59 років був обраний першим президентом МОК.

Зробив значний внесок в організацію проведення перших Ігор сучасності, подолавши чимало труднощів економічного та політичного характеру.

Після закінчення Ігор склав із себе повноваження та присвятив себе літературній діяльності.

Помер 20 липня 1908 року в Афінах. На його честь назвали стадіон у його рідному місті.

П'єр де Кубертен (1896–1925 роки), Франція

Народився 1 січня 1863 року в Парижі в аристократичній сім'ї та отримав різнобічну освіту в різних коледжах Англії та Америки. Відомий своїми працями у сфері літератури, історії, педагогіки, соціології. Та найбільшу популярність йому принесла ідея відродження Олімпійських ігор.

Приділяючи багато уваги роздумам про ідею проведення міжнародних змагань із метою популяризації спорту, він звернув увагу на великий інтерес до античних Ігор, викликаний насамперед археологічними відкриттями в Олімпії. Зважаючи на це, Кубертен розробив проєкт відродження Олімпійських ігор та виступив у Сорбоні з ідеєю відродження олімпізму.

Кубертен не лише зіграв велику роль у відродженні Олімпійського руху, а й брав дієву участь у підготовці та проведенні Олімпійських ігор у 1896–1924 роках.

У подальшому Олімпійський рух зіткнувся з великими труднощами: Ігри 1900–1904 років пройшли майже непомітними на тлі одночасного з ними проведення всесвітньої виставки. Становище змінилось у 1906 році після проведення в Афінах проміжних Ігор. І велике щастя для Олімпійського руху, що в цей складний період становлення на його чолі стояла така людина, як Кубертен.

Свої погляди на Олімпійський спорт, його ідеали та функції найбільш повно він відобразив у написаній ним у 1912 році творі – «Оді спорту».

Під час Першої світової війни як справжній патріот він відправився на фронт у складі французької армії та здав свої повноваження члену комітету з нейтральної Швейцарії Годфруа де Блоне.

Після Ігор 1924 року, які мали великий успіх, Кубертен залишив посаду президента МОКу та переїхав жити до Швейцарії, де і помер 2 вересня 1937 року. Похований Кубертен у Лозанні, а його серце, за заповітом передано землі в Олімпії. На його честь була створена медаль П'єра де Кубертена, яку вручає МОК за проявлене благородство та вірність духу фейр-плей, що вважається більш коштовною, ніж золота олімпійська нагорода.

Годфруа де Блоне (1916–1919 роки), Швейцарія

Народився 25 липня 1869 року. У складі МОКу з 1899 року. Засновник швейцарського НОКу в 1912 році та його президент до 1915 року. Коли Кубертен під час Першої світової війни приєднався до французької армії як представник нейтральної країни, *тимчасово виконував роль президента МОК*, та після повернення Кубертена здав назад йому ці повноваження.

Помер 14 лютого 1937 року.

Анрі де Байе-Латур (1925–1942 роки), Бельгія

Народився 1 березня 1876 року в Брюсселі. Закінчив Левенський університет, активно займався спортом. На початку ХХ століття був дипломатичним представником Бельгії в Нідерландах. У 1903 році обраний членом МОК. За його ініціативи у 1905 році у Брюсселі відбувся Олімпійський конгрес, та через один рік, у 1906 році, заснований НОК Бельгії.

Після Першої світової війни виступив із пропозицією організувати в 1920 році Олімпійські ігри в Антверпені, та активно брав участь у їх підготовці та проведенні.

Методи його правління відрізнялися від методів демократа Кубертена. *Створив олігархічну систему управління, посилив вплив виконавчого комітету. Жодне серйозне рішення не ухвалювали без схвалення виконкому, водночас він гарантував прозорість рішень. Система управління МОК, створена ним, діє до цього часу.*

Проте окремі історики закидають йому проведення Олімпійських ігор 1936 року в Берліні. МОК не підтримав бойкот, але висунув вимоги дотримуватися правил Олімпійської хартії та рівних умов для підготовки учасників. Прикладав багато зусиль для розмежування понять «аматорство» та «професіоналізм», та наполягав на тому, що останні не мають права виступати на Олімпійських іграх.

Так, за часів його президенства з програми Ігор виключили такі види спорту, як теніс, бейсбол, регбі.

Активно підтримував Зимові олімпійські ігри та участь в Олімпійських іграх жінок. Приклав багато зусиль до створення оптимальних олімпійських програм. Нагороди стали єдиним

цілим для усіх видів спорту.

Він ненавидів більшовизм, стверджував, що поки він президент, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні.

Помер 6 січня 1942 року.

Йоханнес Зігфрід Едстрем (1942–1952 роки), Швеція

Народився 21 вересня 1870 року в Гетеборзі. За фахом інженер-енергетик. У студентські роки був рекордсменом Швеції зі спринтерського бігу.

На початку ХХ століття був одним із керівників шведського спортивного руху, та в 1910 році був залучений для організації Ігор у Стокгольмі. Під час цих Ігор став ініціатором заснування Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації – ІААФ, та став її першим президентом до 1946 року.

З 1920 році став членом МОК, а з 1931 року – віцепрезидент цієї організації. Після смерті в 1942 році Байє-Латура, виконував обов'язки його обов'язки. А у вересні 1946 року на сесії був обраний четвертим президентом МОК.

Уся діяльність Едстрема на цій посаді була проіннята прагненням до зміцнення Олімпійського руху, використання його як чинника розвитку взаєморозуміння та співпраці між народами.

Незважаючи на взаємну недовіру, яка виникла невдовзі після Другої світової війни між представниками капіталістичних та соціалістичних країн, Едстрем зумів переконати останніх у необхідності брати участь в Олімпійському русі.

Так, саме за часів його правління вперше на Олімпійських іграх з'явилася команда СРСР. Цей факт багатьма істориками вважається основною його заслугою.

Помер 18 березня 1964 року у Стокгольмі.

Сйвері Брендедж (1952–1972 роки), США

Народився 29 вересня 1887 року в Детройті. За фахом – інженер-будівельник, власник великої будівельної фірми. Брав участь в Олімпійських іграх 1912 року, де виборов п'яте місце у п'ятиборстві, був багаторазовим чемпіоном США у цьому виді.

Керуючи Міжнародним олімпійським комітетом двадцять

років, він багато зробив для зміцнення авторитету та розвитку Олімпійського спорту, але в той самий час прославився своїми ідеалістичними й консервативними поглядами.

Він фанатично боровся за збереження статусу аматорства, незважаючи на наявність суперечностей у цьому питанні, наслідував правила і закони МОК, ідеали Кубертена, незважаючи на те, що вони вже не відповідали новим правилам, які склалися в Олімпійському спорті.

Наполегливо боровся проти проникнення націоналізму в Олімпійський спорт. Зокрема, він активно виступав за відміну підйому національних прапорів і виконання гімнів під час церемонії нагородження переможців, пропонуючи замінити національні гімни олімпійським.

Прискіпливо займався пошуком порушень аматорського статусу та покаранням винних. Особливо не подобалася йому участь спортсменів у рекламі та проведення спортивними організаціями навчально-тренувальних зборів.

Стикаючись упродовж усього свого президенства з політичним протистоянням, Брендедж активно боровся проти втручання політики в спорт.

Помер 8 травня 1975 року.

Майкл Моріс Кілланін (1972–1980 роки), Ірландія

Народився 30 червня 1914 року в Лондоні. Католик-ліберал, займався боксом, веслуванням, був відмінним наїзником. Здобув освіту в Паризькому та Кембриджському університетах.

Виконуючи в другій половині 30-х років обов'язки кореспондента різноманітних Британських газет, із 1938 року він стає офіцером Британських збройних сил, згодом бере участь у Другій світовій війні. За бойові заслуги нагороджений орденом Британської імперії.

У 1950 році очолив НОК Ірландії. З 1952 року став членом, з 1968 року – віцепрезидентом, а згодом – і шостим президентом МОК.

Велику роль зіграв у налагодженні відносин між МОКом, МСФ та НОКом. Доволі обережно ставився до

проблеми професіоналізму, але в той самий час був прихильником реалістичної політики МОКу, яка дозволяла б не порушувати олімпійських принципів та одночасно брати до уваги зміни, що відбувалися у світі.

Під час його правління МОК переживав важкий період – фінансовий провал Олімпіади 1976 року, частковий бойкот Олімпіад 1976–1984 років. Олімпіади в Лейк-Плесиді та Лос-Анджелесі були затверджені на безальтернативній основі, що суперечить статуту МОК.

Проте Килланін зіграв велику роль у проведенні Олімпійських ігор у Москві.

Помер 25 квітня 1999 року у Дубліні.

Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001 роки), Іспанія

Народився 7 липня 1920 року в Барселоні в заможній родині. На початку 50-х років стає радником зі спорту в рідному місті. Згодом неодноразово очолював іспанську делегацію на різноманітних змаганнях, зокрема й Олімпійських іграх.

На самому початку своєї діяльності Самаранч прийняв низку радикальних дій з укріплення позицій МОК, підвищення стабільності та авторитету Олімпійського руху, поширення його зв'язків з іншими організаціями, що відповідають за розвиток спорту.

Так, 10 лютого 1982 року Самаранч звернувся до ООН про визнання ролі та незалежності МОК, а також можливості проводити Олімпійські ігри в будь-якій частині світу без політичного втручання зі сторони.

Маюче добре ставлення, Самаранч зумів у короткий термін домовитися з представниками дванадцяти країн колишнього Союзу про виступ єдиною командою на іграх у Барселоні 1992 року.

Правління Самаранча було фінансовим порятунком після кризи 70-х років. До нього всі витрати на проведення Олімпійських ігор несла приймальна країна – НОК. Багато хто закидав йому зайву комерціалізацію та допуск до Ігор спортсменів-професіоналів.

Проте він увійшов в історію як людина, яка відродила

згасальний Олімпійський рух. За нього почали використовувати звернення до президента МОКу «Ваша величносте». У 1991 році отримав від короля Іспанії титул маркіза (дона). Нагороджений великою кількістю орденів та медалей.

Помер Самаранч 21 квітня 2010 року.

Жак Рогге (з 2001–2013 роки), Бельгія

Народився 2 травня 1942 року в Генті. За фахом – ортопедичний хірург. Будучи заядлим яхтсменом, брав участь в Олімпійських іграх 1968, 1972 та 1976 років. А також грав у регбі за збірну Бельгії. З 1989 року був на посаді президента НОКу Бельгії, а з 1991 року – членом МОКу. У 1998 році був обраний до Виконавчого комітету. Шістнадцятого липня 2001 року став восьмим президентом МОКу, переобраний на цю посаду в 2009 році.

Під його керівництвом МОК намагається створити якомога більше можливостей для країн, що розвиваються, брати участь у русі номінації міст на конкурс за право проведення Олімпійських ігор.

Рогге переконаний, що результати з цього питання будуть досягнуті найближчим часом, завдяки державній політиці та політиці самого МОКу зі зменшення бюджету Ігор.

Під час Олімпіади 2002 року він першим із президентів МОКу розташувався в олімпійському селищі, замість п'ятизіркового готелю, як інші президенти.

На думку критиків, зменшив вплив Росії, та збільшив США і Європейського Союзу, що свідчить про його заангажованість.

Нагороджений орденами та медалями, зокрема, українськими орденами князя Ярослава Мудрого III ступеня у 2006 році та «За заслуги» I ступеня у 2010 році.

Томас Бах (2013 р. – до цього часу), Німеччина

Томас Бах народився в 1953 році в місті Вюрцбург на півдні Німеччини.

З дитинства хотів займатися футболом, проте батьки, незважаючи на його протести, віддали дитину в секцію фехтування.

У цьому виді спорту Бах досяг значних успіхів, ставши багаторазовим чемпіоном Німеччини та дворазовим чемпіоном світу з фехтування на рапірах. На Іграх у Монреалі в 1976 році у складі збірної країни Томас Бах завоював олімпійське золото.

За освітою Томас Бах – юрист. Закінчив університет Вюрцбурга. Вільно говорить, окрім рідної німецької, французькою, англійською та іспанською мовами. Бах відомий як успішний бізнесмен, який має досвід роботи у великих міжнародних компаніях, зокрема в Adidas.

Боротьба з допінгом зі свого боку повинна увійти в нове русло. Основну увагу Бах пропонує приділити не виявленню його в спортсменів-лідерів, а роботі із молодими спортсменами, яка повинна бути спрямована на окреслення всіх негативних наслідків вживання заборонених препаратів.

Також Томас Бах пропонує переглянути форму подання заявок для вибору олімпійського міста і надати містам, які все-таки здобули перемогу, більше можливостей для творчості, що відповідно дозволить побачити більше креативу в проєктах.

Крім того, Бах висловлює побажання щодо включення нових видів і форм спорту та рухової активності до Юнацьких ігор. Він зазначав, що вони не повинні бути обмежені лише олімпійськими видами спорту, але відкриті для більш молодих і сучасних видів спорту, які популярні серед молоді.

Як показали підсумки голосування, в Міжнародному олімпійському комітеті вважають той інцидент давно вичерпаним. Під час обрання вирішальними чинниками стали організаційний і діловий авторитет нового глави МОК разом із його досвідом багаторічної успішної діяльності в Олімпійському русі і репутацією вмілого дипломата.

2. Президенти Національного олімпійського комітету України

Виступаючи до Другої світової війни за збірні інших держав, справжня історія Олімпійського руху в Україні також розпочалась 1952 року, коли її спортсмени у складі команди СРСР взяли участь в Олімпіаді.

Українські атлети склали майже 25 % від кожної олімпійської команди СРСР. Під час Ігор XXII Олімпіади 1980 року деякі матчі футбольного турніру з успіхом проводили в Києві.

Атлети нашої країни завжди демонстрували високу майстерність у різноманітних видах олімпійської програми. Їх воля, наполегливість були запорукою досягнення високих результатів.

Варто згадати імена українських олімпійських чемпіонів різних років: Лариса Латиніна, Борис Шахлін, Леонід Жаботинський, Валерій Борзов, Олексій Баркалов, Олексій Михайличенко, Володимир Голубничий, Сергій Бубка та багато інших.

Після здобуття Україною незалежності видатні спортивні успіхи на олімпійській арені вагомо сприяли підвищенню міжнародного авторитету країни.

Перша Генеральна асамблея 22 грудня 1990 року ухвалила рішення про створення Національного олімпійського комітету України.

Це мало надзвичайно важливе значення для українського спорту в подальшому самостійному виході його на міжнародну арену та вступі у світову олімпійську сім'ю.

Першим президентом НОКу України було обрано Валерія Пилиповича Борзова, який виконував цю роль вісім років.

Незважаючи на це, на Олімпійських іграх 1992 року, як у Альбервілі, так і в Барселоні, українські спортсмени виступали не окремою командою, а у складі об'єднаної команди співдружності незалежних держав.

Виконком МОКу 2 березня 1992 року визнав Національний олімпійський комітет України, і йому було надано статус тимчасового члена.

На 101-й сесії МОКом 24 вересня 1993 року було прийняте знаменне для нашої країни та її спорту рішення про повне визнання НОКу України, що діяв відповідно до Олімпійської хартії, Конституції, чинного законодавства та свого статуту.

З прийняттям цього рішення Україна стала повноправним членом Олімпійського співтовариства, що дало можливість уже взимку 1994 року, під час ігор у Ліллекхамері, уперше виступити самостійною командою.

А в 1996 році вперше українці виступили самостійною командою і на літніх іграх в Атланті.

У 1998 році другим президентом обрали Івана Микифоровича Федоренка.

У грудні 2002 року абсолютною більшістю голосів третім президентом НОКу був обраний Прем'єр-міністр України Віктор Федорович Янукович.

Після подій «помаранчевої революції» 2004 року він втратив усі свої пости, зокрема й посаду президента НОКу.

Із 2005 року цю посаду обійняв Сергій Назарович Бубка, який нещодавно був обраний на другий термін.

Основні завдання НОКу України – організація підготовки та участі спортсменів в Олімпійських іграх, розширення міжнародного співробітництва, популяризація масового спорту і здорового способу життя, фізичне і духовне збагачення людей. З цією метою НОК України співпрацює з державними, громадськими та іншими організаціями.

На засадах незалежності та доброї волі Національний олімпійський комітет України об'єднує 40 федерацій з олімпійських видів спорту.

НОК також має 24 відділення у всіх областях та по одному в Автономній республіці Крим, містах Києві та Севастополі.

Головою Сумського відділення в липні 2011 року була обрана Олена Юрївна Петрова.

НОК України має угоди з відомими у світі компаніями, які підтримують Олімпійський рух – «Спонсори НОКу України».

У 1995 році він почав випускати свій офіційний журнал під назвою «Олімпійська арена», який виходить щомісяця, а з 1997 року видає раз на два тижні бюлетень «Олімпійські новини від НОКу України».

Також Національний олімпійський комітет України має широкі зв'язки з НОКом сусідніх країн та їхніми олімпійськими організаціями.

Представники НОК України є членами різних міжнародних організацій та об'єднань. Тісні зв'язки має з українськими спортивними осередками за кордоном. Комітети друзів НОКу України були створені і працюють зараз у США, Канаді, Австралії.

3. Вибір міста-організатора Олімпійських ігор

Вибір міста-організатора Олімпійських ігор є виключно прерогативою МОК.

У разі якщо в одній країні є кілька міст-кандидатів на організації одних і тих самих Олімпійських ігор, національний олімпійський континент повинен ухвалити рішення на користь лише одного з них.

Усі міста, що подали заявки на проведення Олімпійських ігор, повинні пройти процедуру затвердження виконкомом МОК, який встановлює дату цієї процедури та визначає, які міста будуть визнані як міста-кандидати. Після цього вони отримують право представляти свої кандидатури на сесії Міжнародного олімпійського комітету.

Для обрання міста президент МОКу призначає дві інспекційні оцінні комісії – перша з літніх Олімпіад: 3 особи від МСФ, 3 від НОКу, 4 від МОКу, 1 зі спортивної комісії; друга – із зимових: по 2 особи від МСФ та НОКу, 3 від МОКу та 1 зі спортивної комісії. Головою обирають одного з членів МОКу.

Комісія вивчає кандидатури, інспектує місця проведення та не пізніше, як за місяць до сесії МОКу, на якій обирають переможця, надає письмовий звіт про усі міста-кандидати, на основі яких виконком остаточно затверджує кінцевий список міст-кандидатів.

Змагання з усіх видів спорту, а також процедуру відкриття та закриття Ігор, необхідно проводити в місті-організаторі Олімпіади.

Однак із дозволу виконкому МОКу проводити окремі види змагань можна в інших містах цієї країни. Так, наприклад, під час проведення Ігор у Москві 1980 року регату проводили в Таліні, а деякі матчі футбольного турніру – у Ленінграді, Києві та Мінську.

Місто обирають на сесії Міжнародного олімпійського комітету з кількох кандидатів таємним голосуванням членами МОКу, за винятком представників країн-кандидатів та президента МОКу.

Для отримання права на проведення Ігор місто-кандидат повинно зібрати більшість голосів членів МОКу, половина плюс один голос. Якщо в першому турі жоден кандидат не набирає потрібної кількості голосів, то місто, за яке проголосувала найменша кількість членів, виключається з претендентів та проводять новий тур.

Для недопущення зловживань та порушень, що можуть підірвати авторитет Олімпійського спорту, МОК розробив деякі **принципи під час відбору міст-кандидатів:**

- авіаквитки під час відвідування кандидатів повинні бути надані МОКом із подальшим поверненням коштів за рахунок міст-кандидатів;

- ліміт 200 доларів США на будь-який подарунок, причому переважно це повинен бути якийсь сувенір;

- жодних прийомів, сніданків, обідів, ланчів, за винятком традиційного харчування під час візитів та не більше ніж три доби;

- ніяких ресторанів та клубів для проведення засідань, що обмежуються однією кімнатою або номером;

- напередодні голосування жодних виставок, демонстрацій чи заходів;

- документи, на яких містяться технічні пропозиції, крім карт, повинні бути надруковані на папері форматом А4;

- делегації міст, що беруть участь у конференціях МОКу, МСФ та НОКу не повинні перевищувати шість осіб.

Серйозні або повторні порушення цих інструкцій караються дискваліфікацією.

Після обрання міста-господаря МОК укладає *письмову угоду* – контракт із містом-організатором Олімпійських ігор та Національним олімпійським комітетом цієї країни, останній зі свого боку створює Організаційний комітет ігор (ОКОІ), який зі часу свого скликання зв'язується безпосередньо з МОКом, від якого отримує інструкції. ОКОІ повинен мати статус юридичної особи, а вся його діяльність повинна виконуватися згідно з Олімпійською хартією та згодою між МОКом, НОКом та містом-організатором. У разі порушення цих правил МОК може позбавити місто права проведення Олімпіади.

До складу ОКОІ, крім офіційних осіб, обов'язково повинні входити член або члени МОКу країни, президент та генеральний секретар НОК, та не менше ніж один представник від міста-організатора.

Успішне проведення Олімпійських ігор також значною мірою залежить від ефективності роботи МСФ, та її скоординованої дії з МОКом та ОКОІ.

Кожна МСФ відповідає за технічний контроль та керівництво своїми видами спорту. Місце змагань, тренування, обладнання, інвентар повинні відповідати її правилам. МСФ відповідає за порядок проведення всіх змагань у своєму виді спорту, призначає суддів, хронометристів, інспекторів, апеляційне журі, які виконують свою роботу згідно з вказівками МСФ та координують свою діяльність ОКОІ. Розміщуються вони за межами олімпійського селища та є повністю незалежними від НОК.

Крім того, МОК, НОК, МСФ та ОКОІ вирішують велику кількість питань, пов'язаних з участю та проведенням Олімпійських ігор: допуску атлетів, громадянства учасників змагань, подачі заявок, медичного контролю, висвітлення Ігор засобами масової інформації та багато чого іншого. Усі ці питання вирішуються в суворому порядку, розробленому МОКом та викладеному в Олімпійській хартії.

Під програмою Олімпійських ігор розуміються комплекс видів спорту та видів змагань, які затверджує МОК для кожної Олімпіади одночасно з обранням міста.

Програма Олімпійських ігор – один із найбільш важливих компонентів олімпійського спорту, від якого багато в чому залежить популярність Олімпійських ігор, їх привабливість для міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів, представників засобів масової інформації та структур бізнесу.

Саме програма Ігор визначає стратегію розвитку олімпійського спорту в багатьох країнах.

Для участі в програмі Олімпійських ігор виду спорту його повинно бути визнано олімпійським. А згідно з Олімпійською хартією олімпійськими вважаються ті види спорту, якими керує визнанні МОКом Міжнародні спортивні федерації.

Перша спроба вирішення питань, пов'язаних із олімпійською програмою загалом, була здійснена в 1907 році на сесії МОКу в Гаазі. У 1909 році вперше було рекомендовано організаторам майбутніх Ігор урахувувати, що Олімпійські ігри є міжнародними змаганнями, і тому не можуть складатися лише з тих змагань, які привабливі для країни-господаря.

Втім, уже в 1912 році вперше сесія МОКу ухвалює рішення, що вид спорту може бути внесеним до програми Олімпійських ігор, за умови, що ним займаються *не менше ніж у шести країнах.*

Такий підхід існував більше ніж півстоліття. Втім, через постійне збільшення учасників Олімпійських ігор МОК дедалі більше посилював критерії для внесення видів спорту до програми Ігор.

З 1979 року вводиться новий критерій, внесення видів спорту до програми Олімпіад, як *географічне поширення по континентах.*

Останніми роками ХХ ст. та в перші роки ХХІ ст. діяли такі правила: вид спорту мав бути поширений у 75 країнах і на 4 континентах для чоловіків і в 40 країнах і на 3 континентах – для жінок – на Літніх олімпіадах; у 25 країнах і на 3 континентах для чоловіків та жінок для Зимових ігор.

Втім, останніми роками МОК залишив за собою виключне право на внесення тих чи інших видів спорту до програми

Олімпіад, а також критеріїв та умов їх визнання. Таке право є виключно прерогативою виконкому МОКу.

Рішення про внесення виду спорту до програми наступних Ігор повинно бути ухвалене не пізніше ніж під час сесій МОКу про вибір міста-організатора цієї Олімпіади. А рішення дисципліни або виду змагань не пізніше ніж за три роки до відкриття цих Олімпійських ігор.

Необхідно відзначити, що програма Ігор весь час збільшувалась. Якщо на Першій олімпіаді 1896 року відбулися змагання з 9 видів, а на Зимових іграх 1924 року – з 7, то зараз кількість видів спорту на Літніх олімпіадах становить майже тридцять видів, а на Зимових іграх – п'ятнадцять видів.

Хоча їх могло би бути і набагато більше, адже МОК останнім часом через дуже роздуту програму ввела багато обмежень.

Список літератури

1. Президенти МОК / за заг. ред. М. М. Булатової. – Київ : Олімпійська література, 2001. – 214 с.
2. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 1. – 640 с.
3. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 2. – 672 с.
4. Булатова М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М. Булатова. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 400 с.
5. Олімпійський спорт : навчальний посібник / С. В. Бірюк, В. В. Бірюк. – Миколаїв : Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В., 2017. – 104 с.
6. Інші.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте характеристику роботи президентів Міжнародного олімпійського комітету.

2. Опишіть процедуру вибору міста на проведення Олімпійських ігор.
3. Розкрийте сутність роботи Національного олімпійського комітету України.
4. Чому першим президентом МОКу став грек Деметріус Вікелас?
5. Через яку причину швейцарець Годфруа де Блоне став тимчасовим президентом МОК?
6. Чим методи керівництва третього президента МОКу бельгійця Анрі де Байє-Латур відрізнялися від керівництва П. Кубертена?
7. У чому виражається головна заслуга перед Олімпійським рухом четвертого президента МОКу шведа Йоханнеса Зіґфрида Едстрема?
8. У чому вбачає основну роль своєї діяльності восьмий президент МОКу бельгієць Жак Рогге?
9. Яку процедуру повинні пройти міста-кандидати на проведення Олімпійських ігор?
10. Які правила розробив МОК для запобігання зловживань та порушень під час вибору господаря Олімпійських ігор?

Лекція 12–13

Сучасний олімпізм та основні проблеми в Олімпійському русі

План

1. Аматорство та професіоналізм в Олімпійському русі.
2. Комерціалізація Олімпійського руху.
3. Політика й Олімпійський спорт.
4. Історичний досвід олімпійської підготовки.

1. Аматорство та професіоналізм у Олімпійському спорті

Проблема аматорства в спорті виникла задовго до відродження Олімпійських ігор і є однією з найбільш складних та суперечливих на всіх етапах розвитку Олімпійського спорту сучасності.

Так, поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті в першій половині XIX століття та означало того, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва, ремесел або спорту виключно для розваг чи задоволення.

Тому, хто мав перевагу в силі або майстерності, що обумовлені професією, не допускався до любительських змагань. Так, наприклад, вважалося несправедливим участь у змаганнях представників робітничого класу, які через специфіку своєї роботи, вже вважалися професіоналами.

На думку істориків спорту, вперше поняття «аматор» та «професіонал» на практиці були задіяні під час змагань із греблі в Оксфорді в 1823 році. У складі однієї з команд був Стефан Девіс – за професією човняр, якому заборонили брати участь у змаганнях.

У той самий час грошові винагородження, одержані спортсменами, за участь у змаганнях до уваги не бралися. В Англії статус спортсмена-аматора визначався не за фактом отримання ним грошей, а за його соціальним становищем. Усі аматори, які зазвичай були шляхетними особами, називали себе «джентльменами», а різниця між аматорами та професіоналами мала переважно класовий характер.

Необхідно зазначити, що ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Давньої Греції, визначних спортсменів якої забезпечували міста, в яких вони мешкали. Спортсменів звільняли від податків, отримували безкоштовне харчування, коштовні подарунки та грошові нагороди, які дозволяли їм безбідно жити впродовж довгих років.

У середині XIX століття поняття «аматор» змінюється. В хартії любительського спорту Англії 1886 року сказано: «Аматор – це джентльмен, котрий ніколи не брав участі у відкритому змаганні ані за грошову винагороду, ані за призи разом із професіоналами та ніколи за все життя не працював вчителем, інструктором фізичного виховання або робітником».

Оскільки Англія того часу була провідною країною в спорті, Кубертен, висуваючи ідею відродження Олімпійських ігор, не міг не рахуватися з вимогами англійських спортивних діячів про визнання аматорства як основного принципу зародження руху, в якому він вбачав не лише класовий характер, а й засіб захисту моральної чистоти спорту.

Проте на перших порах принцип допуску спортсменів на Олімпійські ігри – принцип аматорства – в документах МОКУ не відзначався чіткістю. Його постійно уточнювали і в загальних рисах утвердився лише в 1914 році.

І лише в 1921 році спортивним федераціям було дано право самим визначати статус спортсмена-аматора.

У 1925 році ухвалили рішення про дозвіл компенсації заробітної платні за час участі в змаганнях, обмежений двома тижнями на рік. Так, вперше з'явився термін компенсації «за потрачений час».

Та це рішення не всі сприйняли схвально. Так, саме через різні думки з цього приводу з програми Ігор в 1925 році був виключений теніс. У 1930 році черговий конгрес заборонив цю виплату. З того часу це питання було одним із тих, суперечки з якого ще довго не вщухали.

Статус спортсмена-аматора особливо захищав Єйвері Брендедж.

Під його керівництвом була створена комісія, яка на сесії

МОКу в 1947 році визначила спортсмена-аматора як особу, пов'язану зі спортом, але таку, яка ніколи не отримувала з нього матеріальних вигід будь-якого роду.

У середині 60-х роках ХХ ст. виникли нові суперечки стосовно виплати стипендій американським спортсменам, а також надавання матеріальної допомоги спортсменам скандинавських та деяких соціалістичних країн.

Зіткнулися дві точки зору: одна з яких зводила принцип аматорства в абсолют, а інша виходила з реальностей розвитку Олімпійського спорту, а саме, чому у вік товарно-грошових відносин повинна існувати сфера діяльності, яка штучно від цього звільнена.

У 1971 році МОК прийняв нове трактування правил, яке відрізнялося тим, що спортсменові дозволялося приймати допомогу НОК, від 30 днів до 60 днів за один рік, за період знаходження на зборах та участі у змаганнях, враховуючи й Олімпійські ігри – харчування, проїзд, тренер, спортивний інвентар, медичне обслуговування, а також у разі невимушених трат у рамках ліміту МСФ та НОК. Сюди також входило й страхування від нещасного випадку та хвороби, пов'язаних зі спортом, дозволялася також виплата стипендії.

Проте, незважаючи на досить істотні поступки, саме початок 70-х років характеризувався потужною критикою статусу спортсмена-аматора. Висловлювалися думки про їх виділення в особливу категорію та створення для них спеціальних стипендій, що забезпечували їм стабільне фінансове становище.

Напрацьовувалася нова концепція аматорства. Спортсмен, який тренується по 1 600 годин за рік, не може одночасно працювати за іншим фахом.

Олімпійський спорт перетворився на сферу діяльності, що потребує надзвичайних фізичних та моральних витрат і фінансової компенсації.

Особливо добре це розуміли спортсмени НДР, Угорщини та інших країн соціалістичного табору, які досягли високих результатів завдяки багаторічній системі підготовки, де

проблеми аматорства були значно пом'якшені.

Зважаючи на ці вимоги, на сесії МОКу 1974 року були внесені зміни до «Положення про аматорство» та «Положення про допуск». Їх суть полягала в тому, що МОК дозволив спортсменам отримувати заробітну плату за період підготовки до змагань та участі в них, а також допомогу для оплати харчування і розміщення, транспортних розходів, спортивного інвентарю та форми, страхування, лікування, фізіотерапії та оплати тренерів.

Нова концепція аматорства фактично зрівнювала в правах представників різних класів та систем, ліквідувала обман, пов'язаний із нелегальним отриманням грошей.

Однак виключення з Олімпійської хартії поняття «аматор» активізувало ідею проведення «відкритих» Олімпійських ігор, у яких би брали участь усі спортсмени, враховуючи професіоналів.

На конгресі 1981 року в Баден-Бадені за підтримки президента МОКу Самаранча було ухвалене рішення про надання міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів до Олімпійських ігор, що дало новий поштовх до ухвалення рішень про участь в Олімпійських іграх професіоналів.

У 1982 році Міжнародна федерація легкої атлетики прийняла положення про створення фондів для спортсменів при національних федераціях. Таким чином, легкоатлети мали можливість отримувати будь-яку винагороду, зокрема, за рекламу та участь у змаганнях.

Тоді ж ФІФА ухвалила рішення кваліфікувати гравців за віком та рівнем майстерності замість прийнятих раніше аматор та професіонал. Це дало можливість на Іграх 1984 року вперше мати у футбольних команд професіоналів. За таким самим принципом діяли і деякі інші федерації.

У лютому 1985 року виконком МОКу оголосив про допуск професіоналів у віці до 23 років на Олімпійські ігри 1988 року, а в жовтні того самого року було запропоновано «Кодекс атлета», який замінював собою попередні правила з аматорства та закликав спортсмена поважати Олімпійську хартію та правила

міжнародної федерації, до якої він належить.

Аргументи прихильників: підняття спортивного рівня та привабливості Ігор, що повинно підвищити їх комерційну цінність; покращання матеріального забезпечення; відсутність розбіжностей між аматорством та професіоналізмом; необхідність зрівняти шанси спортсменів Заходу та Сходу; позбавлення Ігор таких негативних явищ, як допінг та грубість.

Так, у 1988 році під час ігор у *Сеулі до участі в змаганнях були офіційно допущені професіональні футболісти*, які провели, напевно, найцікавіший футбольний турнір за всю історію Олімпіад. А також уперше після 1924 року були проведені змагання тенісистів. У змаганнях хокеїстів того самого року вперше взяли участь кілька професіоналів, які не мали на той момент діючого контракту.

Справжнім фурором стала участь *в Олімпіаді 1992 року в Барселоні збірної США з баскетболу, що складалася із зірок НБА*. Перемігши всіх своїх суперників із розгромними рахунками, вони виграли перше місце, не взявши за весь турнір жодного тайм-ауту.

У 1994 році вперше взяли участь у Зимових олімпійських іграх професіональні фігуристи, які до цього виступали лише в показових, комерційних змаганнях. А *в 1996 році на Олімпіаді в Атланті взяли участь професійні велогонщики*.

Ще однією важливою віхою в участі професіоналів на Олімпійських іграх став виступ у 1998 році *у складах хокейних команд гравців НХЛ*. Заради участі в Іграх у Нагано вперше в історії НХЛ була зроблена пауза в регулярній першості.

Наступні роки довели правильність даного рішення. Олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до участі в Іграх професіоналів. Уже на початок 90-х років дискусії з цього приводу майже зникли.

А активність прихильників аматорства була перенесена на боротьбу з іншими негативними явищами та проблеми Олімпійського руху: «чесної гри», об'єктивного суддівства, олімпійської освіти, та насамперед вживання допінгу.

Проте необхідно відмітити, що навіть сьогодні на початку

XXI століття, коли ця проблема вважається достатньо ясною та практично вирішеною, ми досить часто стикаємося з міркуваннями про визначення понять «справедливої гри» у зв'язку з аматорством та професіоналізмом.

2. Комерціалізація Олімпійського руху

На етапі становлення сучасного Олімпійського руху його засновник П'єр де Кубертен наполягав на забезпеченні незалежності Олімпійського руху, захисту його від впливу факторів, що загрожують його принципам, зокрема й економічних.

Саме тому початковий етап Олімпійського руху характеризується достатньо нерозвинутими відношеннями Олімпійського спорту із зовнішнім економічним середовищем.

Ці відносини відображали дуже низький рівень зацікавленості учасників Олімпійського руху, та суб'єктів економічного життя один в одному, що було сповна закономірним явищем, тому що значущість Олімпійського спорту не могла бути усвідомлена суспільством миттєво.

Через таке положення Олімпійський рух повинен був задовольняти свої фінансові потреби за рахунок особистих коштів членів МОК, а також за рахунок пожертвування меценатів.

До Першої світової війни всі члени МОКу не самостійно сплачували свої витрати, а й вносили кожного року внесок розміром 25 швейцарських франків. Значна сума витрат Міжнародного олімпійського комітету покривалася за рахунок особистих коштів президента МОКу П'єра де Кубертена.

Участь представників бізнесу та фінансування Олімпійського руху мало епізодичний характер. А єдиним реальним спонсором Олімпійського руху тих часів була компанія «Кодак».

Та поступово ситуація змінювалася. Уже на початку 20-х років ХХ ст. в офіційній програмі тих Ігор реклами стало стільки, що, за свідченнями очевидців, читачі насилу знаходили в ній інформацію про змагання.

Це спонукало в 1924 році до ухвалення рішення про заборону розміщення реклами на олімпійських аренах. Але вже в 1928 році господарі компаній, що реалізують напої, отримали дозвіл розміщувати свої заклади в місцях проведення змагань. З того часу активним партнером Олімпійського руху стає всесвітньо відома компанія «Кока-Кола».

Проте загалом система фінансування МОК, що склалася до Другої світової війни, базувалася на головному принципі: ніякі організації не повинні отримувати доходи від проведення Ігор.

Великий вплив у становленні комерціалізації Олімпійського спорту надала поява серед ділових партнерів МОКУ представників телевізійного бізнесу.

У 1936 році під час Олімпіади в Берліні вперше були організовані телевізійні трансляції змагань, які змогли переглянути мешканці столиці Німеччини та її околиці.

Іншою великою віхою в економічному становленні Олімпійського руху стала діяльність організаторів Ігор 1948 року в Лондоні.

Ще однією знаковою подією стало створення у складі Оргкомітету Ігор 1952 року спеціального комерційного відділення, зусиллями якого притягнені спонсори з одинадцяти країн, що представили необхідні для проведення Ігор товари – від продуктів харчування до квітів для переможців.

У 1960–1970 роки географія Олімпійського руху значно розширилась. Участь в Олімпійських іграх спортсменів соціалістичних країн та країн, що розвиваються, проведення Ігор на трьох континентах зробили Олімпійський спорт дійсно глобальним феноменом.

Під дією цих факторів зросла і якість «товару», що виготовляє олімпійський спорт. Це зі свого боку сприяло збільшенню кількості представників бізнесу, що виявили бажання вступити в ділові контакти з організаційними структурами Олімпійського спорту.

Важливим фактором укріплення економічних основ Олімпійського руху стало швидке зростання ролі телебачення і

його розвиток. Так, якщо Олімпійські ігри 1960 року в Римі трансливалися на 21 країну, то Ігри 1980 року – на 111 країн світу.

Саме в цей час організаційними структурами Олімпійського руху були зроблені кроки з надання стрункості своєї комерційної структури та впровадження в неї нових елементів, які відповідають вимогам ринку. У 1972 році Оргкомітет Ігор уперше уклав угоду про співпрацю з рекламним агентством, що дозволило упорядкувати ліцензування.

Були продані права на використання офіційної емблеми цих Ігор, з'явився їх офіційний талісман, запатентований для продажу фірмам.

На Іграх 1976 року вперше були введені такі поняття, як «офіційний спонсор», «постачальник», «ліцензіат».

У той самий час неможливо не відмітити, що зроблені зусилля все ще не приносили достатнього ефекту. Так, наприклад, найбільша за числом комерційна програма Ігор у Монреалі, принесла їх Оргкомітету прибуток у розмірі всього сім мільйонів доларів США.

Активне зближення Олімпійського руху з представниками ділових структур привело до виникнення такого явища, як комерціалізація Олімпійського спорту.

Воно відображає сукупність відносин, що виникли між представниками Олімпійського руху та представниками бізнесу і засобів масової інформації з приводу використання Олімпійського спорту з метою більш повної реалізації економічних інтересів сторін.

Особливо необхідно відмітити, що такі відносини виявилися взаємовигідними для обох сторін.

На початок 80-х років ХХ ст. МОК опинився в тяжкому фінансовому стані: на його банківських рахунках були менше ніж 200 тисяч доларів США, що, на думку провідних експертів, загрожувало банкрутством.

І знадобилися роки, щоб знайти ефективні рішення цих проблем. Велику роль у цьому відіграв президент МОКу **Хуан Антоніо Самаранч**, який прийшов до влади в 1980 році, та

невдовзі став ініціатором створення системи економічної діяльності в Олімпійському спорті.

Усвідомлення даної обставини призвело до змінення політики МОКу у відборі компаній-спонсорів. Основи такого підходу були закладені під час підготовки до Ігор 1984 року, коли всі спонсори були поділені на різні категорії: 34 компанії стали офіційними спонсорами, 64 – офіційними постачальниками, 65 – придбали ліцензії.

На сьогодні керування комерційною діяльністю здійснюється *департаментом маркетингу МОКу*, який перебуває у підпорядкуванні віцепрезидента МОКу та очолюється директором із маркетингу. МОК забезпечує *реалізацію низки економічних програм*, до яких відносять: *рекламно-спонсорська програма; програма продажі телевізійним компаніям прав на здійснення трансляції змагань Олімпійських ігор; програма співпраці з постачальниками*. Усе це істотно збільшило відрахування на потреби Олімпійського руху.

Втім, незважаючи на те, що проведення Олімпійських ігор пов'язано з великими фінансовими витратами, які не зникають і після закінчення змагань, через те, що коштовні спортивні споруди потребують великих затрат на їх утримання, кількість міст-претендентів постійно збільшується.

Адже Ігри це не лише організація змагань, які залучать велику кількість глядачів по всьому світу, а й розвиток інфраструктури міста на десятки років уперед.

З цією ціллю ОКОІ розробляють та реалізують *такі програми*: залучення національних спонсорів, реалізація квитків на змагання Ігор, ліцензування (виробництво сувенірної продукції Ігор), випуск олімпійських монет та олімпійських поштових марок.

Та, незважаючи на всі переваги комерціалізації Олімпійського спорту, з цього питання майже вже тридцять років точаться дискусії, які мають два *протилежні погляди*.

З одного боку, комерціалізація Олімпійського спорту є джерелом фінансування підготовки та участі спортсменів в

Олімпійських іграх, яке потребує дедалі більше коштів, створення ефективної системи матеріально-фінансового стимулювання спортсменів, оплати витрат МОКу, НОКу та МСФ, укріплення фонду «Олімпійська солідарність».

З іншого боку, комерціалізація несе в собі негативні для олімпійського спорту явища з можливими негативними наслідками.

Негативні явища для Олімпійських ігор це також збільшення кількості фахівців із комерції за рахунок скорочення фахівців-організаторів, подорожчання квитків на змагання, вартості проживання делегацій, журналістів, туристів. Сприяє ущемленню прав спортсменів, тренерів, представників засобів масової інформації, веде до послаблення уваги до питань екології, транспорту, безпеки.

Також існує небезпека перетворення Олімпійського спорту на різновид шоу-бізнесу, а Олімпійських ігор – на розважальне спеціалізоване шоу. Усе це сприяє зниженню авторитету Олімпійського руху.

Обидві ці боки взаємодіють між собою, і перевага однієї з них залежить від складного переплетення ступеня використання комерціалізації в суспільстві, зацікавленості в збереженні Олімпійського руху та Олімпійських ігор як спортивних змагань, рішучості з боку власних міжнародних та спортивних структур.

Проте, незважаючи на деякі негативні явища комерціалізації, на початок XXI століття Олімпійський спорт перетворився на сферу тісного переплетення інтересів учасників Олімпійського руху та представників ділового світу.

Майбутнє Олімпійського спорту багато в чому залежить від того, яким чином буде організована економічна діяльність керівних органів Олімпійського руху і його учасників – Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів Олімпійських ігор.

3. Політика та Олімпійський спорт

Політична, культурна та економічна експлуатація

Олімпійських ігор має давню історію, яка своїм корінням походить із цивілізацій Давньої Греції та Давнього Риму. У сучасному світі ці процеси стали ще більш всеосяжні, особливо останніми десятиріччями, які можна охарактеризувати як епоху глобалізації багатьох явищ.

У цих умовах сучасний *Олімпійський спорт* не лише став однією зі сфер, а й *надав багатьом країнам, зокрема і невеликим, можливість стати рівноправними учасниками однієї з найбільш популярних сфер діяльності світового товариства.*

Проте спорт як частина суспільного життя може існувати лише в тісному зв'язку зі всією політико-економічною системою суспільства. Концепція «спорт – поза політикою», яка нібито була актуальна на початку ХХ століття, вже давно не відповідає дійсності.

Адже навіть тоді керівники Олімпійського руху, на словах відокремлюючи спорт від політики, на ділі намагалися використовувати його для укріплення миру та взаєморозуміння між народами.

Існує думка, що така концепція керівникам Олімпійського спорту була потрібна насамперед для того, щоб зробити Олімпійський рух широким міжнародним явищем.

Тому необхідно було залишатися в стороні від політичних амбіцій урядів різних країн, спиратися на інтернаціональні інтереси, а для цього потрібно було зберігати хоча б видимість нейтралітету спорту щодо гострих політичних проблем, які вже тоді існували у світі.

Після Першої світової війни Кубертен спробував огородити Олімпійський рух від впливу політики. Однак члени МОК, які представляли країни-переможці, настояли на виключенні з Олімпійського руху країн, насамперед Німеччини, Австрії та Угорщини, які, на їх думку, розв'язали цю війну.

Саме через цю причину Олімпійські ігри 1920 року, що повинні були пройти в угорському Будапешті, були перенесені в бельгійський Антверпен. І лише в 1928 році спортсмени цих країн змогли брати участь в олімпійських змаганнях.

Ще більш тривалим було відлучення від Олімпійського

спорту спортсменів Радянського Союзу. Втім, у ті часи керівництво СРСР, через політичні та ідеологічні причини, і само відповідало МОКу відкритою зневагою. Унаслідок цього радянські спортсмени декілька десятиліть не мали можливості виступати на олімпійських форумах.

Та найбільш класичний приклад залежності спорту від політики – Берлінська олімпіада 1936 року, коли спорт та самі Ігри були використані гітлерівським режимом із політичною та націоналістичною метою.

З виходом на олімпійську арену спортсменів соціалістичних країн Ігри перетворилися на змагання між політичними системами, стали важливою зброєю «холодної війни». Перемоги та поразки на Олімпійських іграх стали свого роду барометром, що показує здоров'я чи не здоров'я тієї чи іншої політичної системи.

Найбільший вплив політики на Олімпійський спорт проявився в ідеологічному протиборстві між Китаєм та США, ФРН та НДР, США та Кубою. Намір доказати за допомогою спорту та успіхів на олімпійській арені переваги тієї чи іншої системи, призвело до того, що в дію пускалися засоби, які повністю деформували природу спорту та рушили ідеали олімпізму.

У США особливо яскраво процес політизації Олімпійського руху став проявлятися після 1976 року, коли на Олімпіаді в Монреалі американці в загальному заліку поступилися команді НДР.

Це змусило американську адміністрацію взяти під контроль процес підготовки та виступу команди США на Олімпійських іграх. Однак ще на початку ХХ століття, коли спортсмени США вигравали майже всі Олімпіади, американська преса висувала ідею, що держава може визнаватися переможцем, та ввела систему підрахунку очок на Іграх, яку МОК щоправда відмовлявся офіційно признавати.

Аналізуючи зв'язок *політики та Олімпійського спорту*, можна виділити кілька *напрямків його використання з політичною метою*.

Перший напрямок – пов’язаний із тим, що в міру збільшення ролі популярності спорту в сучасному світі, *підвищення інтересу широких шарів населення до спортивних зірок*, керівники держав та урядів, для збільшення своєї популярності приділяють йому дедалі більше уваги.

Наприклад, уже багато років до передвиборних компаній кандидатів у президенти США активно долучаються відомі спортсмени. Упродовж багатьох років олімпійський спорт перебував у зоні підвищеної уваги Єрика Хонекера – у НДР, Фіделя Кастро – на Кубі та інших.

Другий напрямок – це бажання урядів різних країн *отримати право на проведення* престижних міжнародних змагань, насамперед *Олімпійських ігор*, із метою пропаганди економічних успіхів та досягнення політичного визнання, якого не вдається домогтися іншими способами. Особливо яскраво це проявилось під час проведення Ігор 1936 року в Берліні, коли фашистський режим використовував Олімпіаду для демонстрації переваги німецької нації.

Яскраву виражену політичну та ідеологічну спрямованість мали Ігри 1964 року в Токію, коли країна намагалася використовувати олімпійські змагання, щоб продемонструвати досягнення країни в демократизації, економіці, культурі та науці, що повинно було сприяти процесу швидкого виходу держави з політичної та економічної ізоляції.

Ще більш виражену політичну та ідеологічну спрямованість мали Ігри 1980 року та 1984 року в Лос-Анджелесі. Атмосфера їх підготовки та проведення багато в чому була підпорядкована інтересам різних систем та ідеологій.

Третій напрямок – пов’язаний із *широкомасштабним використанням спорту та Олімпійських ігор для підвищення авторитету різних країн у світовому співтоваристві*.

Це стосується практично всіх країн світу – США, Німеччини, Франції, Великої Британії, країн, що розвиваються. Та особливо в цьому сенсі необхідно відзначити Китайську Народну Республіку, яка не лише успішно провела Олімпійські ігри-2008 року, а й добилась останнім часом значного прогресу у

виступах своїх спортсменів на Олімпіадах, виборовши на трьох попередніх Іграх третє, друге та перше місця в командному заліку.

Четвертий напрямок – пов'язаний із використанням спорту для демонстрації самостійної внутрішньої та зовнішньої політики або ж для демонстрації свого впливу на політику інших країн.

У цьому напрямку насамперед необхідно відзначити нав'язування іншим країнам думки керівництва США з приводу бойкоту Олімпіади 1980 року, прагнучи домогтися від них підтримки.

П'ятий напрямок – значно поширена практика бойкотів великих міжнародних змагань, з метою політичного тиску, дискредитації політики країни, привернення уваги світового співтовариства до проблем сучасного світу.

Така політика бойкоту Олімпійських ігор існувала ще з 1956 року, коли низка країн Західної Європи (Швейцарія, Іспанія, Нідерланди) відмовилися від участі в Олімпіаді на знак протесту проти придушення радянськими військами повстання в Угорщині.

Через двадцять років, у 1976, ціла низка африканських та азійських країн через участь в Іграх спортсменів Нової Зеландії бойкотувала Олімпіаду в Монреалі. Їх обурило той факт, що збірна цієї країни з регбі провела низку матчів із командою ПАР, уряд якої проводив політику апартеїду.

У 1988 році Куба ухвалила рішення бойкотувати Ігри в Сеулі на знак солідарності з КНДР, яка не погоджувалася з політикою оргкомітету, що не захотів частину змагань провести на її території.

Шостий напрямок – охоплює поодинокі випадки використання Олімпійських ігор політичними організаціями та окремими представниками для привертання уваги світового співтовариства до окремих фактів, процесів та явищ, що відбуваються у світі.

Наприклад, під час Олімпіади в Мехіко у 1968 році чорношкірі американські спортсмени виразили протест проти

расової дискримінації в їхній країні. Політичний зміст мала і терористична акція організації «Чорний вересень» проти ізраїльських спортсменів під час Ігор у Мюнхені в 1972 році.

Також не для кого не є секретом зростаючий авторитет у світі країн, що розвиваються, та особливо Китаю. Не до кінця вирішеним є і питання з апартейдом у ПАР.

Зрозумілі поняття «спорт» і «політика» не можуть бути відокремлені один від одного, але спорт повинен бути спрямованим не на вирішення неприязні, а на взаєморозуміння, мир та дружбу між народами.

4. Історичний досвід олімпійської підготовки

На сьогоднішні немає країни, у якій не серйозно відносяться до спорту та демонстрації свого потенціалу на міжнародній політичній та економічній арені, яка б не прагнула до загальнокомандних успіхів на Олімпійських іграх.

Більшість країн пов'язують свої перспективи з розвитком дитячо-юнацького спорту та спорту вищих досягнень. Окремі країни, що не вирізняються великими фінансовими ресурсами та мають слабо розвинений спорт, намагаються вирішити цю проблему за рахунок натуралізації в себе сильних спортсменів з інших країн.

Стан розвитку Олімпійського спорту в різних країнах упродовж усієї сучасної історії визначав їх конкурентоспроможність на олімпійській арені. Так, наприклад, у 20–30-ті роки ХХ ст. на Іграх у загальному заліку сперечалися команди США, Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії, Швеції.

У 50–60-ті роки явними лідерами були атлети США, до них додалися спортсмени НДР, а з початком 90-х ситуація змінилася на користь США, Китаю. Усе це, не в останню чергу, зумовлено і відповідними системами підготовки спортсменів у цих країнах.

Напевно, першим, хто звернув увагу на Олімпійський спорт як засіб демонстрації свого потенціалу на міжнародній арені була нацистська Німеччина в період 1933–1936 років. Так,

успіх на Олімпійських іграх, які повинні були відбутися в Німеччині, планувалося використати насамперед із політичною метою – для переваги арійської раси, державного та політичного устрою тодішньої Німеччини, укріплення націоналістичної ідеї, консолідації населення для досягнення світового панування.

До цього періоду необхідно віднести перший випадок формування цілісної концепції олімпійської підготовки. Так, олімпійська команда із самого початку розглядалася не як збірна, яка складається зі спортсменів, що спеціалізуються з різних видів спорту, а як єдиний колектив, підпорядкований загальній меті.

Основою такої підготовки були такі принципи:

– пріоритетна підготовка спортсменів у тих видах спорту, в яких домінували спортсмени;

– концентрація уваги на підготовці спортсменів в усіх видах спорту, де країна мала необхідні спортивні споруди, тренерські кадри та інші умови;

– забезпечення ефективної організації та фінансування олімпійської підготовки, чіткий контроль за її якістю, персональна відповідальність виконавців, підпорядкування усього спортивного життя країни завданням підготовки до Олімпійських ігор;

– максимальна ідеологічна, інформаційна та пропагандистка підтримка німецьких спортсменів та їх участь в Олімпійських іграх.

Істотним було й те, що політизація та державне регулювання олімпійської підготовки було перенесено і на деякі інші країни, що тісно співпрацювали з Німеччиною. Так, за підсумками Ігор у Берліні збірна Угорщини завоювала третє місце, а команда Італії – четверте.

Найбільш яскраво ця співпраця проявилася в системі підготовки спортсменів Німецької Демократичної Республіки. Створенню в НДР такої цілісної системи сприяло прийняття в 1950 році Закону про молодь і рішення про розвиток фізичної культури та спорту, прийняте Радою Міністрів НДР в 1955 році. І в подальші роки керівництво НДР постійно відстежувало та координувало розвиток спорту в країні. Особливого розвитку це

набуло після 1968 року, коли спортсмени Східної Німеччини вперше виступили окремою командою на Олімпійських іграх. Саме тоді спорт у НДР почали розглядати як одну з найбільш важливих сфер діяльності країни, він був спрямований на підвищення її міжнародного авторитету та внутрішню консолідацію суспільства. Особливо в НДР піддавалося критиці уявлення про спорт, як про аполітичне явище.

Важливим у цьому сенсі виявилось те, що у формуванні усієї системи вирішальну роль відіграло створення центрів спортивної науки – Німецької вищої школи фізичної культури, Центрального науково-дослідницького інституту в Лейпцигу, Інституту дослідження та розвитку спортивного спорядження.

Також у короткий термін був розроблений ефективний спортивний інвентар, створені засоби стимуляції працездатності та відновлювальних реакцій, а також схеми підготовки спортивного резерву в системі шкільної освіти та методи виявлення спортивних талантів.

Для цієї цілі в країні формується струнка організаційна система підготовки, яка складається з декількох рівнів.

Найбільш низьким рівнем цієї системи стали тренувальні центри. Їх завданням було масове навчання дітей, підготовка на початковому етапі їх багатолітнього вдосконалення та відбір найбільш перспективних із них для переведення на наступний рівень. Такі центри були створені з різних видів спорту в усіх районах чотирнадцяти адміністративних округів країни.

На другий рівень – до дитячо-юнацьких спортивних шкіл – зараховували дітей, які пройшли повний курс початкової підготовки та успішно виконали програму перевідних тестів. Юних спортсменів, які не мали перспектив для досягнення високих спортивних результатів, у ДЮСШ не приймали. Саме такий підхід надавав визначного впливу на ефективність підготовки резерву для збірних команд країни. Мінімальний строк перебування в ДЮСШ, впродовж якого дітей було заборонено відраховувати, складав два роки. Після закінчення ДЮСШ відбувався значний відсів, і на наступний рівень переводили лише тих, які з об'єктивних причин могли потрапити

до збірної команди НДР.

На третьому рівні робота проводилася в центральних або окружних спортклубах. Кількість тих, які займалися в таких спортклубах становило близько 40 %, від тих, які займалися в ДЮСШ. Спортклуби тісно співпрацювали зі збірними командами юніорів та дорослих, і підготовка найбільш сильних спортсменів проходила по черзі в клубах та на зборах різних команд.

Ще однією особливістю спорту було те, що найбільша увага приділялася розвитку тих видів спорту, які були широко представлені в програмах Олімпійських ігор і для розвитку яких у країні були відповідні історичні, кадрові та матеріально-технічні передумови.

Основними критеріями, що стали вирішальними у виборі пріоритетних видів спорту, були взяті такі: орієнтація на ті види спорту, де розігрується якомога більша кількість нагород, та результати в яких найменше залежать від суддівства; прагнення до розвитку тих видів спорту, які вирізняються родинною методикою підготовки і можливістю швидкого перенесення новин і досягнень в організації та методиці підготовки; розвиток видів спорту, що мають історичні передумови, традиції, висококваліфікованих спеціалістів, досягнення у сфері науки та спеціальної освіти, матеріально-технічну базу; переважно орієнтація на розвиток жіночих видів спорту у зв'язку зі значно меншою конкуренцією на олімпійській арені, відставанням розвитку жіночого спорту порівняно з чоловічим спортом у багатьох країнах, особливо у США; орієнтація на види спорту, що насамперед залежать від досягнень промисловості, та залучення можливостей промислових підприємств до розроблення спортивного інвентарю, обладнання, діагностичної апаратури.

Такий підхід до системи олімпійської підготовки сприяв тому, що вже спортсмени вийшли на передові позиції на змаганнях як Зимових, так і Літніх олімпіад. Проте необхідно зауважити, що не всі успіхи східнонімецького спорту були досягнуті лише завдяки правильному формуванню системи олімпійської підготовки. Багато в чому успіхи спортсменів цієї

країни залежали і від застосування фармакологічних засобів.

Список літератури

1. Система олімпійської підготовки: основи менеджменту / за заг. ред. В. М. Платонова. – Київ, 2018. – 624 с.
2. Булатова М. М. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти : навчальне видання / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ : Перша друкарня, 2019. – 912 с.
3. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 1. – 640 с.
4. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 2. – 672 с.
5. Інші.

Завдання для самостійної роботи

1. Який документ взяв за основу П. Кубертен у визначенні аматорства під час відродження Олімпійського руху?
2. Спортсменів якої країни на Олімпійських іграх уперше звинуватили в професіоналізмі?
3. Чому вже на початку ХХ століття була здійснена перша спроба ревізії аматорства?
4. На якій Олімпіаді оргкомітет уперше уклав угоду про співпрацю з рекламним агентством?
5. Що таке комерціалізація олімпійського спорту?
6. Які політичні проблеми виникли за підготовки до проведення Перших олімпійських ігор сучасності?
7. Ідеологічне та спортивне протистояння яких країн було найбільш принциповим у роки «холодної війни»?
8. Коли і через яку причину вперше був застосований бойкот Олімпійських ігор?
9. Де і коли почала своє існування Міжнародна олімпійська академія?
10. Що є основною метою діяльності Національних олімпійських академій.

Лекція 14

Економічні основи Олімпійського спорту

План

1. Економічна діяльність Міжнародного олімпійського комітету.
2. Фінансування Олімпійського спорту в різних країнах.
3. Економічні програми організації і проведення Олімпійських ігор.

1. Економічна діяльність Міжнародного олімпійського комітету

Розширення масовості Олімпійського руху, постійне зростання витрат на будівництво й утримання сучасних спортивних споруд, зростаюча кількість змагань, необхідність будівництва сучасних навчально-тренувальних центрів, ускладнення спортивного обладнання й інвентарю і таке інше – усе це вимагало і вимагає пошуку значних фінансових вкладень.

Багато керівників спортивних організацій західних країн побачили, що їх уряди недостатньо підтримують спорт вищих досягнень. Вони почали пошуки альтернативних джерел його фінансування, що й стало причиною інтенсивної комерціалізації спорту.

Крім традиційних джерел фінансування спорту – власних доходів спортивних організацій (членських внесків, коштів від продажу квитків на змагання тощо) і державних субсидій, пов'язаних переважно із будівництвом спортивних споруд, проведенням крупних змагань і наданням допомоги щодо підготовки спортсменів до Олімпійських ігор – з'являються нові джерела фінансування спорту вищих досягнень.

Спонсорство, ліцензування, реклама, маркетинг. Ці терміни, які зовсім недавно були характерні лише для мови комерції, останнім часом увійшли до словника спортивних менеджерів, тренерів, керівників міжнародного і національного спортивного руху.

Показовою в цьому відношенні є трансформація

економічної політики МОКУ за останні роки.

Упродовж більше ніж п'ятдесяти років питання про фінансування МОКУ не порушувалося.

До Першої світової війни усі члени МОКУ не лише самостійно оплачували свої витрати, а й вносили щорічний внесок у розмірі 25 швейцарських франків. Значну частину витрат МОКУ становили особисті кошти президента МОКУ П'єра де Кубертена.

Загалом до Другої світової війни система фінансування МОКУ будувалася на одному основному принципі – ніякі організації не повинні діставати прибуток від проведення Ігор.

Після Другої світової війни спортивні організації опинилися у складному фінансовому положенні. Організація Олімпійських ігор 1948 р. у Лондоні не вимагала великих фінансових витрат і продаж квитків на змагання ще й надав організаторам Ігор прибуток.

У 1949 році в Олімпійську хартію був введений новий пункт: «Усі прибутки, які отримуються в результаті проведення Олімпійських ігор (після відшкодування витрат, пов'язаних із їх організацією і відрахуванням визначеної суми в МОК), передаються в розпорядження НОКУ країни, де відбувалися Ігри. Ці гроші повинні бути використані для розвитку Олімпійського руху й аматорського спорту». Це була пропозиція **Е. Брендеджа**.

Так була зроблена перша спроба фінансування МОКУ за рахунок Олімпійських ігор.

МОК переважно задовольнявся відрахуваннями від продажу білетів на Олімпійські ігри. Потім бюджет МОКУ почав поповнюватися за рахунок того, що міста, які дістали право на проведення ОІ, почали перераховувати йому по 100 000 швейцарських франків.

Почався продаж прав на трансляцію ОІ. Право на трансляцію XIII Зимових ОІ, які проводили в Скво-Веллі (США), було продано американській телекомпанії Сі-Бі-Ес за 50 000 доларів, а ігор XVII Олімпіади в Римі (1960) – за 60 000 доларів.

У міру збільшення вартості прав на телетрансляцію ОІ

зростали й прибутки МОК. Від оргкомітету ігор XVIII Олімпіади в Токіо МОК отримав 130 000 доларів, а від організаторів IX імових ОІ у Інсбруку – вже 200 000 доларів.

На початку 80-х років, коли президентом МОКу став Х. А. Самаранч, МОК починає активний пошук нових джерел фінансування. Рекламно-спонсорська діяльність і комерційна діяльність (реалізація монет, друкованої продукції) набувають значного поширення.

МОК поділяв прибутки від продажу прав на трансляцію ОІ лише з оргкомітетами міст, які проводять ці ОІ. Свою суму МОК поділяв із МСФ. З 1972 року МОК вніс до схеми розподілу телеприбутків і НОКи.

Для Олімпійських ігор 1988 і 2022 років МОК установив такі принципи розподілу телеприбутків:

- 20 % отримали оргкомітети – на забезпечення оптимальних технічних умов для усіх видів інформації;

- сума, яка залишилася, була поділена між оргкомітетом (2/3) і МОКом (1/3);

- МОК поділив свою частину (після відрахування витрат) між МСФ, НОКом і МОКом (через програму «Олімпійська солідарність»).

Аналізуючи комерційну політику МОКу і МСФ, окремі фахівці вважають, що лише після ігор XXIII Олімпіади в Лос-Анжелесі деякі керівники Міжнародного спорту зрозуміли, як потрібно її організовувати і проводити.

У 1986 році з'явилася Міжнародна олімпійська рекламно-спонсорська програма «ТОП». До програми «ТОП» приєдналися МОКи, МСФ, ОКОІ, НОКи.

Програма «ТОП-1» (1986–1988 рр.) дала МОКом 103 млн доларів. З яких 40 млн отримав оргкомітет ігор у Сеулі, 25 млн – оргкомітет ігор у Калгарі, 20 млн – 154 НОКом усіх країн і 5 млн – МОКом.

Сумарний прибуток від 12 спонсорів, які взяли участь у програмі ТОП-2 становив 170 млн доларів. Оргкомітети ОІ в Альбервілі й Барселоні отримали близько 50 % прибутків, МОКи – 7 %, НОКи – близько 40 %.

Від реалізації програми ТОП-3 (XXII зимові ОІ 1994 р. у Ліліхаммері та ігри XXVI Олімпіади в Атланті) МОК розраховував отримати рекордну суму прибутків – 350 млн доларів, із яких 1/3 піде в бюджет Атланти, як міста-організатора ігор, а 2/3 розподіляються між оргкомітетом ОІ у Ліліхаммері, НОКом та МОКом.

Після ОІ 1988 р. достаток МОКу становив 800 млн французьких франків (близько 72 млн доларів) за поточного бюджету 80 млн франків. Після ігор 1992 р. казна МОКу збільшилася приблизно на 100 млн доларів за рахунок продажу прав на телетрансляцію і програми ТОП.

Зараз реалізується програма випуску ювілейних олімпійських монет, у якій візьмуть участь країни, які проводили ОІ (Канада, Австралія, Франція, Греція та інші). Кожна з цих країн випустить по одній золотій і по дві срібні монети (до 100-річчя сучасного Олімпійського руху). Крім МОКу, частину прибутків отримали і НОК.

Збільшення прибутків МОКу викликає деякі претензії до їх розподілу з боку МСФ.

Безумовно, зв'язок між Олімпійським спортом, засобами масової інформації й економікою і надалі буде зміцнюватися.

Приклад. Основні статті прибутків Ігор у Барселоні

Найменування статті доходів прибуток % від загальної суми:

Телевізійні права	– 355,1 млн	33,7
Спонсорські послуги	– 291,5 млн	27,2
Лотерея	– 147,3 млн	13,7
Державні субсидії	– 95,0 млн	8,9
Продаж квитків	– 58,4 млн	5,4
Продаж пам'ятних монет	– 41,7 млн	3,9
Ліцензійні послуги	– 22,6 млн	2,1
Оплата сервісу	– 20,9 млн	1,9
Розміщення в готелях	– 15,9 млн	1,5
Марки з олімпійською символікою	– 7,9 млн	0,7
Пам'ятні медалі	– 1,5 млн	0,4

Інші послуги	– 15,0 млн	1,4
Разом	1 072 797 501	доларів
Витрати	1 063 000 000	доларів

2. Фінансування Олімпійського спорту в різних країнах

Зараз непросто показати систему фінансування Олімпійського спорту, розглядаючи положення справ у цій сфері в різних країнах. Сьогодні абсолютно зрозуміло, що фінансування системи Олімпійського спорту повністю з державного бюджету є практично нереальним у зв'язку з економічною ситуацією у світі і зміною підходу до Олімпійського спорту взагалі.

У 1992–1993 рр. Національний олімпійський комітет України, Міністерство України у справах молоді й спорту, створені самостійні національні федерації з видів спорту, зустрілися з необхідністю кардинальної перебудови системи Олімпійського спорту в країні і пошуку позабюджетних джерел його фінансування. Істотно, що основна увага була звернена на досвід західних країн, які мають чудові результати у справі пошуку різних джерел фінансування спорту.

Основними напрямками фінансування Олімпійського спорту в Україні є: спонсорство, організація спортивних лотерей, виставок, презентацій. І насамперед необхідно набувати досвіду в цій роботі, тому дуже важливо проаналізувати програми фінансового забезпечення Олімпійського спорту в різних країнах.

Практично для кожної країни характерним є свій підхід до рішення фінансових проблем у сфері Олімпійського спорту. Наприклад, участь в Олімпійських іграх спортсменів Німеччини і Франції фінансуються переважно урядами цих країн, а от НОК США, Великобританії відправляють своїх спортсменів на ігри за рахунок коштів, що надаються фірмами і приватними особами.

Італійський спорт використовує для свого фінансування прибутки від футбольного тоталізатора і лотерей. Лотереї як одне з джерел фінансування спорту використовують спортивні організації й інших країн, зокрема Австрія, Греція, Данія,

Ірландія, Канада, Португалія, Фінляндія. За цим шляхом пішов і НОК України.

У багатьох країнах Заходу більш широким використанням спорту з рекламною метою за допомогою телебачення з'явилися спортивні телеканали (Євроспорт).

Традиційні методи фінансування спорту поступово звільнюють місце системи, за якої гроші на розвиток надходять від бізнесу. Цей шлях обрали спортивні організації Великобританії, Німеччини, Швеції, Бельгії та інші країни. Наприклад, НОК Бельгії створив клуб спонсорів, який налічує 40 фірм. Щорічний внесок кожної фірми 25 000 доларів, а 16 фірм із 40, ще надають додатково по 200 000 доларів на рік. Спонсори отримали право на рекламу своєї продукції на змаганнях, які проводяться під егідою НОКу Бельгії.

Великобританія

За останні роки в спортивному житті цієї країни зросла роль Міністерства у справах спорту і Спортивної ради. Це пошук нових джерел фінансування англійського спорту, отримання фінансової підтримки з боку приватного сектору економіки.

Фінансування спортивних федерацій. Федерації здійснюють енергійні міри із самофінансування, зборів коштів через членські внески, проведення лотерей, погоджень зі спонсорами тощо. Певні субсидії надає Спортивна рада.

У кожному конкретному випадку розмір субсидії залежить від експертного оцінювання потенціальної ефективності програм діяльності федерації, а також від того, якою мірою ці програми відповідають стратегії Спортивної ради.

Найбільш популярний метод підтримки спорту вищих досягнень місцевою владою – дотації командам і окремим спортсменам, дотації спортивним організаціям. Більшість федерацій залежать від державного фінансування (воно забезпечує 40 % відповідних витрат).

Олімпійський маркетинг і спонсорство. Англійський спорт вищих досягнень, враховуючи й Олімпійський спорт, фінансується також «фондом допомоги спорту» (САФ), що займається збиранням коштів для допомоги перспективним

спортсменам, які беруть участь в ОІ, чемпіонатах Світу, Європи, інших міжнародних змаганнях. Надає дотації, розмір яких визначається індивідуально для кожного спортсмена. САФ організує й проводить спортивні лотереї. Прибуткова частина бюджету САФ формується також за рахунок спонсорів. Найпотужнішим олімпійським спонсором САФ є міжнародна страхова компанія «Міне». Її вклад у ОІ становив 1,5 млн фунтів стерлінгів.

Система соціального захисту спортсменів. Страхові компанії Великобританії охоче укладають договори з відомими спортсменами (зазвичай діючими), враховуючи насамперед рекламні міркування. Існують такі види спортивного страхування:

- страхування на випадок можливого отримання спортсменом тяжких тілесних пошкоджень, які можуть мати смертельний кінець;
- страхування на випадок втрати кінцівки (-ок);
- страхування на випадок втрати очей (ока);
- страхування на випадок повної втрати працездатності;
- страхування на випадок тимчасової втрати працездатності.

Німеччина

У цій країні держава надає підтримку суспільним спортивним організаціям: Німецькому спортивному союзу (ДСТ), а також НОКу в тих випадках, коли програми і заходи, які вони здійснюють, мають загальнодержавне значення.

До таких заходів необхідно відносити: будівництво центрів для підготовки спортсменів вищої кваліфікації, їх матеріальну підтримку, яка пов'язана з участю в тренувальних зборах і змаганнях, забезпечення федеральних тренерів тощо.

Державні дотації становлять близько 80 % від річного бюджету ДСБ і близько 60 % фінансових коштів, які щорічно надходять у розпорядження НОКу цієї країни.

З недержавних джерел фінансування спорту вищих досягнень необхідно зупинитися на діяльності фонду «Допомога німецькому спорту», який відіграє виключно важливу роль у

наданні різних видів допомоги елітним спортсменам Німеччини вже впродовж чверті століття (виник у травні 1967 р.). Основна мета цього фонду – фінансування спортсменів для підготовки й участі в ОІ, а також здійснення різних програм допомоги спортсменам.

Заяви на допомогу спортсменам подають федерації залежно від виду спорту. Розміри й види допомоги залежать від того, який вид спорту представляє спортсмен, а також від його перспективності. Переважне право в отриманні допомоги мають кандидати в олімпійську збірну, члени національних команд і особливо обдаровані спортсмени в неолімпійських видах спорту.

Статут фонду «Допомога німецькому спорту» передбачає такі види грошової допомоги спортсменам:

- додаткові кошти на харчування;
- оплата транспортних витрат, пов'язаних з участю у тренуваннях і змаганнях;
- оплата за використання інвентарю та різних видів обслуговування (зокрема й медичного);
- страхування життя від нещасних випадків у спорті, і в житті.

Усі спортсмени, які претендують на отримання такої допомоги від фонду, поділені на три категорії: «С» (юніори), «В» (перспективні спортсмени) і «А» (еліта). Розмір допомоги надається відповідно до цієї класифікації.

Основним джерелом поповнення фонду є реалізація спеціальних поштових марок олімпійської серії.

На сьогодні фонд надає допомогу приблизно трьом тисячам спортсменів вищої кваліфікації. З 1967 р. до 1990 р. фонд надав допомогу 14,5 тис. спортсменів, витратив на це близько 200 млн марок.

Рекламно-комерційна та ліцензійно-спонсорська діяльність спортивних організацій у Німеччині. Спортивні федерації у Німеччині перебувають у дуже вигідному положенні у зв'язку з тим, що впродовж останніх десятиріч економіка цієї країни розвивається високими темпами і компанії охоче вкладають гроші у спорт (зазвичай у спорт вищих досягнень).

Насамперед із метою реклами як під час змагань, так і реклама через окремих спортсменів, через національні збірні команди.

Найбільш перспективною формою реклами є, як вважають фахівці маркетингу, включення назви фірми-спонсора в найменування змагань.

Італія

Управління спортивним бюджетом у країні здійснює НОК Італії (НОКІ). Прибутки від футбольного тоталізатора «Тотокальчо» становлять 80 % від бюджету.

У 1989 р. прибутки НОКІ від «Тотокальчо» і від спортивної лотереї «Еналотто» становили більше ніж 931,5 млрд лір (приблизно 745 млн доларів). Із даної суми федерація футболу Італії отримала 152 млрд лір, а всі інші спортивні федерації країни – 221 млрд лір.

Бюджет більшості національних спортивних федерацій Італії (за винятком футбольної) на 90 % складається з коштів, які надає їм НОКІ. За розпаду коштів між федераціями основним критерієм є чисельність кожної з них, а також результати, які показують спортсмени даного виду спорту, особливо на міжнародних змаганнях.

Найсолідніший бюджет має федерація футболу, тим більше, що футбол дає НОКІ основну частину прибутку. Необхідно визначити, що «футбольний бізнес» є найбільшою галуззю національної економіки Італії. Доля уряду Італії в прибутках від футбольного тоталізатору «Тотокальчо» становить 26,8 %.

Важливими джерелами фінансування НОКІ є прибутки від реклами, телебачення і спонсорів. Говорячи про спонсорство, слід підкреслити, що італійські компанії вважають спорт дуже вигідною сферою вкладання рекламного капіталу. Вони витрачають на рекламу і спонсорство в спорті 740 млн доларів на рік.

Спонсори в Італії особливо «симпатизують» таким видам спорту, як автототоспорт, футбол, велоспорт, баскетбол, волейбол. Більше всього спонсори допомагають автототоспорту.

З усіх НОКів західноєвропейських країн НОКІ має

найбільш стійке фінансове становище, тому що має власне джерело фінансування – футбольний тоталізатор «Тотокальчо».

Канада

Під час розгляду фінансування спорту вищих досягнень у Канаді необхідно підкреслити, що державні субсидії на підготовку елітних спортсменів за останні 10–15 років постійно зростають. У 1975–1976 рр. уряд виділив спорту вищих досягнень 17 млн доларів. У 1979–1980 рр. – 35 млн, у 1980–1986 рр. – 50 млн, у 2000 р. ця цифра наблизилась до 100 млн доларів.

Така фінансова допомога була спрямована на проведення крупних змагань, утримання тренувальних центрів, будівництво спортивних споруд, підготовку спортсменів високої кваліфікації, враховуючи їх матеріальне стимулювання, а також на утримання спортивних організацій.

Фінансування національних спортивних федерацій. У період олімпійського циклу 1989–1992 рр. дотації спортивним федераціям із боку НОКу Канади (КОА) становили 12 млн доларів. За визначення суми субсидій федераціям урахувували результати, показані представниками даного виду спорту на ОІ в Сеулі й Калгарі.

Програми допомоги спортсменам. Усі спортсмени розподілені на три категорії – «А», «В», «С». До категорії «А» включені спортсмени, які входять до вісімки найсильніших у світі – вони отримують щомісячно 650 доларів; до категорії «В» – з 9-го до 16-го місця. Вони отримують щомісячно по 550 доларів; «С» – члени національних збірних команд Канади – у світовому списку нижче від 16-го місця – щомісячно отримують по 450 доларів.

У кінці 1987 р. в Канаді було ухвалене рішення про виплату стипендій канадським спортсменам і тренерам. Студент коледжу – член збірної команди Канади – 1 000 доларів, університету – 2 000 доларів. Стипендія тренерові – 8 000 доларів. Кількість стипендій тренерам обмежена – 10 на один рік.

Маркетинг і спонсорство. Перевагу мають спортивні

федерації, які у свій час склали спонсорські угоди. Фірми-спонсори в 1991 році додатково надали допомогу гірськолижникам – 4 млн доларів. Серед спонсорів – найбільші пивоварні компанії Канади «Карлінг О'Кіф» та «Лабант». Щорічні внески компанії «Лабант» Канадському студентському спортивному союзу становлять 100 тис. доларів. Ця кампанія – головний спонсор олімпійської збірної Канади з хокею, а також окремих її гравців, допомагає ця кампанія і вищій канадській баскетбольній лізі.

«Лабант» реалізує «батьківську програму», мета якої – різнобічна допомога батькам спортсменів-олімпійців. Така програма перша у світі.

3. Економічні програми організації та проведення Олімпійських ігор

Проведення сучасних ОІ обумовлює вирішення великої кількості питань, які вимагають не лише складної багаторічної організаційної роботи, а й значних матеріальних витрат.

Витрати на підготовку і проведення ігор Олімпіад і зимових ОІ залежать від низки факторів. Основні з них – наявність спортивних споруд, що відповідають сучасним вимогам, умов для розміщення учасників ігор і забезпечення їх усім необхідним (харчуванням, транспортом, різними видами обслуговування). Ось чому, коли столицями ОІ стають ті міста, в яких є необхідні умови, то можна обійтися відносно невеликими витратами. Наприклад, витрати на підготовку та проведення ігор XXIII Олімпіади в Лос-Анжелесі (1984) були відносно невеликими – 469 млн доларів (реконструкція старих спортивних споруд, олімпійське селище – студентські гуртожитки тощо).

У той самий час підготовка і проведення інших ОІ вимагала значних матеріальних витрат. Наприклад, під час підготовки та проведенні ігор XVIII Олімпіади в Токіо (1964 р.) було витрачено близько 3 млрд доларів, ігри XX Олімпіади у Мюнхені (1972 р.) коштували 2 млрд марок, ігри XXI Олімпіади у Монреалі (1976 р.) – 1,4 млрд доларів, ігри XXIV Олімпіади в Сеулі (1988 р.) – 2,5 млрд доларів.

Такі великі коливання у вартості підготовки і проведення ОІ обумовлені тим, що у витратах враховуються не лише безпосередні витрати, які пов'язані з організацією самих ігор, але і витрати на покращання інфраструктури міст, будівництво і реконструкцію спортивних споруд.

У Сеулі близько 1,7 млрд доларів було витрачено на будівництво олімпійського селища, розширення сеульського метрополітену, телецентру, будівництво доріг тощо.

Сьогодні всі розуміють, що Ігри – це не лише організація змагань, а й розвиток інфраструктури міста на десятки років вперед. Тому весь час збільшується кількість міст – кандидатів на проведення ОІ.

Великий вплив на суму витрат чинить і політична ситуація, що склалася в країні, місті, якому надається право стати столицею ОІ. Значні витрати Токіо й Сеулу значною мірою були обумовлені тим, що і в першому, і в другому випадках держави вирішили не жалкувати коштів на ОІ і максимально використали їх для підвищення авторитету своєї країни на міжнародній арені, виведення її з часткової політичної та економічної ізоляції.

Необхідно визначити, що за всю історію ОІ лише троє Ігор надали прибуток – у Лондоні (1948), Лос-Анжелесі (1984) та Сеулі (1988), починаючи з 1984 р. прибуток почали приносити й зимові ОІ.

Ігри XIV Олімпіади в Лондоні – перші після закінчення Другої світової війни – були проведені на скромному організаційному і матеріально-технічному рівні і через це принесли невеликі прибутки.

Ігри наступних Олімпіад, як і Зимові ОІ зазнали збитків для міст-організаторів. Ситуація змінилась у зв'язку з проведенням ОІ у Лос-Анжелесі, коли виникла ідея приватного оргкомітету цих ОІ. У березні 1979 р. – за 1 951 день до відкриття ігор – приватний оргкомітет Лос-Анжелесу не мав жодного centa на своєму рахунку і ніяких уявлень про ОІ і вимоги МОКу.

Голова оргкомітету цих Ігор **П. Юбберрот** згадує, що з перших днів підготовки до ОІ основою своєї діяльності ЛАООК була єдина мета – провести найдешевші за останні 25 років Ігри

і здобути максимально можливий прибуток.

Економічна програма ігор XXIII Олімпіади стала чудовою школою олімпійського маркетингу і спонсорства для фахівців різних країн. Кількість фірм-спонсорів було обмежено 30. У кількості спонсорів були включені лише ті фірми, які гарантували субсидії не менше ніж 4 млн доларів. А фірм – офіційних постачальників цих Ігор було 50. Цілеспрямована робота ЛАООК зі спонсорами дозволила отримати 140 млн доларів.

За даними журналу «Спорт ілюстредет» прибутки ЛАООК становив 619 млн доларів, зокрема від продажу прав на телетрансляцію Ігор – 239 млн, білетів на змагання – 151 млн, товарів з олімпійською символікою – 121 млн, олімпійських монет – 28 млн, а від нарахування банківських процентів на капітал – 80 млн доларів. Витрати на проведення XXIII ОІ становили 469 млн доларів. Оргкомітет отримав прибуток 150 млн доларів, у 10 разів більше від запланованих.

Аналіз економічних програм ОІ в Лос-Анжелесі й ігор наступних олімпіад, а також Зимових ОІ останнього десятиріччя свідчить про те, що основними джерелами прибутків оргкомітетів є:

- проведення лотерей;
- продаж прав на телетрансляцію ОІ;
- виготовлення і реалізація олімпійських монет, пам'ятних медалей і поштових марок;
- прибутки від ліцензійної і видавницької діяльності;
- продаж білетів;
- спонсорські послуги;
- розміщення в готелях;
- оплата сервісу тощо.

Досвід XXIII ОІ в Лос-Анжелесі дістав розвиток у Сеулі за підготовки і проведення XXIV Ігор. Загальний прибуток оргкомітету в Сеулі становив 1 млрд 342,9 млн доларів, витрати – 847,7 млн доларів. Чистий прибуток – 495,2 млн доларів.

Бюджет ігор XXV Олімпіади в Барселоні передбачав прибуткову частину в розмірі 1,073 млрд доларів, витрати –

1,069 млрд, тобто витрати були компенсовані.

Не має сумнівів в успішності економічної програми ігор Олімпіади 1996 року в Атланті – витрати бюджету 1,58 млрд доларів були компенсовані.

І ще одна істотна деталь: аналіз економічних програм сучасних ОІ робить зрозумілим, чому вони ніколи не проводилися на африканському континенті і чому перспективи отримання прав на проведення Ігор мають міста розвинених в економічному відношенні країн.

Список літератури

1. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 1. – 640 с.

2. Булатова М. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ, 2021. – Кн. 2. – 672 с.

3. Енциклопедія олімпійського спорту України. – Київ : Олімпійська л-ра, 2005. – 464 с.

4. Бірюк С. В. Олімпійський спорт : навчальний посібник / С. В. Бірюк, В. В. Бірюк. – Миколаїв : Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В., 2017. – 104 с.

5. Інші.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає економічна діяльність міжнародного олімпійського комітету?

2. Яку пропозицію надав Президент МОКу Е. Брендедж щодо розподілу прибутків у результаті проведення Олімпійських ігор?

3. Які чинники впливають на суму витрат на проведення Олімпійських ігор?

4. У якому році з'явилася міжнародна рекламно-спонсорська програма «ТОП» олімпійського спорту?

5. Визначте основні напрями фінансування олімпійського спорту в Україні.

6. У чому полягають особливості фінансування олімпійського спорту у Великобританії?

7. Сутність фінансування олімпійського спорту у Німеччині.

8. Характерні ознаки фінансування олімпійського спорту Канади.

9. Назвіть основні джерела фінансових прибутків Олімпійських ігор.

10. Опишіть економічні програми організації проведення Олімпійських ігор.

Лекція 15

Спортивні споруди та охорона довкілля в Олімпійському спорті

План

1. Вимоги, що ставляться до спортивних споруд.
2. Особливості побудови та підготовки спортивних споруд.
3. Спортивні споруди після закінчення Олімпійських ігор.
4. Олімпійський спорт і охорона довкілля.

1. Вимоги, що ставляться до спортивних споруд

Історія сучасного Олімпійського спорту тісно пов'язана з розвитком спортивних споруд як основних елементів його матеріальної бази – стадіонів, залів, басейнів, іподромів, тирів, веслувальних каналів тощо. На зміну найпростіших спортивних споруд кінця минулого – початку теперішнього століття прийшли ультрасучасних споруд наших днів, за будівництва й обладнання яких використовуються найостанніші досягнення в галузі будівництва й архітектури, електроніки й інформатики, охорони довкілля і безпеки.

Одна з основних проблем, що постійно виникає перед організаторами ОІ, – створення таких спортивних споруд, які дозволили б спортсменам демонструвати найвищі показники спортивної майстерності, і в той самий час задовольняли б постійно зростаючі запити глядачів і представників засобів масової інформації.

Міста, в яких проводяться ОІ, з проблемою спортивних споруд зустрічаються тричі.

У перший раз, коли місто висувається кандидатом на проведення ОІ, місту необхідно відповісти на запитання МОК, в яких є розділ про спортивні споруди. Ці відповіді стосуються характеристик спортивних споруд. Крім того, у кожній МСФ з видів спорту є низка технічних вимог, що пред'являються до спортивних споруд.

Олімпійські об'єкти повинні не лише відповідати високим

вимогам, що пов'язані з проведенням змагань, а й демонструвати досягнення країни-організатора в галузі архітектури, науки і техніки.

Звертає на себе увагу суперечність у вимогах, що пов'язані з необхідністю створення оптимальних умов для проведення найбільших змагань за присутності великої кількості глядачів і подальшої експлуатації споруд. Тому зазвичай олімпійські спортивні об'єкти мають універсальний характер.

Серед основних умов, яким повинні відповідати спортивні споруди ОІ, особливе місце займає кількість місць для глядачів. Насамперед враховується популярність виду спорту, його видовищність і привабливість засобів масової інформації.

Вимоги до спортивних споруд за кількістю місць для глядачів:

- стадіони, на яких проводять змагання з футболу й легкої атлетики – не менше ніж 30 тисяч місць;
- басейни – не менше ніж 12 тисяч місць;
- зали (баскетбол, волейбол) – не менше ніж 15 тисяч;
- трек, не менше ніж 5 тисяч;
- зал для важкої атлетики – не менше ніж 5 тисяч;
- зал для гімнастики спортивної – не менше ніж 15 тисяч;
- зал для гімнастики художньої – не менше ніж 6 тисяч;
- басейн для стрибків у воду – не менше ніж 1,7 тисячі.

У вирішенні питань розміщення олімпійських об'єктів виникають суперечності: з одного боку, спортивні споруди бажано розміщувати поблизу місць проживання спортсменів, з іншого – доцільно розмістити по всій території міста, наблизивши їх до житлових масивів і місць розміщення гостей ОІ. Усі питання будівництва спортивних споруд ОІ вирішує під постійним контролем МОК і МСФ.

Офіційне пояснення до правила 37-ї Олімпійської хартії: «Комісії вивчають кандидатури всіх міст-кандидатів, представляють письмовий звіт про всі кандидатури в МОК не пізніше ніж за 2 місяці до дати відкриття Сесії, на якій буде обране місто-організатор ОІ».

Другий етап починається після обрання МОКу міста

столицею чергових ОІ. Це відбувається на сесії МОКУ не менше ніж за 6 років до початку даних Ігор. За підготовку необхідних для ОІ змагальних і тренувальних об'єктів відповідає ОК ОІ. Його постійно контролюють МСФ, МОК, НОК країни, де проводять Ігри і засоби масової інформації.

Основну відповідальність за будівництво і підготовку олімпійських об'єктів, відповідно Олімпійській хартії, несуть МСФ з видів спорту, відповідно Олімпійської хартії, місто-організатор «може проводити передолімпійські змагання відповідно до затвердженої виконкомом МОКУ формули для перевірки споруд, що будуть використані для ОІ». Наприклад, за два роки до проведення ігор Олімпіади (Сеул) відбулися на олімпійських спорудах X Азіатські ігри, що допомогло організаторам у підготовці до ОІ.

Третій етап починається після закінчення ОІ. Особливо гострою стає проблема подальшого використання найбільших спортивних споруд, що вимагають великих витрат на їх утримання. І тут можуть виникнути різні рішення: використання споруд для підготовки спортсменів і проведення змагань; переорієнтування їх (масовий спорт, проведення виставок, театральних вистав, виступів зірок естради та інше); нове переобладнання споруд або їх демонтаж (олімпійський стадіон в Атланті).

2. Особливості побудови та підготовки спортивних споруд

Оргкомітет ігор, місто-організатор чергових ОІ повинні вирішити низку питань, найважливішими серед яких є:

- вибір міста проведення змагань і тренувальних занять олімпійців відповідно до вимог МСФ і МОК;
- проєктування і будівництво нових, модернізація діючих спортивних споруд з урахуванням збереження довкілля та екологічних вимог місцевих органів;
- фінансування будівництва нових і модернізація діючих спортивних споруд, придбання необхідного обладнання;
- контроль за ходом виконання плану будівництва і модернізації діючих спортивних споруд;

- прийняття заходів для найбільш зручного транспортування спортсменів, суддів, офіційних осіб, гостей і глядачів до місць проведення змагань;
- проведення передолімпійських змагань із метою перевірки спортивних споруд;
- використання олімпійських спортивних об'єктів після закінчення ОІ.

Після ОІ в Токіо виникла ще одна проблема в проведенні ОІ – розвиток і вдосконалення міста, що приймає Олімпіаду. Це будівництво доріг, ліній зв'язку, готелів, аеропорту, системи телебачення, упорядкованість міста, будівництво нових і реконструкція діючих спорспоруд. Оргкомітет Ігор XVII Олімпіади витратив безпосередньо на проведення Ігор близько 25,5 млн доларів, на будівництво і реконструкцію спорспоруд і їх обладнання – 460 млн доларів, а на розвиток і вдосконалення інфраструктури міста – більше ніж 2,6 млрд доларів. За підрахунками економістів внесок у розмірі 9,4 млрд доларів на підготовку і проведення ОІ 1992 року в Барселоні за 1986–1993 роки принесли економіці міста та країни 26 млрд доларів.

Оргкомітет із підготовки та проведення ОІ безпосередньо відповідає за витрати, пов'язані з утворенням матеріально-технічної бази Ігор і безпосереднім проведенням Ігор.

Практика проведення сучасних ОІ свідчить, що витрати на будівництво та обладнання спортивних споруд та інших об'єктів набагато перевищує витрати, пов'язані з безпосереднім проведенням Ігор.

Що стосується економічної сторони питання підготовки спортивних споруд та олімпійського селища, то необхідно відзначити, що зазвичай ці витрати в бюджетах Оргкомітетів становлять від 20 % до 50 % залежно від того, за якими умовами з Оргкомітетом ОІ місцева влада бере участь в підготовці до ОІ.

Аналізуючи діяльність Оргкомітету ОІ в Лос-Анжелесі (ЛАООК), що пов'язана з будівництвом і підготовкою олімпійських об'єктів до Ігор, необхідно відзначити насамперед приватний характер Оргкомітету, основою якого було завдання провести найбільш «спартанські», а точніше, найдешевші ОІ за

післявоєнний період.

З метою економії коштів ЛАООК передоручив фінансування будівництва нових і реконструкцію старих діючих спортивних споруд для ОІ фірмам і корпораціям – спонсорам Ігор. Зекономивши гроші на створенні матеріально-технічної бази, ЛАООК значною мірою випустив із-під контролю будівництво спортивних споруд (покриття велодрому було зроблено з бетону, а не з дерева). Виникли проблеми з Олімпійським селищем.

«Найбільш комерціалізовані» Ігри принесли небувалий прибуток – близько 225 млн доларів – майже половину загальної суми витрат ЛАООК на проведення ОІ.

На жаль, негативний досвід цієї олімпіади нічого не навчив організаторів Ігор XXVI Олімпіади в Атланті, коли основою підготовки спортспоруд і Олімпійського селища знову були не інтереси спортсменів та інших учасників ОІ, а прагнення до отримання максимальних прибутків. Значна частина спортивних споруд і Олімпійське селище з багатьох принципових позицій не відповідали мінімальним вимогам, що ставляться до змагань такого рівня і їх не можна порівняти зі спорудами Ігор у Москві, Сеулі, Барселоні.

Оргкомітет Ігор у Мюнхені об'явив місто олімпійським центром «малих відстаней і зелених ландшафтів». У 5 км від центру міста на зеленій ділянці був створений олімпійський комплекс «Обервізенфельд», де проводили змагання з більшості видів спорту і знаходилося олімпійське селище з комплексом тренувальних споруд і пресцентром.

У Монреалі для проведення Ігор було підготовлено 15 великих спортивних комплексів, розташованих у радіусі 8–10 км. Основний олімпійський центр і олімпійське селище були зручно пов'язані (знаходилися на відстані 5 км від центру міста) лініями метро і швидкою магістраллю.

Основою структури розташування спортспоруд Ігор 1980 р. став генеральний план розвитку міста, а основною ідеєю – розвиток існуючих спортивних комплексів. Усі об'єкти були компактно розміщені в декількох районах і пов'язані

швидкісними транспортними магістралями.

Сеульський олімпійський спортивний комплекс, що займав територію 545 тисяч кв. метрів, був побудований ще у 1977 році. Його постійно модернізували. На відстані 4 км від нього розміщений національний спортивний комплекс з Олімпійським селищем.

Оргкомітет Ігор у Барселоні визначив чотири головних райони, де пройшла більшість змагань, що входили до програми ОІ: Монтжуїк, Діагональ, Валь д'Еброн, Парк де Мар. Тут мешкали учасники й гості Олімпіади, а також були розміщені багаточисленні служби Ігор. Ці факти займають площу від 140 га до 210 га, розміщені в радіусі не більше ніж 5 км один від одного (20 хв їзди) і мають чудове транспортне сполучення.

Оргкомітет Ігор в Атланті в основу підготовки спортспоруд поклав два принципи: максимальну економію коштів і раціональне використання спортивних споруд чи місць, на яких вони знаходяться, після закінчення Ігор. Це відсунуло на задній план інтереси спортсменів і глядачів. Не можна вважати вдалим використання як Олімпійського селища комплексу студентських гуртожитків університету Кларка. Умови проживання студентів не відповідали вимогам спортсменів. Загалом лише половина споруд Атланти відповідала сучасним вимогам проведення ігор Олімпіад останніх десятиліть.

Одним із найвужчих місць у вирішенні проблеми олімпійських об'єктів є їх віддаленість одного від іншого, а це транспортування спортсменів, суддів, офіційних осіб, гостей. Високу оцінку фахівців отримали спортивні споруди, що були побудовані для проведення ОІ в Лілліхаммері. Олімпійський комплекс включав трамплін для стрибунів на лижах, арени для лижників-марафонців, біатлоністів і змагань із триатлону, стадіон для урочистої церемонії нагородження переможців і два катки «Кристин Холл» і «Хакан Холл».

Спираючись на багатий досвід проєктування підземних споруд, організатори пішли на сміливий експеримент: льодова арена в Евіке була побудована в гірській ущелині, звідки і її назва «Маунтин Холл» (гірський палац). Палац, крім хокейного

майданчика і залу глядачів (5,5 тисяч місць), має плавальний басейн. Будівництво цього комплексу, який займає загальну площу 10,2 тисяч кв. метрів, коштувало 134,7 млн крон (20 млн дол.). Максимальна віддаленість усіх олімпійських об'єктів одного від іншого становила 58 км.

3. Спортивні споруди після закінчення Олімпійських ігор

Проблема використання спортивних споруд після закінчення ігор Олімпіади і, особливо, Зимових ОІ залишається однією з гостріших проблем у сучасному Олімпійському спорті. Яскравим підтвердженням цього є олімпійські об'єкти Лейк-Плесіда, що налічує лише кілька тисяч мешканців. Після ЗОІ всі спортивні споруди не експлуатувалися через відсутність у муніципалітеті міста коштів на їх утримання. І лише через 10 років Олімпійський комітет США ухвалив рішення про утворення в Лейк-Плесіді навчально-тренувального центру для американських спортсменів. Мабуть, після закінчення ЗОІ в Солт-Лейк-Сіті у 2002 році необхідність у її спорспорудах відпаде як застарілих.

Не випадково керівники оргкомітету Ігор-96 в Атланті вивчали це питання на стадії проєктування олімпійських споруд. Так, олімпійський стадіон, на будівництво якого витрачено 200 млн доларів стане «новим домом» професійної бейсбольної команди «Атланта Брейвс». Центр водних видів спорту прийме спортсменів-студентів університету «Джорджио Теч» і буде використовуватись для проведення студентських змагань. Стадіон для хокею з м'ячем, відданий університету «Кларк Атланта» і коледжу Морис Брауна. Університети «Джорджиа Теч» і «Джорджиа Стайт» отримали оновлені гуртожитки. Деякі об'єкти (басейн для змагань із водного поло, велотрек, низка тимчасових споруд олімпійського селища, трибуни плавального басейну та інше) після закінчення Ігор були демонтовані.

Питання будівництва олімпійських споруд та їх використання після закінчення ОІ становить серйозну проблему насамперед для невеликих і середніх держав із погляду фінансування будівництва і подальшої їх експлуатації.

У ХХІ столітті керівники Міжнародного олімпійського руху можуть прийти до висновку про необхідність вибору близько десяти постійних місць проведення ігор Олімпіад на п'яти континентах світу – Австралії, Америки, Азії, Африки, Європи, Океанії, і п'яти – шести місць для проведення ЗОІ – в Америці, Азії, Європі. Це дасть можливість значно скоротити витрати як на будівництво, так і на їх використання. Ці місця можуть стати міжнародними спортивними центрами для проведення ОІ за чергою.

4. Олімпійський спорт і охорона довкілля

Проведення таких грандіозних заходів як ігри Олімпіад і ЗОІ ставить перед організаторами серйозну екологічну проблему.

Будівництво і реконструкція великої кількості спортивних споруд, розміщення кількох десятків тисяч спортсменів, офіційних осіб, гостей. Представників масової інформації, а також присутність сотень тисяч глядачів, утилізація відходів і таке інше становлять потенціальну небезпеку для зовнішнього середовища. Місцева влада м. Денвера (США), обраного столицею ЗОІ 1976 року, не врахувала вимог прихильників збереження довкілля під час будівництва спортивних споруд. Рух «зелених» був настільки могутнім, що Ігри з Денвера мусили перенести в Інсбрук.

Уперше про зв'язок спорту і довкілля було піднято питання на Конференції ООН в липні 1992 року в Ріо-де-Жанейро. Пріоритетними напрямками діяльності МОКУ з охорони довкілля були визначені такі:

- пояснювальна робота серед спортивних керівників із питань охорони довкілля;
- всебічний облік вимог з охорони довкілля під час вибору міст-кандидатів на проведення ОІ;
- підвищення вимог до спортивних споруд у плані підвищення їх безпеки до довкілля;
- співпраця з урядовими і неурядовими організаціями з охорони довкілля.

Під час подання заяви на проведення ОІ вимагається декларація, яка свідчить про те, що всі необхідні роботи з підготовки до Ігор будуть проводити відповідно до місцевих, регіональних, національних рекомендацій і законодавства з питань охорони довкілля. Крім того, місто-кандидат повинно передбачити заходи, пов'язані зі зменшенням атмосферного забруднення повітря транспортом.

Не залишаються в стороні від цієї проблеми організатори ОІ, представники спортіндустрії. Наприклад, Оргкомітет ОІ в Барселоні і місцеві органи управління перебудували центральну узбережну частину міста. По суті, був побудований новий, сучасний район на березі моря, в якому були розміщені офіційні будови, олімпійське селище, 5 парків, стоянки для катерів і яхт, сучасні автомагістралі. Значно покращився транспортний зв'язок.

Успіх XVII ЗОІ (Ліллекхаммер) був пов'язаний із плідною співпрацею Оргкомітету ОІ з федеральною і місцевою владою. Усі проекти спортивних споруд були пов'язані з ландшафтом і місцевими традиціями (500 кг свинцевих куль були зібрані й перероблені).

Оргкомітетом ОІ в Атланті була утворена спеціальна група з питань екології. Будівництво нових споруд здійснювалось у місцях, де раніше знаходилися будь-які об'єкти. На більшості спортивних майданчиків установлювали спеціальні економічні освітлювальні прилади. Щоб не допустити вирубування дерев під час будівництва трибун для глядачів, які спостерігали змагання з веслування, були зроблені трибуни безпосередньо на воді, на спеціальній платформі. Були забезпечені вивезення й перероблення відходів.

Багато уваги екологічним проблемам приділяли в Нагано, де була утворена спеціальна рада з охорони природи. Після ретельного вивчення було змінено місце проведення змагань біатлоністів із тим, щоб не нашкодити рідкісним птахам. Застосовані нові, практично нешкідливі методи заморожування трас для саночників і бобслеїстів. Використовували транспортні засоби з низьким рівнем забруднення атмосфери і таке інше.

Проблеми охорони довкілля хвилюють і організаторів Ігор 2000 року в Сіднеї. Планується використовувати конструкції з дерева й каміння (олімпійське селище). Буде застосована новітня технологія повторного використання води і нова технологія використання сонячної енергії.

Проблема охорони довкілля хвилює представників місцевої влади, федерацій із видів спорту, представників фірм, що виробляють спортивний інвентар.

Список літератури

1. Система олімпійської підготовки: основи менеджменту / за заг. ред. В. М. Платонова. – Київ, 2018. – 624 с.

2. Екологія спорту : монографія / Є. В. Імас, О. І. Циганенко, С. М. Футорний, О. В. Ярмолук. – Вид. 2-ге, без змін. – Київ : Олімпійська література, 2019. – 256 с.

3. Чикайло Ю. Екологія : навч.-метод. посіб. для студентів напр. підгот. 014 «Середня освіта (фізична культура)» та 017 «Фізична культура і спорт» ден. та заочн. форм навч. / Ю. Чикайло, В. Худоба. – 2-ге вид., допов. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 80 с.

4. Фізкультурно-спортивні споруди і обладнання : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Зайцева, І. В. Тараненко / за ред. Ю. В. Зайцевої. – Полтава : Сімон, 2020. – 96 с.

5. Таран Л. М. Олімпійський спорт, професійний спорт, загальна теорія підготовки спортсменів: у запитаннях та відповідях. Довідник / Л. М. Таран, М. В. Мішин. – Харків : ХДАФК, 2021. – 306 с.

6. Інша.

Завдання для самостійної роботи

1. Які вимоги ставляться до спортивних споруд у містах із проведення Олімпійських ігор?

2. Поясніть вимоги до спортивних споруд за кількістю місць для глядачів.

3. Які суперечності виникають під час вирішення питань розміщення олімпійських об'єктів?

4. Розкрийте проблему подальшого використання найбільших спортивних споруд після проведення змагань.

5. Опишіть особливості побудови і підготовки спортивних споруд до змагань Олімпіади.

6. Поясніть сутність економічної сторони питання підготовки спортивних споруд і олімпійського селища.

7. Дайте відповідь щодо питання про спортивні споруди після закінчення Олімпійських ігор.

9. Розкрийте, як вперше проблема охорони довкілля виникла під час проведення ігор.

10. Зробіть загальну характеристику зв'язку спорту і довкілля під час проведення ігор Олімпіад.

Лекція 16

Спортсмени-олімпійці на Олімпійських іграх

План

1. Спортсмени-українці, які виступали за інші держави.
2. Виступи українців на Олімпійських іграх окремою командою.
3. Олімпійські чемпіони – уродженці Сумської області.

1. Спортсмени-українці, які виступали за інші держави

Олімпійський спорт в Україні має давні і славні традиції. Успіхи кращих спортсменів – це надбання багатьох поколінь, які серед фізичних якостей понад усе цінували силу, вправність, швидкість, витривалість; були мужніми, стійкими; сповідували високі морально-вольові принципи.

Входячи до складу двох імперій – Австро-Угорської та Російської, ще наприкінці XIX століття наші предки подібно до інших народів Європи створювали фізкультурно-спортивні гуртки та інші об'єднання, які давали можливість думати про участь в Олімпійських іграх сучасності, починаючи вже з найперших.

Незважаючи на те, що в Першому міжнародному конгресі брали активну участь представники царської Росії, і насамперед Олексій Бутовський, уряд відмовив спортсменам у фінансовій підтримці. Тому лише деякі окремі сміливці відважилися на подорож до Афін за власні кошти. Проте цих коштів вистачило лише до Константинополя.

Достеменно відомо, що до заявки на участь у кількох видах спорту було включено лише киянина, лікаря за професією, **Миколу Ріттера**. Таким чином, історія виступу українців на Олімпійських іграх сягає ще 1896 року.

Одержавши персональне запрошення, Ріттер їде один і заявляється на участь у змаганнях із греко-римської боротьби, стрільби з карабіна та фехтування на рапірах, ставши одночасно спеціальним кореспондентом газети «Кіевлянинь». Взавши участь у попередньому випробуванні зі стрільби по рухомій

мішені, він став першим. На жаль, у подальших змаганнях Ріттер не брав участі, хоча в боротьбі та стрільбі міг би навіть стати олімпійським чемпіоном. Кажуть, що причиною цього стало те, що він загубив натільний талісман-медальйон, без якого як віруюча людина не знайшов можливості виступати. Тому офіційно Ріттер не брав участі у змаганнях, а до закінчення Ігор лише надсилав до редакції свої кореспонденції.

Повернувшись з Ігор, де він близько познайомився з Бутовським, Ріттер став палким прихильником Олімпійського руху, читав лекції, виступав зі статтями в пресі. Подав кілька листів до Міністерства народної освіти з пропозиціями створити Російський комітет тілесного виховання та народного оздоровлення.

Та це був мабуть єдиний випадок участі українських спортсменів на Олімпійських іграх до Першої світової війни. І хоч на Олімпіаду 1908 року в Лондоні вперше офіційно відправилася команда Російської імперії, українців серед них не було.

Набагато більш потужна збірна відправилася на Олімпіаду 1912 року в Стокгольм – 178 осіб. Але й тоді формувалася команда поквапрм, організатори знехтували спортивними принципами. До сьогодні невідомо, чи насправді найсильніші, яких ніхто не виявляв, отримали запрошення для участі в змаганнях. Так, за бортом, у повному розумінні цього слова, залишилися спортсмени з кращих українських клубів Катеринослава, Києва, Одеси, Харкова, Таганрогу (який тоді входив до Малоросії). Проте є свідчення, що на цих Іграх був присутнім представник Кіровограда борець **Микола Сокур**. Та за день до двобоїв він пошкодив руку, що унеможливило його виступ.

Лише в 1924 році українські атлети змогли офіційно брати участь в Іграх. Завдяки тому, що після бурхливих подій 1914–1920 років частина України, а саме Галичина, опинилась у складі Польщі, наші спортсмени отримали можливість виступити на Олімпіаді в Парижі, куди вперше направили свою збірну поляки.

Так, у змаганнях легкоатлетів брали участь львів'яни

Станіслав Сосницький та **Арсен Степанюк**. У шосейній гонці на 188 км вихованці українських велоклубів **Фелікс Костшебський** та **Казимир Кшиминський**. У кінному триборстві ще один львів'янин Тадей Комаровський. Проте всі вони виступили без успіху, у кращому випадку займаючи місце наприкінці першої десятки. А найбільшого успіху досяг львів'янин **Адам Круликевич**, який у складі збірної Польщі став володарем бронзової медалі в кінному спорті. Виступали етнічні українці й у футбольних змаганнях. До 1/8 у складі команди США дійшли **Василь Демко** та **Андрій Страдань**, а у складі збірної Чехословаччини – **Андрій Фовицький**. За команду Польщі виступали львів'яни **Мечислав Батш** та **Вацлав Кухар**.

Та, напевно, найбільше досягнення представника української діаспори сталося під час Ігор 1928 року в Амстердамі. **Юрко Коцай** став першим українцем, хто здобув золоту нагороду на Олімпійських іграх. Відзначився він у плаванні на спині на дистанції 100 метрів. Ще одне золото він виграв у складі команди в естафеті 4×200 метрів. У тій команді партнером нашого олімпійця був славнозвісний «Тарзан» – Джонні Вейсмуллер.

На цій самій Олімпіаді спалахнула зірка українського боксера **Стефана Галайко**, який виборов для команди США срібну медаль у легкій ваговій категорії. Не залишився без медалі і фехтувальник зі Львова **Тадей Фрідріх**. У складі збірної Польщі він став бронзовим призером командних змагань на шаблях. Таку саму нагороду Фрідріх здобув і на наступних Олімпійських іграх.

І якщо на наступних Іграх у Лос-Анджелесі представників нашої країни майже не було помічено, то Олімпіада 1936 року вже стала рекордною за участю в них атлетів українського походження, які представляли різні команди Європи та США.

Так, бронзовим призером у спортивній ходьбі на 50 км став **Адальбергс Бабенко** з Латвії. Ще два легкоатлети представляли спортивний клуб «Чарні» зі Львова, та виступали за збірну Польщі. Це **Казимір Кухарський**, що став четвертим на дистанції 800 метрів, та марафонець **Броніслав Ганцаж**. Шості місце в команді США вибороли у штовханні ядра **Дмитро**

Заєць та у плаванні на 100 метрів вільним стилем **Петро Файк**. У змаганнях на шпагах виступав член клубу «Сокіл» **Антон Франц**. **Михайло Гутовський** та **Іван Комаровський** представляли Львівське військове училище, яке мало непоганих коней. Не в останню чергу завдяки воротарю **Спиридону Албанському**, півзахиснику **Яну Васевичу** та нападаючому **Михайлу Матіясу** збірна Польщі з футболу дійшла до півфіналу олімпійського турніру.

Так, виступаючи в олімпійських змаганнях упродовж майже пів століття за різні збірні світу українці не здобули якихось визначних успіхів. І лише окремі представники нашої нації спромоглися на завоювання медалей хоча б якогось гатунку. Проте вже за цими першими виступами відчувалося, що як тільки більш менш налагодиться мирне життя, та трохи вщухнуть катаклізми першої половини ХХ століття, які зачепили Україну чи не найбільше за всіх, наші атлети зможуть реалізувати свій потужний спортивний потенціал, який був закладений у них ще пращурами.

Уже на перших Іграх серед 295 спортсменів, які представляли РС, 25 атлетів були з українських міст.

Одним із тих, на кого покладали найбільшу надію, був представник важкої атлетики, який виступав у найбільш важкій ваговій категорії, киянин **Яків Куценко**, володар багатьох світових, європейських та всесоюзних рекордів, прапороносець команди на церемонії відкриття. Проте вік спортсмена та перенесені хвороби завадили його участі в змаганнях, залишивши лише тренером збірної. А головною надією став його учень, неодноразовий рекордсмен світу, **Григорій Новак**. Та у суворому двобої з американцем Норбертом Шимановським він стає лише другим, що було розцінене радянським керівництвом як ляпас усій нашій країні. Через що на спортсмена розпочали справжні гоніння. Після цієї Олімпіади Новак залишає спорт, та разом зі своїми двома синами ще довго виступає в цирку.

Особлива ставка робилася на змагання легкоатлетів, де від України виступало одинадцять спортсменів. Та найкращий результат їх виступів – три четверті місця, які завоювали **Петро**

Денисенко у стрибках із жердиною, **Євген Буланчик** у змаганнях з бігу на 110 метрів із бар'єрами та **Віктор Цибуленко** в метанні спису.

Єдиною представницею від України в змаганнях плавців була киянка **Марія Гавриш**, яка на дистанції 200 метрів брасом зайняла шосте місце. У змаганнях з академічного веслування сенсаційно друге місце у двійках вибороли кияни **Георгій Жилін** та **Ігор Ємчук**.

А справжніми героями змагань стали наші гімнасти. Зіркою Олімпіади став уродженець Маріуполя, випускник Львівського інституту фізичної культури і спорту, гімнаст **Віктор Чукарін**. Гімнасти почали змагатися за сім годин до офіційного відкриття Ігор. І незважаючи на те, що наші спортсмени були новачками на таких змаганнях, Чукарін стає першим в індивідуальному та командному багатоборстві. Крім того, він виграє дві золоті медалі в змаганнях на коні та опорному стрибку, а також дві срібні нагороди. Після вдалого виступу і на наступній Олімпіаді в Мельбурні він залишає спорт та стає тренером. Помер Чукарін досить рано, в 63 роки. Абсолютною чемпіонкою серед жінок стала ще одна українка – харків'янка **Марія Горохівська**, яку називали «королевою помосту». Та мало хто знав, що ця королева ледве не вмерла з голоду в роки Другої світової війни в блокадному Ленінграді. На цих Іграх Горохівська виборола ще п'ять срібних нагород. Поруч із нею виступала ще одна українка, киянка **Ніна Бочарова**. Вони разом з подругами виграли першість у командному багатоборстві. Крім того, Бочарова стала першою у змаганнях на колоді та виграла ще дві срібні нагороди.

Ще одну золоту нагороду для України виборов борець класичного стилю із Запоріжжя **Яків Пункін**. Під час змагань він отримав прізвисько «реактивний». Справа в тому, що Пункін був поранений на фронті, та під час напруження час від часу сіпав підборіддям у правий бік. Усі суперники вважали це спробою провести силовий прийом й ухилялися вліво, що давало українському борцеві істотну перевагу.

Перед наступною Олімпіадою в Мельбурні багато хто з

українців, які мешкали на Заході, зробили спробу зробити НОК України у вигнанні. Вони сподівалися, що світова спільнота почує голос вигнанців і допустить їх до участі в Олімпійських іграх самостійною командою. Та, незважаючи на прихильне ставлення до цієї ідеї багатьох країн, МОК не захотів порушувати свій статут. Адже виставляти команду на Олімпіаду міг лише НОК країни, що працював у межах власної території.

Особлива надія покладалася в метанні списа на киянку **Надію Коняєву**, адже на той час спортсменка була рекордсменкою світу. Однак у Мельбурні вона змогла посісти лише третє місце. Також третім у цій дисципліні був інший киянин Віктор Цибуленко. Срібну медаль у складі естафетної команди 4×100 метрів здобув ще один киянин **Леонід Бартенєв**.

У змаганнях із плавання кращий результат серед радянських плавців здобув у майбутньому чудовий журналіст киянин **Ігор Заседа**, який на дистанції 200 метрів брасом посів п'яте місце. А найкращий серед борців киянин **Михайло Шахов** став третім у напівлегкій вазі. Срібні призери попередніх **Ігор Георгій Жилін** та **Ігор Ємчук** на цій Олімпіаді вибороли третє місце. Золото в командному п'ятиборстві виграв випускник Київського інституту фізкультури **Іван Дерюгін**, відомий у подальшому як чоловік та батько Альбіни та Ірини Дерюгіних, відомих художніх гімнасток і тренерів.

Як і чотири роки тому, героями Ігор стали гімнасти, серед яких роль першої скрипки зіграли українці. Вдруге абсолютним чемпіоном Ігор стали **Віктор Чукарін**, що й досі є рекордом. Його почин підтримала в змаганнях жінок **Лариса Латиніна**. Крім того, вони стали також першими й у складі команд. А Латиніна ще й виборола дві золоті, срібну та бронзову нагороду в окремих видах. На цих Іграх спалахнула зірка ще двох українських гімнастів. Так, крім перемоги у складі збірної, золото на коні отримав **Борис Шахлін**, а **Юрій Тітов** у змаганнях на снарядах здобув срібло та дві бронзи.

Ще два золоті у скриньку поклали в змаганнях важкоатлетів харків'янин **Ігор Рибак**, та в змаганнях зі стендової стрільби **Віталій Романенко**, який у додатковому двобої

перестріляв шведа.

Рахунок золотих нагородах на наступних Іграх у Римі вже в перший день змагань сенсаційно відкрила **Віра Крепкіна**, яка стала першою у стрибках у довжину. Це вже була її третя Олімпіада. Виступаючи в Гельсінкі під прізвиськом Калашникова, вона згодом стала киянкою, бо одружилася з колишнім армійським офіцером. Стрибнувши на 6,37 метра, що стало новим олімпійським рекордом, вона переграла всіх, зокрема й відому польку, чемпіонку попередніх Ігор Ельжбету Кшесинську, яка стала другою. Цікаво, що стрибки в довжину не були її головною спеціальністю, адже Віра спеціалізувалася на спринтерському бігу, де у складі збірної стала другою в естафеті 4×100 метрів.

На третій своїй Іграх у метанні списа виступав і **Віктор Цибуленко**. Цікаво подивитися на динаміку його результатів. Якщо на Олімпіаді в Гельсінкі він був четвертим, а чотири роки тому третім, то в Римі, перестрибнувши одну сходинку, він став переможцем. Четверте золото для України в змаганнях легкоатлетів здобула своїм фірмовим фінішним спуртом світова рекордсменка з бігу на 800 метрів **Людмила Лисенко**.

Та не лише легкою атлетикою прославився український спорт на цій Олімпіаді. Не менш, а то й більш вдало вкотре виступили наші гімнасти. У чоловіків абсолютним чемпіоном став наступник Чуракіна – **Борис Шахлін**. Крім цієї перемоги, він виборов три золоті, дві срібні та бронзову нагороди. Здавалося б бронза найменш цінна з цих медалей. Та мало хто знає, якою ціною вона була завойована, адже через неї ледве не обірвалося його життя. Під час змагання на перекладині, коли спортсмен крутив складні кола в повітрі на великій швидкості, у Шахліна тріскає шкіряна накладка, яка захищає долоні від можливих мозолів. У таких випадках спортсмен зобов'язаний перервати виступ. Та не такий був Шахлін, він мужньо закінчив виступ, щоправда не без помарок.

Не менш вдало виступили й жінки. **Лариса Латиніна** знову стала абсолютною чемпіонкою, та виборола ще по дві золоті й срібні нагороди та одну бронзу. Підтримала її почин і

Поліна Астахова, яка стала дворазовою чемпіонкою Ігор.

Ще одним українцем-чемпіоном став борець класичного стилю важковаговик **Іван Богдан**, який здолав усіх своїх суперників. Інший наш борець, перший чемпіон світу серед українських богатирів **Григорій Гамарник** виступив не так вдало, зайнявши лише п'яте місце. Львів'янин **Ігор Тер-Ованесян** на своїй другій Олімпіаді здобув другу бронзу в стрибках у довжину.

На Іграх у Токіо непогано виступили наші веслувальники. Так, українець **Андрій Химич** у парі зі **Степаном Ощепковим** став чемпіоном на каное-двійці. А **Микола Чужиков** – на байдарці-четвірці. Та справжньою героїнею на водних доріжках стала севастопольська школярка **Галина Прозуменщикова**, яка перемогла більш досвідчених спортсменок на дистанції 200 метрів брасом, і здобула перше в історії золото в плаванні. На цій самій дистанції ледь не переміг й інший українець – львів'янин **Георгій Прокопенко**. На жаль, на останніх метрах дистанції він поступився австралійському плавцеві та став срібним призером. Ще одне золото до скриньки української збірної поклав шпажист **Григорій Крисс**.

У змаганнях борців відзначився наш важковаговик у боротьбі вільного стилю **Олександр Іваницький**, який переміг у чотирьох двобоях, два з яких виграв чисто, та останню зустріч, яка нічого не вирішувала, звів унічию, що дозволило йому стати олімпійським чемпіоном. З тими самими показниками завершив свої виступи і борець класичного стилю **Владлен Трояновський**. Та це, на жаль, дозволило йому зайняти лише друге місце.

На Олімпіаді у Мехіко-68 особливо необхідно відзначити борця вільного стилю киянина **Бориса Гуревича**, якого нарешті, незважаючи на вік – 31 рік, перестали вважати безперспективним та взяли в команду. І наш борець не підвів, ставши олімпійським чемпіоном. Перше золото у вітрильному спорті для України приніс **Валентин Манкін**.

Взагалі на цих Іграх більшість наших чемпіонів попередніх змагань змогли відзначитися лише медалями більш

низького гатунку. Так, перша радянська чемпіонка з плавання **Галина Прозуменщикова** зуміла виграти срібло на дистанції 100 метрів та бронзу на дистанції 200 метрів брасом. А шпажист **Григорій Крисс** привіз додому дві срібні нагороди. Ще одну срібну нагороду для нашої збірної виборов штангіст – киянин **Володимир Беляєв**, який поступився переможцеві – ленінградцю **Борису Селицькому** лише за власною вагою.

На наступних Іграх у Мюнхені в змаганнях легкоатлетів несподівано двічі поспіль нищівного удару заокеанським атлетам завдав українець **Валерій Борзов**, який виграв їх коронні дистанції зі спринту 100 та 200 метрів. На наступний день усі газети світу вийшли з повідомленням: «Найшвидша людина планети живе в Києві». Як пізніше зізнається сам Борзов, тяга до бігу в нього проявилася ще змалку, коли він змагався у швидкості спочатку з чотириногим другом Тузиком, а потім бігав навперегони з машинами. Та все-таки для того, щоб Борзов зумів пробігти стометрівку за 10,0 секунди, трудився цілий колектив учених, які розробили цілу нову методу тренування із застосуванням біомеханіки, математики, спортивної медицини та кінохроніки. Усе це дозволило розробити для Борзова оптимальну модель бігу, які включали розрахунок кута відштовхування, нахилу корпусу під час стартового розгону та інше.

Ще одним українським героєм на Олімпіаді став одесит **Микола Авілов**, який став із новим світовим рекордом чемпіоном у десятиборстві. Це був лише третій випадок в історії, коли представники США програли цю дисципліну. Та цього рекорду могло й не бути, адже в юнацькі роки спортсмен довго обирав між легкою атлетикою та баскетболом, у якому в нього теж були дуже пристойні результати. І лише завдяки легкоатлетичному тренеру, який вмовив тренера з баскетболу відчислити Миколу із секції, легка атлетика отримала свого чемпіона. Виступав наш спортсмен і ще на двох Олімпіадах. І якщо в 1968 році він став лише четвертим, то в 1976 році виборов свою другу олімпійську медаль, цього разу бронзову.

З новим олімпійським рекордом завершує змагання у

метанні молота ще один українець **Анатолій Бондарчук**, якого називали «ходячою лабораторією». Справді нечасто можна зустріти спортсмена, який би самотужки тренувався та захистив кандидатську дисертацію.

Незважаючи на те, що вперше радянський атлет став срібним призером Олімпіади на дистанції 800 метрів, досягнення киянина **Євгена Аржанова** було з присмаком гіркоти. Адже лише на самому фініші його випередив Дейв Уоттл. І хоч вони показали однаковий час, судді віддали перемогу американцеві. На цих Іграх завершив свої виступи стрибун у довжину львів'янин **Ігор Тер-Ованесян**. І хоч спортсмен був володарем рекордів світу та Європи, стати олімпійським чемпіоном йому не судилося.

В останніх на Олімпіаді змаганнях велосипедистів у тандемі перемогу здобули киянин Володимир Семенець та харків'янин Ігор Целовальников, випередивши в третьому фінальному заїзді спортсменів із НДР, як кажуть, на половину шини.

Відзначився золотом у змаганнях із шаблі **Віктор Сидяк**, якого було визнано кращим фехтувальником турніру. Був він чемпіоном і чотири роки тому у складі команди, а на цих Іграх став першим із радянських шаблістів, хто отримав перемогу в індивідуальній першості. Переміг він, незважаючи на те, що під час одного з двобоїв йому в око потрапив невеликий металевий осколок. Та, на жаль, ця травма завадила нашій команді вдруге поспіль виграти командну першість. Сидяк виступав ще на двох Іграх, виборовши два золоті у складі команди та ставши у Монреалі третім в індивідуальному виді.

У стрільбі по «кабану, який біжить» переміг одесит **Яків Железняк**. Чемпіонами у складі байдарки-четвірки стали кияни **Юрій Філатов, Юрій Степаненко та Володимир Морозов**. Другим золотом відзначився київський яхтсмен **Валентин Манкін**.

Наступні Ігри відбулися в Канаді, де була досить широка українська діаспора, яка багато уваги приділяла виступу українців на цих змаганнях. Був виданий буклет «Українська

олімпійська дружина», представники діаспори намагалися зустрітися з представниками нашої делегації, та запросити їх на прийом, також на трибунах створили великий живий надпис «Свободу Україні», провели пресконференцію, на якій було зроблено низку гострих заяв на адресу уряду та інше. Зрозуміло, що це не могло подобатися офіційним представникам, що зі свого боку призводило до нервування спортсменів.

Так, на думку багатьох фахівців, саме через ці події не зовсім вдало виступив герой попередніх Ігор **Валерій Борзов**, який цього разу зумів вибороти лише дві бронзові нагороди в змаганнях із бігу на 100 метрів та в естафеті.

Велику перевагу на помості у важкій атлетиці мали радянські спортсмени. Відзначився тут і представник України львів'янин **Петро Король**. Цікаво що про золото він дізнався вже після приїзду додому. Адже на змаганнях Петро посів друге місце, і лише вживання допінгу польським спортсменом, дозволило українцеві святкувати перемогу. Представники України були кращими в найбільш важкій вазі у двох із трьох видів боротьби. У змаганнях із класичного стилю переміг киянин **Олександр Колчинський**, а в змаганнях дзюдоїстів – інший представник Києва **Сергій Новиков**, який лише за кілька років до цього перейшов у дзюдо із самбо.

Непогано виступили і наші веслувальники. У складі переможної байдарки-четвірки було аж три українці – **Юрій Філатов, Володимир Морозов та Сергій Чухрай**. Продемонструвавши фінішний спурт, вони на останніх метрах дистанції залишили позаду всіх суперників. А екіпаж байдарки-двійки з нашим **Сергієм Нагірним** та росіянином **Володимиром Романовським** відзначився двічі. Спочатку вони стали другими на дистанції 500 метрів, а потім виграли золото на дистанції 1 000 метрів. Також двічі відзначився одесит **Сергій Петренко**, який став двічі чемпіоном у змаганнях із каное-двійки на дистанціях 500 та 1 000 метрів.

У змаганнях легкоатлетів відзначився в метанні молота киянин **Юрій Сєдих**, який здобув своє перше золото на Олімпіадах, та з негативного боку – п'ятиборець **Борис**

Онiщенкo. Справа в тому, що під час фехтування він був спійманий на недозволеному прийомі. У його шпазі було знайдено хитромудрий пристрій, включення якого дозволяло запалювати за спиною суперника червоне світло навіть у тому разі, коли удар не досягав мети. Звісно він був дискваліфікований, а його бали анульовані.

Уперше на цих Іграх були проведені змагання із жіночого гандболу. Основу збірної, під керівництвом киянина **Ігоря Турчина**, складали гандболістки київського «Спартака», однієї з кращих команд світу того часу – **Людмила Бобрусь, Тетяна Глущенко, Галина Захарова, Лариса Карпова, Марія Литошенко, Тетяна Макарець, Людмила Панчук, Надія Шерстюк та Зінаїда Турчина.** У швидкоплинному турнірі наші впевнено виграють усі п'ять зустрічей і стають першими олімпійськими чемпіонками.

На Іграх першим золотом в історії плавання відзначився на дистанції 200 метрів батерфляєм мешканець Кривого Рогу **Сергій Фесенко.** Він здобув свою перемогу в перший день змагань. А в останній він виборов срібну медаль на дистанції 400 метрів комплексного плавання, де перемогу здобув його товариш, уродженець Маріуполя **Олександр Сидоренко.** У змаганнях із каное золото на 500 метрів та срібло на 1 000 метрів виборов **Сергій Пострехін.** Два золота виборов і **Сергій Чухрай,** який став першим на двох дистанціях у змаганнях на байдарці-двійці. Знову святкував перемогу і київський яхтсмен **Валентин Манкін,** який за чотири Олімпіади виборов три золоті та срібну медалі.

Перемогу здобули й наші гімнасти, де у складі команд вирізнялися українці: львів'янин **Богдан Макуц** та киянка **Стелла Захарова.** У змаганнях із фехтування на рапірах уперше з 1960 року золото для радянської збірної приніс **Володимир Смирнов.** Трагічно склалася його доля. Через два роки від чемпіонату світу в Римі в одному з двобоїв у суперника ламається рапіра та гострим кінцем за інерцією пробиває йому маску. Кращі італійські лікарі були безсилі повернути Смирнова до життя.

На другій Олімпіаді поспіль у змаганнях із класичної

боротьби здобув титул найсильнішого киянин **Олександр Колчинський**. У змаганнях із вільної боротьби відзначилися ще два киянини брати-близнюки **Анатолій та Сергій Белоглазови**, які обидва виграли золоті нагороди. Відзначився і представник Донецька **Ілля Мате**, який став чемпіоном у найбільш важкій вазі. Ще один важковаговик України відзначився у змаганнях важкоатлетів, де першим став **Султан Рахманов**.

У змаганнях легкоатлетів відзначилися українські металники. У метанні молота вдруге поспіль переміг киянин **Юрій Сєдих**, а у штовханні ядра – **Володимир Кисельов**, який уперше в історії Олімпіад вдалося чотири рази послати снаряд за позначку 21 метр. На дистанції 800 метрів зі світовим рекордом перемогла одеситка **Надія Олізаренко**. Через велику складність п'ятиборства ця дисципліна була востаннє проведена на цих Іграх. І приємно, що переможницею стала представниця Донецька **Надія Ткаченко**.

Безглуздий бойкот наступної Олімпіади в Лос-Анджелесі не дозволив взяти участі в Іграх, зокрема, і українцям. Тому наші спортсмени змогли виступити на Олімпіаді лише через вісім років у Сеулі-88.

Уже на самому початку цих змагань у стрільбі на траншейному стенді відзначився золотом киянин **Дмитро Монаков**. У змаганнях із вільної боротьби вдруге після 1980 року чемпіоном став **Сергій Белоглазов**, якого тренував його брат Анатолій, також чемпіон тих Ігор.

Чудово виступили на цих Іграх наші *легкоатлети*. Так, *першим найвищу нагороду у стрибках у висоту виборів одесит Геннадій Авдєєнко*, а у стрибках із жердиною, хоч із великими труднощами лише в останній спробі взявши потрібну висоту, першим був майбутній президент НОКу України – **Сергій Бубка**. Неодноразовий рекордсмен світу виступав на перших своїх Іграх і відразу став переможцем. Та, на жаль, у подальшому йому не таланило. Беручи участь ще у трьох форумах, він через травми більше жодного разу не зміг зайняти хоча б призового місця. Чемпіон Монреаля та Москви в метанні молота **Юрій Сєдих** став на цих змагання срібним призером. Необхідно відзначити і

сімейне подружжя **Бризгіних** із Луганська. Так, Ольга стала чемпіонкою з бігу на 400 метрів та в жіночій естафеті 4×400 метрів, де разом із нею перемогла ще одна українка киянка **Марія Пінігіна**. Виграв естафету у складі команди і її чоловік Віктор, щоправда за відсутності американців, яких було дискваліфіковано. Мешканка Запоріжжя **Тетяна Самоїленко** також привезла додому дві нагороди на стаєрських дистанціях – золото на 3 000 метрів та бронзу на 1 500 метрів. Змінивши прізвище на Доровських через чотири роки вона виступила трохи гірше, прибігши четвертою на дистанції 1 500 метрів та другою на 3 000 метрів.

У 1991 році нові країни, які виникли на його уламках, отримали можливість самотужки вести свою політичну, економічну, культурну та іншу діяльність, зокрема і виступати окремими збірними на Олімпійських іграх. Проте до Ігор у Барселоні було обмаль часу, тому окремими командами виступали лише представники Прибалтики, що мали членство у МОКу ще до Другої світової війни. Усі інші, за спеціальним рішенням МОК, склали єдину збірну Союзу Незалежних Держав, хоч і з великою часткою автономії.

У змаганнях із боротьби єдиним представником України у класичному стилі був **Олег Кучеренко**, який одразу після Ігор запланував своє весілля. Тож на суперників у нього не було часу, а тому він старався не тратити на них багато енергії і впевнено став олімпійським чемпіоном. Так, саме Кучеренко став першим нашим спортсменом, на честь якого підняли український прапор та пролунав український гімн. На жаль, не зумів дійти до фіналу боксерського турніру триразовий чемпіон – львів'янин **Ростислав Зауличний**, який програв свій півфінальний бій та посів третє місце.

У складі гімнастичної команди вибороли золото і трое українців – **Ігор Коробчинський**, **Рустам Шаріпов** та **Григорій Місютин**. Останній став володарем це чотирьох срібних нагород, одна з яких була за змагання в абсолютній першості. Деякі фахівці й досі вважають, що лише трохи більша прихильність суддів до білоруса Віталія Щербо не дозволила нашому гімнасту

виступити краще.

Ще краще виступили наші жінки: одеситка **Тетяна Гуцу** та **Тетяна Лисенко** з Херсона. Вони стали переможницями в командній першості та вибороли ще по одній золотій нагороді, причому Гуцу стала абсолютною чемпіонкою та виграла по одній срібній і бронзовій нагороді, а Лисенко – золото в змаганні на колоді та бронзу. Підтримали цей почин і наші художниці. Так, першою українською чемпіонкою в цьому виді стала вихованка відомої школи Дерюгіних киянка **Олександра Тимошенко**, а її подруга із Запоріжжя **Оксана Скалдїна** стала бронзовою призеркою.

У змаганнях легкоатлетів у стрибках у довжину не поталанило нашій Інессі Кравець, яка лише два сантиметри програла відомій німкені Хайхе Дрекслер та зайняла друге місце. Зате першою в естафеті 4×400 метрів на своїй другій Олімпіаді стала **Ольга Бризгіна**. На жаль, повторити свій успіх Сеулу їй не вдалося, на дистанції 400 метрів вона зайняла лише друге місце. Ще більшим розчаруванням для нашої збірної став виступ уславленого стрибуну із жердиною Сергія Бубки, який через травму не зміг подолати навіть кваліфікаційну висоту та залишився без нагороди.

Вагомий внесок зробили спортсмени України у скарбничку здобутків збірної команди за той сорокарічний відрізок часу, що вони виступали разом. Згодом фахівці виявили, що в середньому 25 % українців склали кількість цієї збірної. І хоч через те, що багато нагород було завойовано у складах команд, майже неможливо підрахувати точний внесок у ці успіхи українських атлетів, ті ж таки фахівці сходяться на думці, що це становить приблизно 35 % медалей.

2. Виступи українців на Олімпійських іграх окремою командою

Після розпаду в 1991 році та здобуття нашою країною незалежності нарешті команда України змогла виступити на Олімпійських іграх самостійною командою.

У тому таки в 1991 році на сесії МОК з метою надання

Зимовим олімпіадам більш високого та самостійного статусу було ухвалене рішення про розведення за термінами Зимових та Літніх олімпійських ігор. Тому наступні Зимові ігри відбулися всього через два роки, вони стали першими, на яких Україна виступила самостійною командою.

І саме на цих Іграх наша країна зусиллями одеської фігуристки Оксани Баюл завоювала своє перше золото. На цій самій Олімпіаді її почин підтримала біатлоністка **Валентина Цербе**, яка стала бронзовою призеркою на дистанції 7,5 км. Взагалі на Зимових іграх наші спортсмени найбільш вдало виступали в змаганнях із біатлону. Так, саме в цьому виді спорту в 1998 році на Іграх у Нагано єдину нагороду – срібло, здобула на дистанції 15 км **Олена Петрова**. А в 2006 році на дистанції 7,5 км бронзу виборола **Лілія Ефремова**. І нарешті останню на сьогоднішні нагороду, теж бронзу, виборола наша танцювальна пара – **Олена Грушина** та **Руслан Гончаров**.

На превеликий жаль на двох інших Зимових олімпійських іграх, що відбулися у 2002 та 2010 роках наші спортсмени взагалі залишились без медалей. Тож доробок українців на цих змаганнях становив п'ять нагород, із яких по одній золотій і срібній медалі та три бронзових, що зайвий раз підкреслило, що Україна не є зимовою країною.

Уже через два роки після Ігор у Ліллекхамері українці нарешті змогли виступити самостійною командою і на Літній Олімпіаді. Велику допомогу в організації та виступу нашої збірної надала українська діаспора Сполучених Штатів Америки та Канади, для яких цей перший виступ був подвійним святом. Так, заснований спеціальний фонд «Олімпійський» розгорнув широку роботу зі збирання коштів для потреб українських олімпійців. Ураховуючи підготовку до зимових та літніх Ігор, українська діаспора, за неповними даними, збрала до одного мільйона доларів, які були перераховані на потребу спортсменів.

На перші для України незалежні Ігри прибуло 235 спортсменів, яких було відібрано в серії попередніх змагань та за результатами участі у відповідальних міжнародних стартах, що давали путівку-ліцензію на Олімпіаду. Право нести прапор

незалежної України було доручено майбутньому президенту НОКу, шестиразовому чемпіону світу та багаторазовому рекордсмену світу зі стрибків із жердиною Сергію Бубці.

На жаль, через травму, як і чотири роки тому, наш уславлений спортсмен не зміг вибороти медаль для збірної. Більше того, цього разу він навіть не стартував, не змігши перед кваліфікацією подолати біль. А єдине золото в легкоатлетів для нашої команди виборола **Інеса Кравець** із Дніпропетровська, яка тріумфувала в потрібному стрибку. Лише третє місце у штовханні ядра посів наш відомий богатир **Олександр Багач**, якому ніяк не вдавалося показати свої кращі спроби. Цікаво, що в цій дисципліні шосте місце посів ще один українець **Роман Вірастюк** з Івано-Франківська, який є старшим братом відомого **Василя Вірастюка** – найсильнішої людини планети.

Першим з часів незалежної України на Літніх іграх став борець класичного стилю – мешканець Маріуполя **В'ячеслав Олійник**, який призвів своїм успіхом справжній фурор, адже від нього майже ніхто такого не чекав. Та справжнім українським героєм цієї Олімпіади необхідно вважати киянина **Володимира Кличка**. Цікаво, що спочатку до Ігор готувався його більш досвідчений брат Віталій. Та незадовго до початку змагань він одержав травму, загоєння якої затягнулося, тому відстоювати честь сім'ї та країни довелося молодшому. Підтримав наших силовиків і важкоатлет **Тимур Таймазов**, який після срібла Барселони виборов золото Атланти у ваговій категорії до 108 кілограм.

Та не лише представниками силових видів спорту відзначилися на цих Іграх українські спортсмени. Саме на цих змаганнях можна сказати відродилася слава вітчизняної гімнастики. Так, відразу за сильними збірними США та Китаю наші чоловіки посіли третє місце в командному заліку. А лідер збірної **Рустам Шаріпов** ще й виграв золото в змаганнях на брусах. Ще більш вдало виступили наші жінки, де двома золотими, з яких одна за абсолютну першість, та срібною нагородою відзначилася **Лілія Подкопаєва** з Донецька. І останнє, четверте золото у гімнастиці принесла нашій збірній

художниця із Сімферополя **Катерина Серебрянська**. Як і чотири роки тому наші дівчата в цьому виді спорту зробили дубль, виборовши ще й бронзову медаль, яка на рахунок одеситки Олени Витриченко.

Останню золоту нагороду для нашої країни вибороли майстри парусного спорту **Євген Браславець** та **Ігор Матвієнко** з Дніпропетровська, які виступили настільки впевнено, що їм навіть не було потреби виходити в море на останню гонку.

Загалом перший офіційний олімпійський дебют збірної України виявився вдалим. Дев'яте місце в неофіційному командному заліку було визнано як неабиякий успіх. В активі наших спортсменів 23 нагороди, з яких 9 золотих, 2 срібних та 12 бронзових.

Наступна Олімпіада, напевно, була найневдалішою для українських спортсменів за часів незалежності. Так, уже перші старты показали, що не всі були підготовлені однаково, та заслуговували право на поїздку. Багато нарікань у підготовчому періоді викликав Наказ голови Спорткомітету Івана Федоренка про пріоритетність розвитку видів спорту. Усі вони були розбиті на три групи. До першої увійшли ті, представники яких мали шанси здобути медалі. До другої – ті, хто не мав шансів потрапити на Олімпіаду, і до третьої – види, що лише розвиваються. Відповідно до цього й планували розподіл мізерних коштів, що виділялися на підготовку спортсменів і поїздки їх на змагання. Усе це, на думку багатьох експертів, не дозволило показати високий клас деяким атлетам, на яких можна було розраховувати в плані вдалого виступу.

Не додавало оптимізму і не зовсім краща форма лідерів попередніх змагань. Так, **Інеса Кравець** уже розміняла четвертий десяток років, Олександр Багач був спійманий на допінгу та через це пропустив кілька етапів підготовки, а на самій Олімпіаді він дізнався, що зовсім не допущений до змагань, Сергій Бубка через травми та вік втратив стабільність. Так, справді, наш визначний стрибун із жердиною і цього разу не зміг подолати кваліфікаційну висоту.

Першу золоту нагороду на цих Іграх для нашої країни

принесла в комплексному плаванні на 400 метрів **Яна Ключкова** з Харкова. Ще через три дні вона стала першою у цьому самому виді і на дистанції 200 метрів. Виборола наша «золота рибка» і ще одну медаль, на цей раз срібло на дистанції 800 метрів вільним стилем. Необхідно відзначити й представника Запоріжжя **Дениса Силантьєва**, який став другим на дистанції 200 метрів батерфляєм.

Несподівано непогано виступили наші гімнасти чоловіки, які посіли дуже високе друге місце. **Олександр Світличний, Олександр Береш, Роман Зозуля, Руслан Мезенцев, Валерій Гончаров та Валерій Перешкуда** гідно підтримали честь української гімнастики. А лідер нашої збірної **Олександр Береш** зумів ще вибороти третє місце в абсолютній першості.

Другими стали наші хлопці й у змаганнях із велоспорту в командній гонці переслідування. Киянин **Сергій Матвєєв, Олександр Симоненко** з Кіровограда, **Олександр Феденко** з Одеси та **Сергій Черняковський** із Вінниці, впевнено вийшли у фінал і мали зовсім непогані шанси перемогти й там. Та неадекватно повели себе організатори, назначивши фінальний заїзд через 50 хвилин після півфіналу. І хоч суперники, збірна Німеччини, відпочивала набагато довше за наших, їм, щоб зайняти перше місце, довелося йти на світовий рекорд. Високу оцінку дали спеціалісти й третьому місту у спринті луганчанки **Ірини Янович**, яка напередодні, повертаючись із тренувань, потрапила під машину та ушкодила праве плече та руку.

По два других місця здобули наші борці та боксери. Спочатку сріблом відзначився класик **Давід Солдадзе** з Луганська. Підтримали його почин і наші борці вільного стилю, де відзначився срібною нагородою киянин **Євген Бусловіч**. У боксерів срібло вибороли львів'янин **Андрій Котельник** та кримчанин **Сергій Доценко**. На жаль, через упередженість суддів не потрапив до фіналу мабуть кращий наш боксер **Володимир Сидоренко**. У півфінальному двобої арбітри були вже дуже лояльні до боксера з Таїланду.

Найбільш ефективно виступили наші стендові стрільки. Справа в тому, що цей вид був представлений лише одним

одеситом *Миколою Мільчевим*. І він чудово впорався із завдання, не лише ставши олімпійським чемпіоном, а й встановивши вічний рекорд, вибивши в останній серії на круглому стенді всі 200 тарілочок, що було рекордом.

Так, збірна України на своїх других самостійних Іграх виступила не зовсім вдало, лише двадцять перше місце, хоча в загальній кількості медалей не поступилася своєму результату чотирирічної давнини – 23 медалі. Проте якість була значно гірша – 3 золоті, 10 срібних та 10 бронзових нагород.

Ураховуючи помилки, на наступні Олімпійські ігри вже проводили більш відповідальну підготовку. Були вжиті заходи з накопичення бюджетних коштів на рахунках НОКу та спортивних федерацій, для чого були залучені чи не всі міністерства й відомства. Наприклад, Укрзалізниця відповідала за потреби плавання, Міноборони – за сучасне п'ятиборство та триатлон, Мінпаливенерго – за боротьбу та інше. До фінансування підготовки спортсменів були підписані відомі світові компанії, такі як «Самсунг», «Кока-Кола», «Діадора» та інші.

Завдяки всім цим заходам було оголошено, що всім спортсменам буде підвищено заробітну плату та стипендію на 40 %. Чемпіони Ігор отримають винагороду розміром 100 тисяч доларів США, срібні призери – 75 тисяч, бронзові – 50 тисяч. Тренери цих спортсменів одержать преміальні, які дорівнюватимуть половині винагороди атлетів. Більше того, грошові винагороди пообіцяли спортсменам і на регіональних рівнях. Було вирішене питання і з екіпіруванням спортсменів та офіційних осіб нашої делегації. Усе це стало неабияким стимулом у підвищенні морально-психологічного настрою спортсменів, що зі свого боку відобразилося і на результатах.

Великих зусиль додав наш НОК і для того, щоб вдруге після Ігор 1980 року, вулицями Києва пройшла естафета олімпійського вогню, що також вдихнуло впевненості на вдалий виступ наших атлетів.

Знову не підвела головна надія нашої команди – плавчиня **Яна Клочкова**, яка майже повторила своє досягнення 2000 року.

Як і тоді, вже в перший день змагань Яна приносить перше золото у скарбничку нашої збірної на дистанції 400 метрів комплексним плаванням. Та на цьому вона не зупинилась, і через три дні виграє другу золоту медаль, знову, як у Сіднеї, на дистанції 200 метрів комплексним плаванням, ставши найбільш титулованою українською спортсменкою на Олімпійських іграх за часів незалежності. За виняткові спортивні заслуги, волю до перемоги, піднесення спортивного авторитету України Указом Президента Яні Ключкові присвоєно звання Героя України з врученням ордена «Золота Зірка».

У змаганнях легкоатлетів не виправдалися сподівання наших вболівальників на дворазову чемпіонку світу з бігу на 100 та 200 метрів **Жанну Пинтусевич**, яка виступала вже на третій своїй Олімпіаді, а останнім часом проживала в США. На жаль, пік своєї форми вона пройшла задовго до Ігор, показавши лише тринадцятий результат. Цей результат був дещо компенсований другим місцем на 110 метрів із бар'єрами киянки **Олени Красовської**.

Третю золоту нагороду для нашої збірної виборола у стрільбі з пістолета **Олена Костевич** із Чернігова. Та найбільш вдало наші спортсмени на цих Іграх виступили у силових видах, де перемогу здобули наші борці вільного стилю **Ірина Мерлені** зі Львова, яка після оголошення її переможницею від радощів трохи не задушила суддю, та **Ельбрус Тедєєв**, який ще в 1996 році виборов бронзову нагороду, а після цього тричі вигравав чемпіонати світу. Лише трохи не дотягнув до золота дзюдоїст з Івано-Франківська **Роман Гонтюк**, який лише у фіналі програв господарю змагань. Зате було завойоване золото у важкій атлетиці, де відзначилась **Наталія Скакун** із Чернігова. У чоловіків став другим одесит **Ігор Разорьонов**, який вважався фаворитом змагань, та через травму був задоволений і другим місцем.

Не так вдало, як би хотілося, виступили наші гімнасти. Лише харків'янин **Валерій Гончаров** у вправах на брусах зумів вибороти золоту нагороду та підтримати славу вітчизняної гімнастики. Трохи підсолодив пігулку виступ у стрибках на

батуті миколаївця **Юрія Нікітіна**, який став ще одним золотим медалістом. Необхідно відзначити третє місце у художній гімнастиці Ганни Безсонової, доньки відомого футболіста київського «Динамо». У виді спорту, де все вирішує суб'єктивність суддів, вона лише трохи поступилася фаворитам змагань – росіянкам.

Єдиним представником ігрових видів спорту на Олімпіаді від України була команда гандболісток, складена переважно з представників запорізьких клубів. І вони з честю відстояли звання спадкоємців слави команди видатного українця **Ігоря Турчина**, який неодноразово приводив до золотих олімпійських нагород. І хоч цього разу виграти першість нашим дівчатам не вдалося, завойоване третє місце теж стало непоганим доробком. Ця бронза є і до сьогодні єдиною нагородою наших представників ігрових видів спорту на Олімпійських іграх.

Взагалі ця Олімпіада за якістю нагород стала найбільш успішною в історії незалежної України, яка посіла дванадцятьє місце, знову виборовши 23 медалі, з яких було 9 золотих, 5 срібних та 9 бронзових нагород. Коли наша команда повернулася додому, її очікувала тепла і радісна зустріч земляків. За досягнення вагомих спортивних результатів і вагомих внесок у підготовку спортсменів, усі, хто кував ці успіхи, були відзначені високими урядовими нагородами та грошовими преміями.

Виступаючи тричі на Літніх олімпійських іграх самостійною командою, спортсмени України кожного разу привозили додому по 23 нагороди різного гатунку. Та готуючись до наступних Ігор у Пекіні, перед нашими олімпійцями були поставлені більш скромні завдання. Так, наприклад, президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка, спираючись на успіхи останнім часом наших спортсменів на великих світових форумах, вважав, що буде добре, якщо збірна України здобуде на Олімпіаді 12–14 медалей різного гатунку. Справа в тому, що останнім часом Україна стала істотно відставати від багатьох провідних країн у законодавчому забезпеченні спортивної роботи, щодо умов підготовки

спортсменів, фінансуванню спорту, розвитку спортивних споруд та дитячо-юнацьких шкіл. Крім того, Ігри в Пекіні, по суті, повинні були стати першими, на яких повинні були виступати вітчизняні спортсмени, підготовлені не в радянських, а в сучасних українських спортивних структурах.

Та незважаючи на такі песимістичні прогнози, пекінська Олімпіада стала найбільш вдалою для України за кількістю завойованих нагород – 27. А сама збірна в неофіційному командному заліку зайняла досить пристойне одинадцяте місце. Щоправда трохи підвела якість цих медалей, адже порівняно з 1996 та 2004 роками стало менше золотих нагород – 7, срібних – 5, та істотно побільшало бронзових – 15.

Першу золоту нагороду для нашої збірної принесла жіноча команда шаблестів у складі **Галини Пундік, Ольги Харлан, Олени Хромової та Ольги Жовнір**. Здолавши по черзі інші збірні, наша команда вийшла у фінал, де її очікувала збірна господарів змагань. Важким виявився цей поєдинок. Довгий час наші дівчата ніяк не могли підібрати ключі до надійного захисту китаянок. Та у вирішальний час ініціативу в свої руки взяла лідер нашої збірної **Ольга Харлан**, яка зробила вісім точних уколів підряд та внесла вирішальний перелом у хід фінального матчу, результат якого став 45-44 на нашу користь.

А найбільшу кількість нагород на цих Іграх українці здобули в змаганнях зі стрільби. Так, **Артур Айвазян** виграв змагання зі стрільби з гвинтівки лежачи, а **Олександр Петрів** – зі стрільби зі швидкісного пістолета. Трохи не дотягнув до їхніх результатів **Юрій Сухоруков**, який став володарем срібної нагороди у стрільбі з гвинтівки з трьох позицій. Підтримав своїх товаришів і стрілок із лука **Віктор Рубан**, який у вирішальній дуелі на одне очко перестріляв корейця.

Покращила свій показник 2004 року в змаганнях на байдарці **Інна Осипенко**. Після бронзи Афін на байдарці-четвірці цього разу вона стала першою на дистанції 500 метрів на байдарці-одиночці.

А представник жіночої вільної боротьби **Ірина Мерлені**, навпаки, трохи здала свої позиції. Після золота на попередніх

Іграх цього разу вона зупинилася за крок до фіналу, програвши півфінальну дуель американці. Майже не було шансів проти неодноразової чемпіонки та рекордсменки світу з Південної Кореї у змаганнях із важкої атлетики в найбільш важкій ваговій категорії в нашої Ольги Коробки. Проте і друге місце – непоганий доробок.

Знову не змогла перемогти росіянок у художній гімнастиці **Ганна Безсонова**, яка вдруге поспіль стала третьою. Зате справжніми героями для України на цих Іграх стали **Наталка Добринська** з Вінниці, яка перемогла в змаганнях із семиборства, та одеський боксер **Василь Ломаченко**, який був визнаний найбільш технічним боксером турніру.

А в боксерів у найбільш важкій ваговій категорії трохи не дотягнув до фіналу наш В'ячеслав Глазков, програвши у півфінальному двобої китайцю.

Втім, якщо на Іграх у Пекіні наші спортсмени перевершили свої попередні досягнення, то вже на Олімпіаді в Лондоні почала потроху відчуватися недостатня увага до підготовки наших спортивних резервів. Так, ці Літні олімпійські ігри принесли в скарбничку нашої збірної найменшу кількість нагород (20) за весь період незалежності, а збірна України зайняла чотирнадцяте місце. Хоча за кількістю золотих – 6, було майже повторено досягнення пекінських Ігор. Та менше стало срібних – 5, і особливо бронзових – 9 нагород.

Перше золото для нашої команди вже на третій день змагань принесла представниця Львова **Яна Шемякіна**, яка в індивідуальній шпазі перемогла у фіналі в додатковий час німкеню Бріту Хайдеман. На жаль, не змогла повторити своє золоте досягнення Пекіну наша жіноча команда з шаблі. Втім, одна з героїнь тієї Олімпіади, яка зробила вирішальний внесок у перемогу, **Ольга Харлан** цього разу виборола бронзову нагороду в індивідуальному виді.

Такий почин фехтувальників підтримали й наші гребці. Так, уже через день у змаганнях з академічної греблі друге золото для збірної України здобула четвірка у складі **Катерини Тарасенко, Наталки Довгодько, Анастасії Коженкової та Яни**

Дементьсвої. А невдовзі цей почин підтримав одесит Юрій Чебан, який на каное-одиначці виборов перше в історії держави золото на дистанції 200 метрів. У цьому самому виді спорту, у греблі на байдарках, дві срібні нагороди на дистанціях 500 та 200 метрів отримала чемпіонка Пекіна Інна Осипенко.

Між цими двома перемогами відзначився і представник важкої атлетики Олексій Торохтій, який у ваговій категорії до 105 кілограмів у сумі двоборства показав результат 412 кг, і на один кілограм випередив іранського важковаговика.

Та найбільший успіх на Лондонській олімпіаді спіткав наших боксерів. Підготувавши дійсно сильну команду, наші співвітчизники здобули на Іграх п'ять олімпійських нагород. Спочатку **Тарас Шелестюк** та **Олександр Гвоздик**, програвши у півфіналах, вибороли бронзові нагороди. Та вже на наступний день **Василь Ломаченко** та **Олександр Усик** стали олімпійськими чемпіонами. Трохи не дотягнув до такого звання ще один українець **Денис Беринчик**, який у фіналі програв представнику Куби. До речі, двоє останніх запам'яталися публіці тим, що після своїх перемог танцювали гопака, а **Олександр Усик** ще й упродовж усього турніру носив козацький оселедець.

Ще два срібла для України здобули **Олександр Пятниця**, який лише сім сантиметрів програв спортсмену з Тринідаду – у метанні списа, та **Валерій Андрейцев** у змаганнях із вільної боротьби. Необхідно також відзначити і чемпіонку Афін – **Олену Костевіч**, яка у стрільбі з пістолета виборола дві бронзові нагороди, та жіночу естафетну команду, яка стала третьою в естафеті 4×100 метрів із новим рекордом України. У складі цієї команди виступала і донька відомих олімпійських чемпіонів **Єлизавета Бризгіна**.

На превеликий жаль не змогла повторити своє чемпіонське досягнення 2008 року в семиборстві Наталка Добринська. Посідаючи після першого змагального дня десяте місце, вона вдуже невдало виступила у стрибках у довжину, та вирішила знятися зі змагань. Однак не варто забувати, що в березні передчасно пішов із життя її чоловік і тренер Дмитро Поляков, тож зрозуміло, що це завадило показати спортсменці її

кращі результати.

Не змогла вибороти хоча б бронзових медалей у командній першості й наша чоловіча гімнастична збірна. Завадила їй апеляція, що була подана командою Японії на несправедливу, на їхню думку, оцінку японського спортсмена. Тож після перегляду оцінки японців, українці опинилися лише на четвертому місці. І лише **Ігор Радивілов** в опірному стрибку зумів вибороти бронзову нагороду.

Таким чином, доробок нашої збірної за часів незалежності становить 121 медаль, з яких 35 золотих, 28 срібних та 58 бронзових нагород.

Після закінчення Ігор у Лондоні статистики підрахували загальну кількість медалей на рахунку всіх провідних держав. Перше місце впевнено посіли американці, які пропустили лише Московську олімпіаду, росіяни зайняли друге місце, хоча до Другої світової війни майже не брали участі в Іграх, Німеччина— третя, яка деякий час виступала двома збірними. Збірна України за п'ять останніх Олімпіад спромоглася зайняти тридцяте місце, а якщо до них додати нагороди, які були здобуті хоча б у складі інших команд, то це висуне Україну на шосте місце за часів проведення Олімпійських ігор сучасності. Попереду лише команди США, Німеччини, Великої Британії та Франції та ін.

4. Олімпійські чемпіони – уродженці Сумської області

Серед великої кількості чемпіонів-українців немалий внесок зробили і представники нашої області. Їхній внесок у загальний доробок хоч і не був таким вагомим, як хотілось би в медальній кількості, проте деякі з них вписали своє ім'я золотими літерами в історію Олімпійських ігор.

Так, уже друга Олімпіада в Мельбурні увійшла до історії, як «Олімпіада Куца». Народився **Володимир Куц** у селі Олексині Тростянецького району 1927 року. Наприкінці Другої світової війни він ще встиг взяти участь у бойових діях, а після її закінчення ніс службу на Балтійському флоті, де і почав займатися спортом. А після того, як несподівано, зокрема і для себе, переміг у травні 1948 року в легкоатлетичному кросі, та

виграв армійські змагання на дистанції 5 000 метрів, захопився цим видом спорту.

До Мельбурна Куц, маючи за плечима солідний досвід міжнародних зустрічей, встановлював світові рекорди. А в 1954 році став чемпіоном Європи на дистанції 5 000 метрів та отримав звання заслуженого майстра спорту. Саме тоді в нього з'явився грізний суперник – угорець Шандор Іхарош, з яким вони п'ять разів відбирали один в одного світові рекорди з бігу на 5 000 та 10 000 метрів. Невідомо чим би завершився їхній двобій на Олімпіаді, та через введення радянських військ у Будапешт угорець відмовився від участі в змаганнях.

Та на самій Олімпіаді в Куца з'явився інший грізний суперник, англієць Гордон Пірі. Проте запропонувавши британцю так званий рваний біг, поперемінно високу швидкість та повільний темп, наш земляк так вимотує суперника, що той фінішує лише восьмим. Зробивши три ривки по 400 метрів кожний, Володимир стає олімпійським чемпіоном на дистанції 10 000 метрів.

Та через три дні Куц стартує знову, на цей раз на дистанції 5 000 метрів. Багато хто думав, що і цього разу він так само побудує біг. Та Володимир зі старту рвонув уперед, і з кожним колом лише нарощував свою перевагу. Ніхто із суперників не міг навіть наблизитися до нього, а британець Пірі цього разу був другим. За ці перемоги на церемонії закриття Куцу довірили бути прапороносцем нашої країни.

У Тростянці вдячні земляки встановили пам'ятник видатному спортсмену. У скульптурі закарбовано той момент, коли Володимир розриває грудьми фінішну стрічку в Мельбурні.

Його спадкоємцем став інший наш відомий легкоатлет *Володимир Голубничий*, який народився в місті Суми в 1936 році. Цей талановитий спортсмен увірвався до збірної ще в 17 років, він був готовий виступати на Іграх у Мельбурні. Та підступна хвороба печінки не дозволила йому вийти на старт. Проте вже в двадцять років він стає рекордсменом світу в ходьбі на дистанції 20 кілометрів, а через три роки покращує своє досягнення.

Був під загрозою і його виступ у Римі. Закінчивши тренування спортсмени влаштували жартівливе змагання, хто далі кине пудову гирю. Йшов дощ, гиря вискочила та вдарила Голубничого по коліну. І хоч лікарі зробили все, що можливо, коліно все одно боліло. Та вольовий атлет знайшов у собі сили і став кращим на дистанції на 20 км. Через спеку та через перенесену хворобу тренери запропонували йому почати боротьбу спокійно і пройти дистанцію в середньому темпі. Він дійсно почав не кваплячись, та потім вирішивши, що можна додати, та обійшов усіх суперників одного за другим. І лише вже побачивши стадіон та фотокореспондентів, він зрозумів, що перемагає. І хоч на самому фініші його ледве не наздогнав австралієць Ноель Фрімен, першим усе-таки став наш земляк.

Через чотири роки, на своїй другій Олімпіаді в Токіо Володимир Голубничий довгий час лідував на дистанції 20 км, та через велику кількість змагань того року, перевтомився, несподівано впав і зомлів. І лише побачивши над собою лікарів та карету «швидкої допомоги», схопився на ноги та продовжив боротьбу, зайнявши в підсумку третє місце.

У 1968 році Голубничий виступив на своїх третіх Іграх. До Мехіко його взяли з великим побоюванням, адже на той час йому було 32 роки. Підставою було лише те, що він два останні рази впевнено вигравав звання чемпіона СРСР. Легко відірвавшись зі старту Голубничий так захопився своєї ходьбою, що проскочив поворот і пройшов зайвих двісті метрів. У цю важку хвилину йому підставив плече його друг та одвічний суперник **Микола Смага**, який, як кажуть, на своєму горбу вдруге вивів Голубничого в лідери. І коли здавалося, що перемога вже у кишені, Володимир побачив попереду спину мексиканця Хосе Педрасу, якого він обходив двічі. Проте як виявилось пізніше, господар змагань, через дуже велике бажання перемогти в себе вдома, наприкінці дистанції перейшов на відвертий біг. Звісно, це заборонено правилами, мексиканця було дискваліфіковано, а Голубничий став удруге олімпійським чемпіоном.

На своїй четвертій Олімпіаді в Мюнхені Володимир Голубничий виборов четверту нагороду, на цей раз срібну,

програвши на самому фініші більш молодшому спортсмену з НДР – Петру Френкелю.

На сьогодні в місті Суми кожної осені проводять змагання зі спортивної ходьби – *Кубок імені Голубничого*.

Проте на Іграх у Токіо не лише Голубничий представляв Сумську область. Ще одного видатного атлета, який виграв на цій Олімпіаді золоту нагороду в найбільш важкій ваговій категорії важкоатлетів – *Леоніда Жаботинського*, можна вважати сумчанином. Адже він народився в селі Успенка Краснопільського району в 1938 році. І хоч у трирічному віці Жаботинській із сім'єю переїздить до Харкова, а участь в Олімпіаді бере як мешканець Запоріжжя, але сумчани мають право пишатися своїм земляком. У юнацькі роки він займався різними видами спорту: боротьбою, боксом, легкою атлетикою. А після закінчення школи пішов працювати на Харківський тракторний завод, де одночасно почав займатися і важкою атлетикою. До речі, спочатку він успішно займався й іншими видами спорту – штовхав ядро, метав диск, стрибав, бігав. А у штовханні ядра взагалі досяг непоганих успіхів, так, що тренери з цього виду спорту навіть бажали переманити його. Та все-таки штанга переважила.

Так, ставши в 1964 році вперше чемпіоном світу, він поїхав на першу свою Олімпіаду як головний суперник видатного Юрія Власова. На самих Іграх вони довго показували майже однакові результати з невеликою перевагою росіянина. Та Власов допустив тактичний промах, вирішивши, що Жаботинський його не досягне, і тому наказавши на останню спробу світовий рекорд, який йому не підкорився. А українець встановивши у вирішальній вправі поштовху світовий рекорд – 217,5 кілограмів, стає недосяжним для свого головного суперника, та чемпіона попередніх Ігор. За цю перемогу йому доручили під час закриття Ігор нести прапор країни.

Вдало виступить Жаботинський і на наступній Олімпіаді в Мехіко, де вже не було такого грізного суперника, як Власов, тому перемога далася йому значно легше. Варто лише сказати, що срібного призера він випередив майже на 20 кілограмів.

Цікаво, що обидва видатні важкоатлети були кумирами юності відомого американського актора та політика Арнольда Шварценегера, який потім неодноразово з ними зустрічався та висловлював величезну пошану.

Після Ігор 1968 року кар'єра Жаботинського пішла на спад. Перенівши важку хворобу, він зумів повернутися у спорт, навіть установити кілька світових рекордів. Та, на жаль, на Олімпійських іграх він більше не виступав. На сьогодні в Запоріжжі кожного року проводять турніри важкоатлетів на приз Леоніда Жаботинського, а в 2010 році його ім'ям названа спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву.

І знову на цих Іграх, як і чотири роки тому, Сумську область представляли двоє спортсменів, які згодом змогли стати олімпійськими чемпіонами. Разом із Голубничим на Олімпіаді 1968 року виступав у змаганнях із греблі на байдарках **Олександр Шапаренко**, який народився в селі Степанівка Сумського району 1946 року. Ставши вперше чемпіоном світу ще у віці двадцяти років, він майже п'ятнадцять років був серед кращих у своєму виді спорту, та їхав на свою першу Олімпіаду лише за медалями вищого ґатунку.

Але під час нагородження призерів у гонці байдарок-одиночок на дистанції 1 000 метрів Шапаренко не лише не випромінював радощів за щойно завойовану срібну медаль, а ледь не плакав від образи. Адже всю другу половину дистанції він упевнено лідував, і лише угорець Міхай Хес, відверто порушуючи правила, сидів у нього на хвилі. Зрештою він таки досяг свого. Заощадивши сили на основній дистанції, угорець за сто метрів до фінішу рвонув уперед та став олімпійським чемпіоном. В умовах високогір'я почати нове прискорення для Олександра стало неможливим, і він програв супернику лише кілька метрів. Зате справжня радість охопила його вже через годину, коли він взяв реванш в угорця в гонці байдарок-двійок, де разом і досвідченим Володимиром Морозовим вони стали олімпійськими чемпіонами.

Відзначився наш земляк і через чотири роки в Мюнхені, де цього разу вже сам Олександр застосував тактику вичікування.

У гонках байдарок-одиночок на 1 000 метрів він на середині дистанції відпустив трохи вперед чемпіона токійської Олімпіади шведа Ральфа Петерссона, та за 300 метрів до фінішу робить прискорення та фінішує першим. Є друга золота олімпійська нагорода в нашого веслувальника.

Стартував Шапаренко і на Іграх у Монреалі, але там він вже не зміг показати високого результату, залишившись позаду від призових місць, ставши лише п'ятим.

Бронзову нагороду в ходьбі 50 км на Олімпійських іграх 1980 року здобув **Євген Івченко** з Іскрисківщини, Сумської області. Майстер спорту міжнародного класу.

І ось нарешті під час Ігор у Сеулі вдача посміхнулася нашим землякам. Так, уже на початку змагань велосипедист **Олександр Кириченко**, який народився в Сумах 1967 року, переміг у змаганнях на треку. Мало того, що від нього, новачка таких змагань, ніхто не очікував такого результату, здивування ще й збільшилося, коли дізналися, що Олександр здійснив спортивний подвиг, вигравши з проколотим колесом. Досвідчений гонщик не проїхав би на такому і п'яти метрів, а от новачок протримався майже ціле коло. Нагородою стала перша в історії золота медаль у гонці на один кілометр. Стартував Олександр і в Барселоні. Проте ставши вже москвичем та набравшись досвіту, вибороти хоча б якісь нагороду він не зміг, ставши лише дванадцятим.

У Сеулі-88 наш земляк **Олександр Сорокалет** здобув срібло з волейболу. Народився він у Шостці, з 1971 року почав займатися волейболом у дитячій спортивній школі міста Шостка Сумської області в тренера Віктора Михайловича Волкова (заслужений учитель України, заслужений тренер України). Після закінчення середньої школи вступив до Вінницького політехнічного інституту і почав свою ігрову кар'єру, виступами за команду СКА (Вінниця). В 1977 році перевівся до Одеського політехнічного інституту і виступав за «Політехнік» (Одеса).

Підтримав свого земляка і борець класичного стилю **Михайло Маміашвілі**, який народився в Конотопі в 1963 році, де і почав займатися боротьбою в 13 років. На момент виступу на

Іграх у Сеулі він стає триразовим чемпіоном світу, причому вперше у двадцять років у Києві, де його визнають найбільш технічним борцем турніру. На самій Олімпіаді він виступав у категорії до 82 кілограмів, де із семи поєдинків програв лише одну на попередньому етапі, і то лише через пасивне ведення боротьби, і шість інших виграв з істотною перевагою, зокрема й у фіналі в угорця Тібора Комароні.

Біатлоністки сестри-близнючки *Віта та Валентина Семеренко* – на Зимових олімпійських іграх у Сочі здобули «золото» в естафеті 4×6 км. В їхньому активі 10 медалей чемпіонатів світу і три – з Олімпійських ігор. А батьківщина у них смт. Краснопілля.

Так, до десяти золотих нагород, які здобули уродженці нашої області на Олімпійських іграх, додалася поки що єдина завойована для незалежної України.

Список літератури

1. Олімпійський рух в Україні: історія і сучасність / С. Н. Бубка, М. М. Булатова, В. М. Єрмолова та ін. ; за заг. ред. С. Н. Бубки, М. М. Булатової. – Київ, 2021. – 304 с.
2. Легенди українського спорту : навч. посібник / укл.: С. А. Карасевич, М. П. Карасевич. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2017. – Кн. 1. – 449 с.
3. Бубка С. Н. Легка атлетика. Енциклопедія в запитаннях та відповідях / С. Н. Бубка, М. М. Булатова. – Київ : Олімп. літ., 2016. – 536 с.
4. Вертіль О. В. Сумщина олімпійська / О. В. Вертіль. – Суми : Мрія, 2019. – 192.
5. Вертіль О. В. Володимир Голубничий: 20 кілометрів до тріумфу / О. В. Вертіль. – Суми : Мрія, 2017. – 192 с.
6. Інша.

Завдання для самостійної роботи

1. Подайте інформацію про участь українських спортсменів, які брали участь уперше в Олімпійських іграх.
2. У якому році українські атлети змогли офіційно брати

участь в іграх Олімпіад?

3. Опишіть здобутки українських спортсменів у складі інших національних збірних команди.

4. Кого називали газети світу «Найшвидша людина планети живе у Києві»?

5. Хто з українських спортсменів уперше в історії легкої атлетики на Іграх XX Олімпіади виборов срібну медаль із бігу на 800 м?

6. Хто з українських спортсменів здобув золоту олімпійську нагороду з велосипедного спорту на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у гіті з місця на 1 000 м?

7. Розкажіть про першу олімпійську нагороду (золото), що була здобута самостійною командою України.

8. Опишіть успіхи українських спортсменів на Зимових олімпійських іграх у складі НОКу України.

9. Які знаєте здобутки уродженців Сумської області на іграх Олімпіад?

10. Хто з відомих спортсменів Сумщини нагороджений олімпійським орденом МОК?

Електронне навчальне видання

**Сергієнко Володимир Миколайович,
Король Світлана Анатоліївна**

ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Конспект лекцій

для здобувачів спеціальності 017 *«Фізична культура і спорт»*
очної форми здобуття вищої освіти

У двох частинах

Частина 2

Відповідальна за випуск Н. В. Петренко
Редакторка Н. З. Клочко
Комп'ютерне верстання С. А. Король

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 7,44. Обл.-вид. арк. 7,23.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.